

Grote Atlas van de Verenigde Oost-Indische Compagnie

Comprehensive Atlas of the Dutch United East India Company

– **II AFRIKA EN DE VOC: KAARTEN,
PLATTEGRONDEN EN TOPOGRAFISCHE
TEKENINGEN, 1590-1806**

– **II AFRICA AND THE VOC: MAPS, PLANS AND
TOPOGRAPHICAL DRAWINGS, 1590-1806**

– **Zuid-Afrika, de Kaapkolonie /
South Africa, the Cape Colony**

312. . . . [Jan Willem Janssens, 1803] :
[Kaart van het grensgebied tussen de Algoabaai en de Grote Visrivier].
[Map of the frontier area between Algoa Bay and the Great Fish River].
312. . . . [Johannes Schumacher, 1776-1777] :
An de Boschismans Revier.
At the Boesmansrivier [Bushmans River].
313. . . . [Johannes Schumacher, 1776-1777] :
Caffers Craal. De Craal van Captain Reüter.
Kaffers Kraal. The Kraal of Captain Ruijter.
314. . . . [Johannes Schumacher, 1776-1777] :
Cafferlands Bergen tegen 't Noorden.
The Cafferlands Mountains [Amatola Range] towards the North.
315. . . . [Johannes Schumacher, 1776-1777] :
Cafferlands Bergen tegen 't Noord-Oosten.
The Cafferlands Mountains [Amatola Range] towards the North-East.
315. . . . [Gerard van Keulen, 1706-1720] :
Het / Land Beoosten / Cabo de Bona Esperanca / Genaamt de Cust van
Megosie / Van Cabo de Bona Esperance / tot de Baaij Lagoa / Int Groot.
The / Land East of / the Cape of Good Hope / Called the Megosie Coast /
From the Cape of Good Hope / to Delagoa Bay [Maputo Bay, Baía de
Maputo] / To a Large Scale.
- 316-317. [Gerrit de Haan, 1761] :
[T Landt Beoosten de Caap en 't Rift van Augulis].
[The Land East of the Cape and the Agulhas Reef].
- 318-319. [Robert Jacob Gordon, ca./c. 1777] :
[Kaart van de Saldanhabaai tot de Richardsbaai].
[Chart of Saldanhabaai to Richard's Bay].
320. . . . [Abraham Anias, ca./c. 1735] :
Route / ofte Vaarwech van't / 'Ed Comps Schip Ridderkerk [...].
Itinerary / or Sailing Course of the / Honourable Company's Ship
Ridderkerk [...].
321. . . . François Duminij, [1786] :
Caart van den Zuidelijken Oever van Afrika, Strekkende van de Caap de
Goede Hoop, voorbij de Groote Vis-Rivier, tot aan het Land der Caffers
[...].
Chart of the Southern Shore of Africa, Extending from the Cape of Good
Hope, beyond the Great Fish River, to the Land of the Kaffirs [...].
321. . . . Duminy, 1781-82-84, 85 :
Plan Particulier / de la Côte d’Affrique et du Banc / des Aiguilles, / depuis
le Cap de Bonne- Espérance, jusqu’à / la Riviere des Grands Poissons.
Kaart / van de Kust van Afrika en van de Bank / van Agulhas, / van Kaap
de Goede Hoop, tot aan / de Grote Visrivier.
Chart / of the African Coast and the Bank / of Agulhas, / from the Cape
of Good Hope, to / the Great Fish River.
- 322-323 J:C: Fredrici, 1789 & 1790.- :
Caart van de zuydelijke Kusten van Africa onder het / Gouvernement van
de Caap de Goede Hoop, – Strekkende van / de Caap Aguilas tot aan het
Oostelijk eijs van de Baaij Algoa, of / de Swart-kop-Riviers Baaij [...].
Map of the southern Coasts of Africa under the / Government of the Cape
of Good Hope, –Extending from / Cape Agulhas to the Eastern end of
Algoa Bay, or / the Swartkops River Bay [...].
- 324-327 Johan Christiaan Friderici & Josephus Jones, 1789 & 1790 :
Caart van den zuydelijken oever van Africa [...].
Map of the southern coast of Africa [...].
328. . . . [Jacob Pietersz, 1598] :
[Kaart van de Kaap de Goede Hoop tot de Rio Piscario].
[Chart of the Cape of Good Hope to the Rio Piscario].

DEEL 3.II / PART 3.II

329. . . . [Jacob Pietersz, 1598] :
Deesen hoeck was Noortwest ten Noorden van ons ontrent 6 mylen en is
nae myn gissinge / Cabo Falso Hooch Lant.
This point was North-West by North from us about 6 miles and is to my
estimation / Cape False High Land.
Dit Lant Lach Tusscen Beyden.
This Land Was In Between.
Cabo das Aguilas En Was / oost ten noorden van ons 4 myl /
Den Compashoeck.
Cape Agulhas And Was / East by North from us 4 miles / The Compass
Point.
329. . . . [Jacob Pietersz, 1599] :
Cabo das Aguilas. Als men van by oosten comt.
Cape Agulhas. When you come from the East.
S Bras.
Mossel Bay.
C Falso.
Cape Hangklip.
C Bona spei.
Cape of Good Hope.
330. . . . [Johannes Vingboons, 1665-1670] :
[Kaart van de Tafelbaai].
[Chart of Table Bay].
331. . . . [Gerard Van Keulen, 1706-1720] :
[Kaart en profielen van de Tafelbaai].
[Chart and profiles of Table Bay].
331. . . . [Anoniem/Anonymous, 1802-1806] :
[Kaart van Gordons Baaij en de Vischhoeks Baaij].
[Chart of Gordon's Bay and Vishoek Bay].
332. . . . [Anoniem/Anonymous, 1802-1806] :
[Kaart van de Valsbaai].
[Chart of False Bay].
332. . . . [Anoniem/Anonymous, 1802-1806] :
Kaart / van de / Kogel-Baay.
Chart / of / Kogel Bay.
333. . . . [Johannes Vingboons, 1665-1670] :
Strvys Bay.
Aguada de St. Bras, bij de Neerlanders gfenamt, De Vleijs Baij.
Struis Bay.
334. . . . J:W: Wernich, 1804 :
Plan, / van de / Situatie der / Vis en Vlees Baaijen.
Map, / of the / Situation of the / Vis and Vlees Bays.
335. . . . [Jacobus Möller], 1734 :
De Mossel Baaij.
Mossel Bay.
335. . . . François Duminy, 1782 :
Plan Particulier de Mossel-Baay [...].
Speciale Kaart van de Mosselbaai [...].
Special Chart of Mossel Bay [...].
336. . . . J:W: Wernich, 1804 :
Plan / van de / Situatie / der / Mosselbaay.
Map / of the / Situation / of / Mossel Bay.
337. . . . J: Jones, 1789 :
Plan van S:E: Compagnies / Post in de Mossel=Baai.
Plan of the Honourable Company's / Post on Mossel Bay.
- 336-337 [Johannes Schumacher, ca. /c. 1778] :
[Panorama van de Mosselbaai].
[Panorama of Mossel Bay].
- 336-337 [Johannes Schumacher, ca./c. 1778] :
Gesigt van de Oost Sijde van Baaij Fals [...].
View of the East Side of False Bay [...].
338. . . . François Duminy, 1786 :
Plan Particulier de la Baye Plé- / temberg où Formosse [...].
Speciale Kaart van de Plettenberg / Baai of Formosa Baai [...].
Special Chart of Plettenberg / Bay or Formosa Bay [...].
338. . . . J:C: Friderici & J: Jones, [1789-1790] :
Platte Grond van SE Compagnies / Post in de Plettenbergs Baay.
Plan of the Honourable Company's / Post on Plettenberg Bay.
339. . . . Johann Christian Friderici, MDCCLXXXIX :
Plan van de Plettenbergs=Baaij beneffens de omliegende Situatie.
Map of Plettenberg Bay and the surrounding Situation.

V AFRIKA / AFRICA

nationaal archief

Universiteit Utrecht
Faculteit Geesteswetenschappen

KNAG

- 340-341

[Johannes Schumacher], R.:J: Gordon, [1777-1778] :
Gesigt van Plettenbergs baaij. bij keurbooms riviers mond, van de hoogte genomen.
View of Plettenberg Bay. at the mouth of the Keurbooms River, taken from the rise.
340.

. . . [Anoniem/Anonymous, 1789] :
[Plattegrond van de gebouwen aan de Plettenbergbaai].
[Plan of the buildings on Plettenberg Bay].
341.

. . . François Duminy, 1786 :
Plan Particulier / de la Baye Content où St. François [...].
Speciale Kaart / van de Baai Content of St. Francisbaai [...].
Special Chart / of Content Bay or St. Francis Bay [...].
342.

. . . J:H: Child, 1785 :
De Cromme Riviers Baaij.
St. Francis Bay.
342.

. . . A:C:Twent, [ca./c. 1789] :
Plan der Baay / Content [...].
Chart of / St. Francis Bay [...].
343.

. . . A.C.Twent, [ca./c. 1789] :
Landgezigten en Plan / der / Baay / Algoa [...].
Profiles and Chart / of / Algoa / Bay [...].
- 344-345

[Johannes Schumacher], 1778, R.:J: Gordon :
Gesigt van de groote inham, baaij de Lagoa, gelegen op de zuidkust van Africa [...].
View of the large inlet, Algoa Bay, situated on the south coast of Africa [...].
- 344-345

[Johannes Schumacher], R.:J: Gordon, 1778 :
[Panorama bij de Knysnarivier].
[Panorama at the Knysna River].
- 344-345

[Johannes Schumacher, 1778] :
Ander gesigt van de Baay de la Goa, van de Westelijke zijde, van de hoogte genomen.
Another view of Algoa Bay, from the West side, taken from the rise.
- 344

. . . [Joris Joostensz Laerle, 1601] :
Den 18 augustij 1601 hebben wij dit vaste lant van / Caep de Bon Esperance gesien en is genaempt / Capo de Rijsiffa was van ons 6 of 7 mijlen.
On the 18th of August 1601 we saw this mainland of / the Cape of Good Hope and is called / Cape Recife was from us 6 or 7 miles.
Dit is abuijs. Was drijfllant.
This is a mistake. Was floating land.
346.

. . . [Johannes Schumacher, 1776-1777] :
An de mund van Sondags Rivier (N:o 1).
At the mouth of the Zondags [Sundays] River (N:o 1).
346.

. . . [Anoniem/Anonymous, 1799-1803] :
Military sketch of the Post / established at Algoa Bay.
Militaire schets van de Post / gevestigd aan de Algoabaai.
347.

. . . [Johannes Schumacher, 1776-1777] :
An de mund van Sondags Rivier (N:o 2).
At the mouth of the Zondags [Sundays] River (N:o 2).
347.

. . . [Willem Bartholomé Eduard Paravicini di Capelli, 1803-1805] :
Fort Frederik aan de Algoa Baay.
Fort Frederick on Algoa Bay.
348.

. . . [Anoniem/Anonymous, 1799-1803] :
Plan and Sections of Fort / Frederick, with the inclosed / Blockhouse.
Plattegrond en Doorsneden van Fort / Frederick, met het omsloten / Blokhuis.

Bijschriften: pag. 314 / Captions: p. 314

Bijschriften: pag. 314 / Captions: p. 314

Uitenhage, de drostdij die in 1804 werd afgesplitst van Graaff-Reinet en genoemd naar de commissaris-generaal mr. Jacob Abraham Uitenhage de Mist, was in het leven geroepen om het oostelijke grensgebied, inclusief het Suurveld, beter onder controle te krijgen. Gouverneur J.W. Janssens en Uitenhage de Mist waren in december 1802 aan de Kaap gearriveerd om namens de Bataafse Republiek het gezag van de Britten over te nemen en de kolonie naar de nieuwe Bataafse maatstaven in te richten. Beiden maakten een uitgebreide inspectiereis door de kolonie en constateerden de uiterst problematische situatie die bij de oostgrens bestond. In het Suurveld, het voormalige Khoi-gebied, was in eerste instantie voldoende weidegrond beschikbaar geweest voor zowel de Khoi als enige groepen Xhosa en trekboeren met hun vee. In de loop der jaren echter was door het toenemende aantal veekudden een zodanige competitie om weidegrond ontstaan dat gewapende conflicten niet konden uitblijven.

Mede gevoed door onderling wantrouwen en onbegrip, escaleerden de steeds veelvuldiger wederzijdse overvallen en veeroof in 1779 in de zogenoemde Eerste Xhosa- of Grensoorlog. Deze werd in 1781 beëindigd, maar de daarna gemaakte afspraken om de GroteVisrivier blijvend als grenscheidende te bepalen werden niet algemeen nagekomen. De oprichting van de drostdij Graaff-Reinet in 1786, mede met het doel de grensconflicten beheersbaar te houden, bleek nadien niet voldoende om de Compagnie effectieve en blijvende controle over deze oostelijke periferie van haar gezagsgebied te verschaffen. Aangescherpt door een uitzonderlijke droogte in 1793, mondde het aanhoudende conflict over de schaars geworden weidegronden in dat jaar uit in de Tweede Grensoorlog. Een commando uit Graaff-Reinet en Swellendam kon met moeite een groot deel van de Xhosa terugdrijven over de GroteVisrivier, maar nadat de commando's de oostelijke grensstreek later in 1793 verlieten werd deze terstond weer door Xhosa-groepen ingenomen. De kolonistenrebellie in Graaff-Reinet tegen het Kaapse gezag in 1795 maakte de situatie alleen nog maar ondoorzichtiger en tijdens het Britse tussenbewind van 1795-1803 brak in 1799 een totale chaos uit, waarin alle betrokken partijen elkaar bevochten. Op het bericht dat een Britse troepenmacht die uit Kaapstad was uitgezonden om de oorlog te beslechten ook Khoi-soldaten telde, stonden Khoi in de streek op tegen hun bazen op de boerderijen en sloten zich aan bij de troepen. In april 1799 werden de opstandige boeren verslagen bij Bruintjieshoogte, maar de Britten slaagden er nadien niet in de Xhosa-groepen uit het Suurveld te verdrijven. De daarop volgende tegenaanval van de Xhosa bracht hen later in 1799 zelfs zozeer in het nauw dat zij uiteindelijk gedwongen waren tot een algehele terugtocht uit het grensgebied, onder achterlating van de Khoi. De situatie voor de Europese boeren in het oosten van Graaff-Reinet was vanaf dat moment reddeloos. Khoi en Xhosa sloten zich aaneen tot wisselende allianties en voerden steeds weer strooptochten uit, met als gevolg dat het merendeel van de boeren hier ten slotte wegtrok, veelal met achterlating van grote veekudden. Begin 1803 werden de vijandelijkheden uiteindelijk gestaakt, met aan Kaapse kant een

balans van 470 verwoeste boerenbedrijven in Graaff-Reinet en zelfs een deel van Swellendam, meer dan een derde van het totaal in deze gebieden. Vele Khoi zochten na afloop hun toevlucht in Bethelsdorp bij de Moravische Broeders, anderen gingen terug naar hun voormalige bazen, na de toezegging dat hun meer bescherming zou worden geboden, of sloten zich aan bij Xhosa-groepen.

De oplossing van deze explosieve situatie werd door Janssens en Uitenhage de Mist gezocht in de instelling van een aparte drostdij met als zetel Uitenhage, ongeveer 30 kilometer ten noordwesten van het huidige Port Elizabeth aan de Algoabaai in de provincie Oost-Kaap. De westgrens begon aan de kust tussen de Plettenbergbaai en de St. Francisbaai, de oostgrens volgde de GroteVisrivier, vanwaar de noordgrens boven Bruintjieshoogte naar het westen boog en ten zuiden van de Camdebo door liep. Het Suurveld werd zo binnen de directe jurisdictie van de Kaapkolonie gebracht en vanuit Uitenhage was dit gebied gemakkelijk toegankelijk voor de landdros en zijn mannen. Na de Britse overname in 1806 bleef de situatie aanvanke-lijk ongewijzigd, totdat in 1812 tijdens een grootscheeps offensief de Xhosa definitief over de GroteVisrivier werden gedreven.

Uitenhage, the Drostdy which was split from Graaff-Reinet and named after the Commissioner-General Jacob Abraham Uitenhage de Mist in 1804, was created in order to obtain better control of the eastern border area, including the Suurveld. In December 1802 Governor J.W. Janssens and Uitenhage de Mist had arrived at the Cape to take over authority from the British and set up the colony according to the new standards of the Batavian Republic. These two made a lengthy tour of inspection through the colony and observed the highly problematical situation on the eastern border. In the Suurveld, former Khoi territory, sufficient pasture had initially been available for both the Khoi and a few groups of Xhosa and migrant farmers with their livestock. In the course of the years, however, with the increasing number of herds such competition for grazing land had arisen that armed conflicts were practically unavoidable.

Additionally fuelled by mutual suspicion and lack of understanding, in 1779 the ever more frequent attacks and cattle stealing escalated into what was called the First Xhosa or Border War. This ended in 1781, but subsequent agreements made to settle the border permanently at the Great Fish River were not generally adhered to. The establishment of the Drostdy of Graaff-Reinet in 1786, also with the aim of keeping the border conflicts manageable, later turned out to be insufficient to provide the Company with effective and continuing control over this eastern periphery of the area it ruled. Exacerbated by an exceptional drought in 1793, the simmering conflict over the scarce pastures resulted in the Second Border War that year. A command of soldiers from Graaff-Reinet and Swellendam managed with difficulty to drive a large proportion of the Xhosa back over the Great Fish River, but after the troops had left the eastern border area later in 1793, it was immediately reoccupied by groups of Xhosa.

The rebellion by colonists in Graaff-Reinet against the authority of the Cape in 1795 made the situation even more unclear, and from 1799 until the end of the British interregnum in 1803 total chaos reigned, in which all the parties involved fought each other. At the news that a British force sent out from Cape Town to settle the war also contained Khoi soldiers, the Khoi in the area rose up against their bosses on the farms and joined the troops. In April 1799 the rebellious farmers were defeated at Bruintjieshoogte, but the British did not then succeed in driving the Xhosa out of the Suurveld. The following counterattack by the Xhosa later in 1799 pressed them so hard that they were finally forced into a general retreat from the border area, leaving the Khoi behind. From that moment the situation of the European farmers in the east of Graaff-Reinet was desperate. Khoi and Xhosa formed varying alliances and kept making raids, with the result that most of the farmers here finally withdrew, often leaving behind large herds of cattle. At the beginning of 1803 hostilities were ultimately ended, with on the side of the Cape Colony a balance of 470 ravaged farms in Graaff-Reinet and even in parts of Swellendam, more than one third of the total in these areas. Afterwards many Khoi sought refuge in Bethelsdorp with the Moravian Brothers, and others went back to their former bosses, with the undertaking that more protection would be given to them, or they joined groups of Xhosa.

Janssens and Uitenhage de Mist looked for a solution to this explosive situation in the establishment of a separate Drostdy with Uitenhage as its centre, about 30 kilometres to the north-west of the present Port Elizabeth on Algoa Bay in the Eastern Cape Province. Its western border began on the coast between Plettenberg Bay and St. Francis Bay, and the eastern border followed the Great Fish River, from where the northern border curved to the west above Bruintjieshoogte and then continued south of the Camdebo. In this way the Suurveld was brought within the direct jurisdiction of the Cape Colony, and this area was easily accessible for the *Landdros* and his men from Uitenhage. After the British took over in 1806 the situation at first remained unchanged, until in 1812 the Xhosa were finally expelled over the Great Fish River in a large-scale offensive.

blad 312 boven / sheet 312 above:

NATIONAAL ARCHIEF, 4.JSF 23.1.

[Jan Willem Janssens, toegeschreven, 1803] :
[Jan Willem Janssens, attributed, 1803] :

[KAART VAN HET GRENSGEBIED TUSSEN DE
ALGOABAAI EN DE GROTE VISRIVIER].

[MAP OF THE FRONTIER AREA BETWEEN ALGOA BAY
AND THE GREAT FISH RIVER].

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 33,5 x 75 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 33.5 x 75 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [onder] een aantekening :
Explanations: [below] a note :

4e juny Veeplaats van de weduwe Scheepers.
6 Juny Mestkraal van Schalkwyk.
7 juny Vee plaats van H.J: Rensburgh.

Afgaande op het handschrift op de kaart kan deze waarschijnlijk worden toegeschreven aan gouverneur Jan Willem Janssens, die in 1803 het oostelijke grensgebied bereide; in ieder geval zijn de aantekeningen van zijn hand. Opmerkelijk is de naam 'Van Staadens Rivier' links onder, terwijl hier waarschijnlijk de Baakensrivier (Baakens River) wordt bedoeld in het huidige Port Elizabeth. Zie voor de in de St. Francisbaai uitmondende Van Stadensrivier blad 308 en volgende. Janssens laat de grens met de Xhosa rechtsboven naar het oosten buigen, conform de situatie aan het eind van de Britse tussenperiode. Het Suurveld heet hier 'Zuure Velden'. De kaart toont meerdere topografische onjuistheden, die mede geweten kunnen worden aan het ontbreken van goede basiskaarten aan de Kaap; oud-gouverneur C.J. van de Graaff had in 1791 bij zijn vertrek het beste materiaal meegenomen. Ze geeft wel in grote lijnen een beeld van het gebied waar Janssens reisde en waar de Grensoorlogen zich afspeelden. Tijdens zijn bezoek aan deze streek in juni 1803 trof de gouverneur de Xhosa-hoofdmannen Maloo en Tholy, die westwaarts gevlucht waren en uit angst voor de Xhosa-leider Gaika niet terug durfden te keren naar hun dorpen (zie rechtsboven de 'Residentie van Gaicka' en de 'Dorpen van Maloo en Tholy'). Janssens bracht deze Gaika in zijn dorp op drie dagreizen van de Grote Visrivier een bezoek om een poging tot bemiddeling te doen, waarbij uiteraard ook gesproken werd over de grensconflicten. Tijdens de verdere tocht werden verscheidene verlaten en verwoeste boerderijen van gevluchte kolonisten gepasseerd. Janssens was tot zijn spijt niet in staat de boeren die wilden terugkeren financieel te steunen uit de gouvernementskas. Hij hoopte in dit verband op de vrijgevigheid van de boeren in deze afgelegen delen van de Kaapkolonie bracht Janssens ertoe het bestuur van de Bataafse Republiek in zijn brief van 15 september 1803 te rapporteren dat hij zich aan de Kaap 'volmaakt rampzalig' voelde en er koste wat koste weg wilde. Omdat hij niet over eigen middelen beschikte, verzocht hij om een andere aanstelling, al was het 'een zeer subalterne betrekking, onverschillig waar en hoe'. Zijn wens werd niet op korte termijn in-

(vervolg op pag. 314 / continued on p. 314)

(vervolg van pag. 313 / continued from p. 313)

gewilligd. De Britse inval van januari 1806 maakte evenwel dat hij later dat jaar kon terugkeren in het vaderland. Zoals vermeld werd Janssens in 1811 in Batavia aangesteld als gouverneur-generaal van de resterende Aziatische bezittingen van de Bataafse Republiek, in feite toen alleen nog Java en enkele kleine nevenvestigingen, die hij in september van hetzelfde jaar eveneens aan de Britten moest overgeven.

Judging from the handwriting on the map, this can probably be attributed to Governor Jan Willem Janssens, who travelled through these eastern border territories in 1803 – in any case the notes are by him. The name *Van Staadens Rivier* at the bottom left is remarkable, as here Baakens River in the present Port Elizabeth is probably intended. For Van Stadens River, which flows into St. Francis Bay, see sheet 308 and following. Janssens has the border with the Xhosa in upper right make a bend to the east, in agreement with the situation at the end of the British interregnum. The Suurveld is here called *Zuure Velden*. The map shows several topographical inaccuracies, which can also be attributed to the lack of good basic maps at the Cape – former Governor C.J. van de Graaff had taken the best material with him when he left in 1791. It does show in broad outline a picture of the area where Janssens travelled and where the Border Wars occurred. During his visit to this region in June 1803 the Governor met the Xhosa headmen Maloo and Tholy, who had fled westwards and out of fear of the Xhosa leader Gaika did not dare to return to their villages (upper right on the map, ‘Residence of Gaicka’ and the ‘villages of Maloo and Tholy’). Janssens paid a visit to this Gaika in the latter’s village at a distance of three days’ travel from the Great Fish River in an effort to mediate, taking the opportunity as well to discuss the border conflicts. Further along their way the Governor and his party passed various abandoned and ravaged farms of colonists who had fled. To his regret Janssens was in no position to spend any official funds on support to farmers who wanted to return to their homesteads. For this he was rather hoping for the generosity of the Cape burghers, in addition to which the Government might possibly be able to make a small contribution. As to the cattle they had lost, it had to be left to the farmers themselves to ask their stock back from the Khoi and Xhosa with due politeness. The miserable situation of the farmers in these isolated regions caused Janssens to report to the authorities in the Batavian Republic in his letter of 15 September 1803 that he felt ‘completely wretched’ and wanted to be relieved from his office at any price. Since he had no means of his own, he requested another posting, even if it was ‘a very subordinate position, no matter where or how’. His wish was not fulfilled in the short run. In any case the British invasion of January 1806 made it possible for him to return to the fatherland later that year. As mentioned earlier, in 1811 Janssens was appointed as Governor-General in Batavia over the remaining possessions of the Batavian Republic, at that time in fact only Java and a few subsidiary settlements, which in September of the same year he also had to surrender to the British.

blad 312 onder / sheet 312 below:

COLLECTIE SWELLENGREBEL, F I-19.

[Johannes Schumacher, 1776-1777] :

AN DE BOSCHISMANS REVIER.

AT THE BOESMANSRIVIER [BUSHMANS RIVER].

Aquarel op papier, 27,5 x 38 cm.
Water-colour on paper, 27.5 x 38 cm.

‘De loop der Rivier is schilderagtig langs eenige heuvels, die zo regulier leggen, alsof het fortificatiewerken zijn.’ Hendrik Swellengrebel bereisde in 1776 het Suurveld, waarvan de Boesmansrivier de zuidwestelijke begrenzing vormt. Zijn ontmoetingen met Khoi en Xhosa verliepen hier in alle vriendelijkheid; zie ook Johannes Schumachers aquarel-tekening op blad 313.

‘The course of the river is picturesque and runs past several hills, which are so regular that they look like fortifications.’ In 1776 Hendrik Swellengrebel travelled through the Suurveld, of which the Bushmans River formed the south-western border. His meetings with Khoi and Xhosa occurred in complete affability; see also Johannes Schumacher’s water-colour drawing on sheet 313.

blad / sheet 313:

COLLECTIE SWELLENGREBEL, F I-18.

[Johannes Schumacher, 1776-1777] :

CAFFERS CRAAL. DE CRAAL VAN CAPTAIN REÛTER.

KAFFERS KRAAL. THE KRAAL OF CAPTAIN RUIJTER.

Aquarel op papier, 27 x 38 cm.
Water-colour on paper, 27 x 38 cm.

Schumacher vergist zich hier in het onderschrift, aangezien ‘Kapitein Ruijter’ geen ‘Caffer’ ofwel Xhosa was, maar tot de Gonaqua behoorde, een Khoi-groep die bij de Boesmansrivier in het Suurveld woonde. Swellengrebel’s reisgezelschap kreeg begin november 1776 bezoek van deze inheemse hoofdman met een gevolg van 28 mannen en 21 vrouwen, van wie er een ‘Nederduitsch sprak’. Bij een tegenbezoek aan zijn ‘craal’ daags nadien zag men een nederzetting ‘bestaande in circa 30 slegte hutten van eenige matjes over hoepelhout getrokken en aan verscheide partijen 7 à 8 bij elkander geplaatst’. Elk groepje had een eigen ‘beestekraal, want ieder houd haare beesten apart en slagt voor die er onder hooren’.

Schumacher is mistaken here in the caption, as ‘Captain Ruijter’ was not a *Caffer* or Xhosa, but belonged to the Gonoqua, a Khoi group who lived near the Bushmans River in the Suurveld. At the beginning of November 1776 Swellengrebel’s party received a visit from a native headman with a retinue of 28 men and 21 women, of whom one spoke Dutch. On a return visit to his *craal* (village) the next day they saw a settlement ‘consisting of about 30 poor huts of a few mats pulled over hoops of wood and placed in different groups of seven or eight together’. Each group had its own ‘cattle pen, as each keep their animals separate and slaughter for those who belong to them’.

blad / sheet 314:

COLLECTIE SWELLENGREBEL, F I-23.

[Johannes Schumacher, 1776-1777] :

CAFFERLANDS BERGEN TEGEN ’T NOORDEN.

THE CAFFERLANDS MOUNTAINS [AMATOLA RANGE] TOWARDS THE NORTH.

Aquarel op papier, 27 x 38 cm.
Water-colour on paper, 27 x 38 cm.

Deze aquarel van Johannes Schumacher vormt samen met die op blad 315 boven een wijds blik op het gebied aan de overzijde van de Grote Visrivier, het land van de Xhosa, met de landinwaarts gelegen hogere bergruggen op de achtergrond. De linker tekening toont onder meer de oostelijke uitlopers van de Winterberge(n), waaronder de 2369 meter hoge Groot Winterberg. Met de ‘Cafferlands Bergen’ op de rechter tekening worden vermoedelijk de Amatola Mountains of Amatola Range bedoeld. De hoge afgevlakte berg rechts is in elk geval de 1963 meter hoge Gaikas Kop, enkele kilometers oostelijk van de tegenwoordige plaats Hogsback.

Together with the one on sheet 315 top, this water-colour drawing by Johannes Schumacher forms a broad view of the area on the other side of the Great Fish River, the land of the Xhosa, with the higher ridges inland in the background. The left-hand part shows among other things the eastern foothills of the Winterberge, including the 2369 metre high Groot Winterberg. Probably the Amatola Mountains or Amatola Range is meant with what Schumacher indicated as the *Cafferlands Bergen* in the right-hand picture. The high mountain on the right with flattened top is in any case the 1963 metre high Gaikas Kop, some kilometres to the east of the present town of Hogsback.

blad 315 boven / sheet 315 above:

COLLECTIE SWELLENGREBEL, F I-30.

[Johannes Schumacher, 1776-1777] :

CAFFERLANDS BERGEN TEGEN ’T NOORD-OOSTEN.

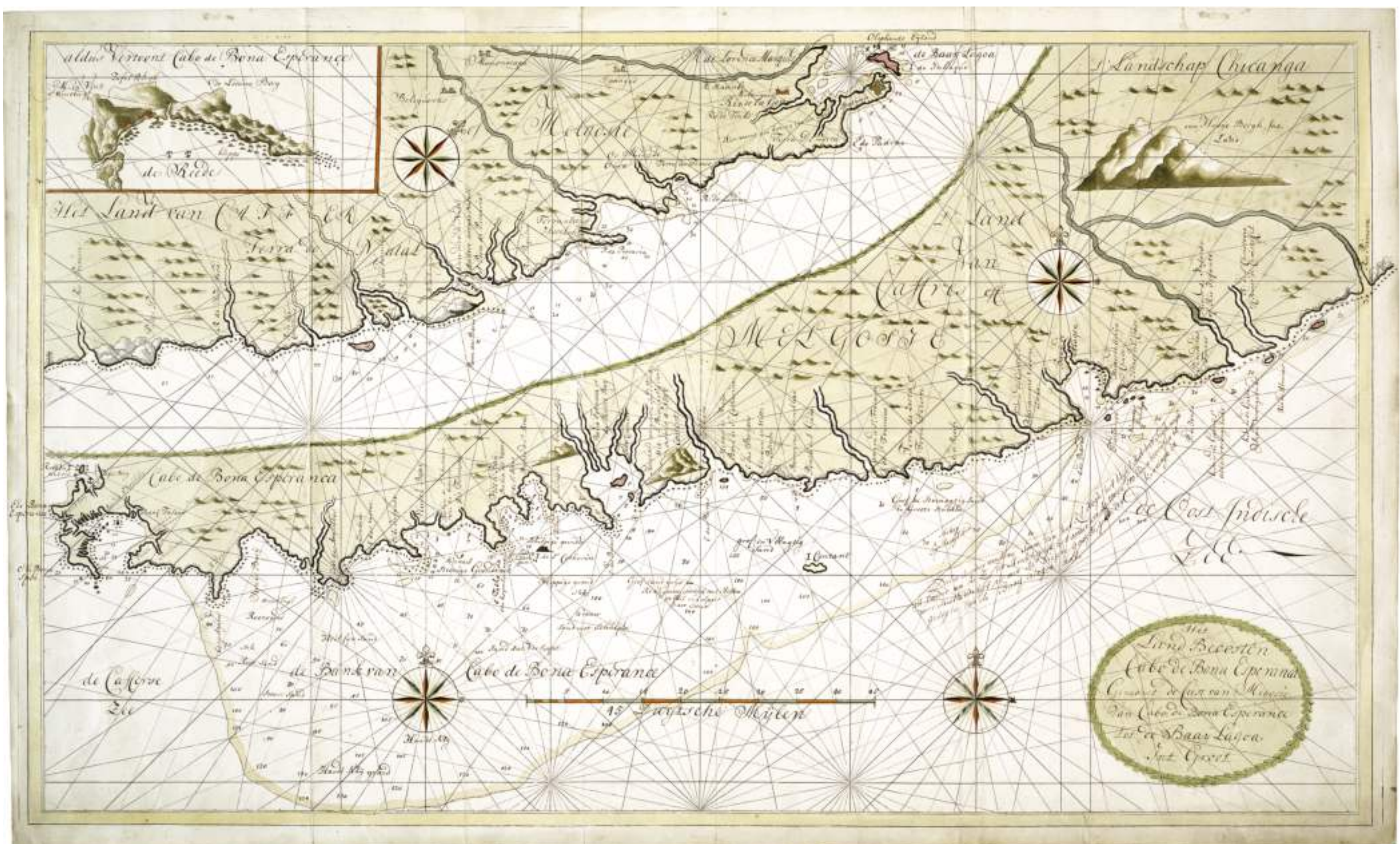
THE CAFFERLANDS MOUNTAINS [AMATOLA RANGE] TOWARDS THE NORTH-EAST.

Aquarel op papier, 27 x 38 cm.
Water-colour on paper, 27 x 38 cm.

(Deel/Vol. I: *Atlas Isaak de Graaf/Atlas Amsterdam*, I-3a, I-67, I-8a).

De zuidkust van Afrika. De vaarroute van de compagnieschepen zuidelijk om Afrika liep ruim buiten deze gevaarlijke en lange tijd niet goed in kaart gebrachte kust. De Mosselbaai werd al wel vroeg aangedaan door de Portugezen, die er de naam Aguada de São Bras aan gaven, zie de bladen 335-337. Paulus van Caerden, vice-admiraal op de in 1599 door de Nieuwe Brabantse Compagnie uitgerede vloot onder leiding van admiraal Pieter Both, had in 1601 tijdens de terugreis goed kunnen foerageren in de ‘Angra das Vaccas’ (‘Koeienbaai’), die hij daarop de naam Vleesbaai (Vlees Bay) gaf, en in de nabijgelegen visrijke baai die sindsdien als Visbaai bekend stond, zie blad 333. In de loop van de verdere zeventiende eeuw was tijdens enkele landtochten vanuit de Kaap de kennis van de zuidkust enigszins vergroot. Het was echter de stranding van het compagnieschip *Stavenisse* in 1686 op de kust van Natal die de dramatische aanleiding vormde voor de eerste gerichte verkenningstochten per schip; zie hiervoor verder de inleiding en blad 349. Daarna zou het overigens nog tot de laatste decennia van de achttiende eeuw duren voordat de eerste betrouwbare zeekaarten van dit gebied werden gemaakt; zie blad 321. Na enkele inleidende overzichtskaarten op de bladen 315-327 wordt de zuidkust tussen de Kaap en de Algoabaai in detail beschreven op de bladen 328-346.

not be until the final decades of the eighteenth century that the first reliable sea charts of this region were made; see sheet 321. Following several introductory general maps on sheets 315–327, the south coast between the Cape and Algoa Bay will be described in detail on sheets 328–346.

blad 315 onder / sheet 315 below:

NATIONAAL ARCHIEF, 4. VELH 94.

[Gerard van Keulen, 1706-1720] :

HET / LAND BEOOSTEN / CABO DE BONA
ESPERANCA / GENAAMT DE CUST VAN MEGOSIE /
VAN CABO DE BONA ESPERANCE / TOT DE BAAIJ
LAGOA / INT GROOT.

THE / LAND EAST OF / THE CAPE OF GOOD HOPE /
CALLED THE MEGOSIE COAST / FROM THE CAPE OF
GOOD HOPE / TO DELAGOA BAY [MAPUTO BAY, BAÍA
DE MAPUTO] / TO A LARGE SCALE.

[inzetkaart / inset map]

Aldus Vertoont Cabo de Bona Esperança.
Thus Appears the Cape of Good Hope.

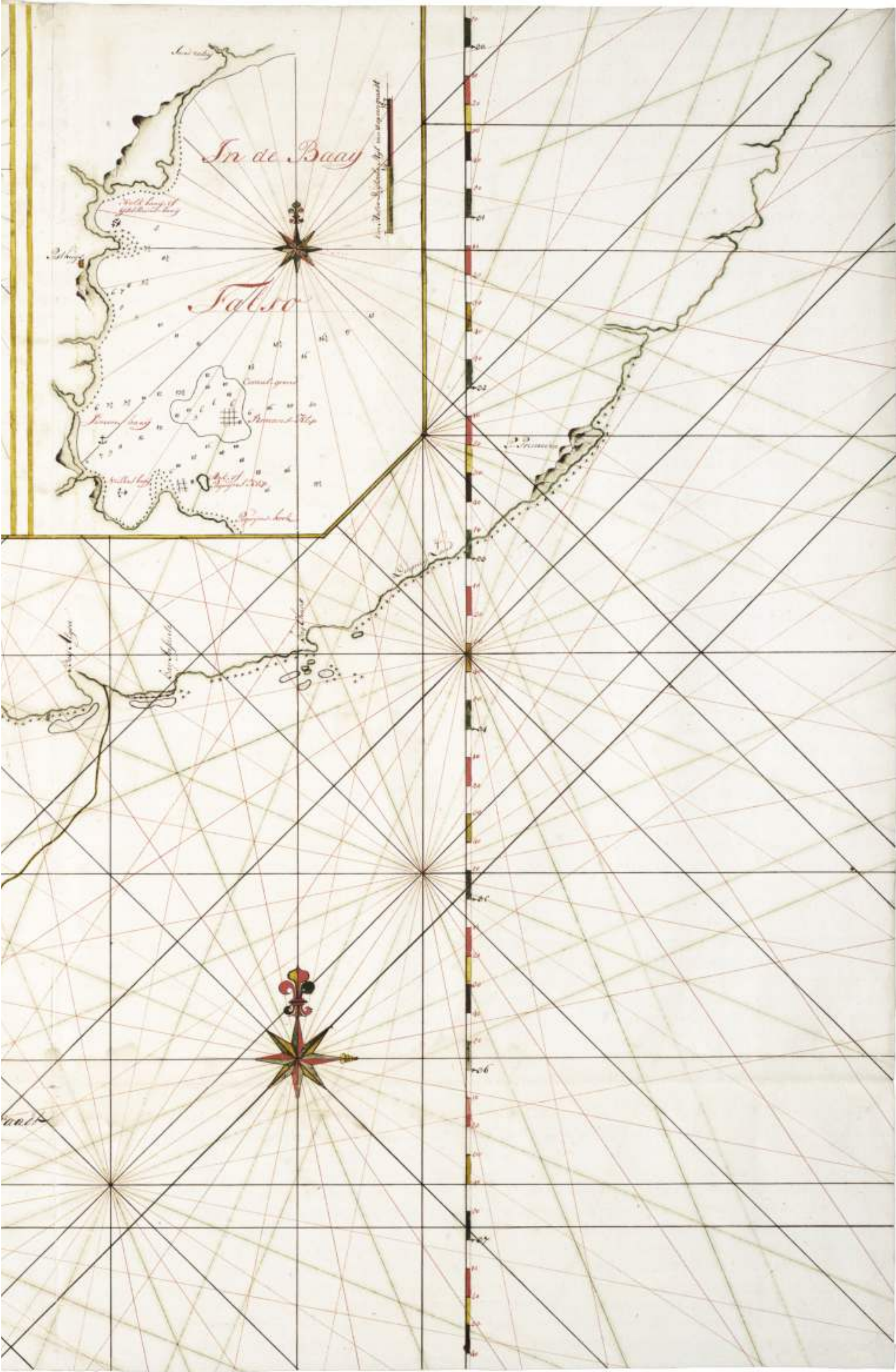
Schaalstok van 45 Duijsche Mijlen = [ca. 1 : 1.292.000] ;
[inzetkaart] niet aangegeven.
Scale-bar of 45 Duijsche Mijlen =
[approximately 1 : 1,292,000] ; [inset map] not indicated.

1 kaart in 2 delen + 1 inzetkaart : ms op papier, gekleurd,
62,5 x 102 cm.
1 map in 2 parts + 1 inset map : ms on paper, coloured,
62.5 x 102 cm.

Orientatie: het noorden is boven / rechtsboven.
Orientation: north is up / upper right.

Op deze aardige maar slordig uitgevoerde kaart heeft Gerard van Keulen de kustlijn ter hoogte van de 'Rio Primera' (Grote Keirivier, Groot Keirivier, Great Kei River) afgebroken en het oostelijk daarvan gelegen deel tot en met de 'Rio de Lagoa' (Delagoabaai) enigszins gekanteld erboven ingetekend, zie de beide kompasrozen. Deze kaart is echter wel een duidelijke afspiegeling van de in Van Keulens tijd nog gebrekkige topografische kennis van de zuidkust. Vergelijk daarvoor ook de kaart van de zuidkust van Afrika van omstreeks 1700 door Isaak de Graaf in Deel I: *Atlas Isaak de Graaf/Atlas Amsterdam*, I-3a. De Graaf paste op zijn kaart slechts de door de VOC gebezigde namen toe, terwijl Van Keulen de oude Portugese naamgeving gebruikte – met de nodige vergissingen – en aanvult met nieuwe benamingen. Zie bijvoorbeeld het op twee verschillende plaatsen voorkomen van Kaap Agulhas en een 'Rio Dolce'. Als voorbeeld nam Van Keulen waarschijnlijk een gedrukte Nederlands kaart van zuidelijk Afrika die rond 1660 werd uitgegeven; het eindresultaat was waarschijnlijk alleen bedoeld als een aantrekkelijke wandversiering. Vergelijk zijn noordoostelijk aansluitende kaart op blad 349.

On this pleasant but carelessly executed map Gerard van Keulen has broken off the coastline in the neighbourhood of the *Rio Primera* (Great Kei River, Groot Keirivier) and has drawn the eastern part of it up to the *Rio de Lagoa* (Delagoa Bay) at a different angle above it, see the two compass roses. However, this map is indeed a clear reflection of the imperfect knowledge of the south coast in Van Keulen's time. For this compare also the map of the south coast of Africa from around 1700 by Isaak de Graaf in Volume I: *Atlas Isaak de Graaf/Atlas Amsterdam*, I-3a. De Graaf only applied the names used by the VOC to his map, whereas Van Keulen uses the old Portuguese names – with some inevitable mistakes – and adds new names. See, for example, the occurrence of Cape Agulhas and a *Rio Dolce* in two different places. Van Keulen probably took as his model a printed Dutch map of southern Africa that was published about 1660; the resulting version was apparently only intended as an attractive wall decoration. Compare his map adjoining on the north-east on sheet 349.

bladen / sheets 316-317:

NATIONAAL ARCHIEF, 4. VELH 156.2.21.

[Gerrit de Haan, 1761] :

["T LANDT BEOOSTEN DE CAAP EN 'T RIFT VAN AUGULIS].

[THE LAND EAST OF THE CAPE AND THE AGULHAS REEF].

[inzetkaarten / inset maps]

De Mossel Baaij.
Mossel Bay.

Baaij Lagoa.
Delagoa Bay [Baía de Maputo].

In de Baaij / Falso.
In False / Bay.

Schaalstokken van 15 Duijtsche Mijlen 15 Op een Graadt = [ca. 1 : 1.323.000] ;
Twee Duijtsche Mijlen = [ca. 1 : 161.000] ;
6 Duijtsche Mijlen 15: op een graadt = [ca. 1 : 529.100] ;
Een Halve Duijtsche Mijl van 15 op een graadt = [ca. 1 : 58.800].
Scale-bars of 15 Duijtsche Mijlen 15 Op een Graadt = [approximately 1 : 1,323,000] ;
Twee Duijtsche Mijlen = [approximately 1 : 161,000] ;
Twee Duijtsche Mijlen 15: op een graadt = [approximately 1 : 529,100] ;
Een Halve Duijtsche Mijl van 15 op een graadt = [approximately 1 : 58,800].

1 kaart + 3 inzetkaarten : ms op papier, gekleurd, 65 x 99 cm.
1 map + 3 inset maps : ms on paper, coloured, 65 x 99 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

De baas-kaartenmaker in Batavia Gerrit de Haan nam in zijn tweedelige manuscriptatlas *Ligtende zeezakkel off de geheele Oost-Indische Waterweerdlt* deze grof geschetste kaart van de zuidkust op, met toevoeging van drie inzetkaarten van de belangrijkste en in zijn tijd al vrij goed in kaart gebrachte baaien. Voor de Mosselbaai had hij een kopie van de in 1734 vervaardigde kaart op blad 335 boven ter beschikking en voor de Simonsbaai in de Valsbaai de kaart die Isaac van Es in 1729 vervaardigde, zie blad 176 onder. Beide kaarten werd in 1743 waarschijnlijk door gouverneur-generaal Gustaaf Willem van Imhoff in kopie meegenomen naar Batavia, tezamen met de in 1688 door Cornelis Heeremans getekende kaart van de Delagoabaai (blad 355 boven), waarvan De Haan eveneens gebruik maakte.

The Master Map-maker in Batavia, Gerrit de Haan, included this roughly sketched map of the south coast in his two-volume manuscript atlas *Ligtende zeezakkel off de geheele Oost-Indische Waterweerdlt*, with the addition of three inset maps of the most important and in his time already quite well mapped bays. For Mossel Bay he had at his disposal a copy of the map produced in 1734 on sheet 335 above, and for Simon's Bay in False Bay he had the map which Isaac van Es made in 1729, see sheet 176 below. Governor-General Gustaaf Willem van Imhoff in 1743 probably took both maps in copies with him to Batavia, together with the map of Delagoa Bay (sheet 355 above) drawn by Cornelis Heeremans in 1688, which De Haan also used.

bladen / sheets 318-319:

RIJKSMUSEUM AMSTERDAM, RP-T-1914-17-14.

[Robert Jacob Gordon, ca. / c. 1777] :

[KAART VAN DE SALDANHABAAI TOT DE
RICHARDSBAAI].

[CHART OF SALDANHABAAI TO RICHARD'S BAY].

[inzetkaart / inset map]

De Mossel Baay.
Mossel Bay.

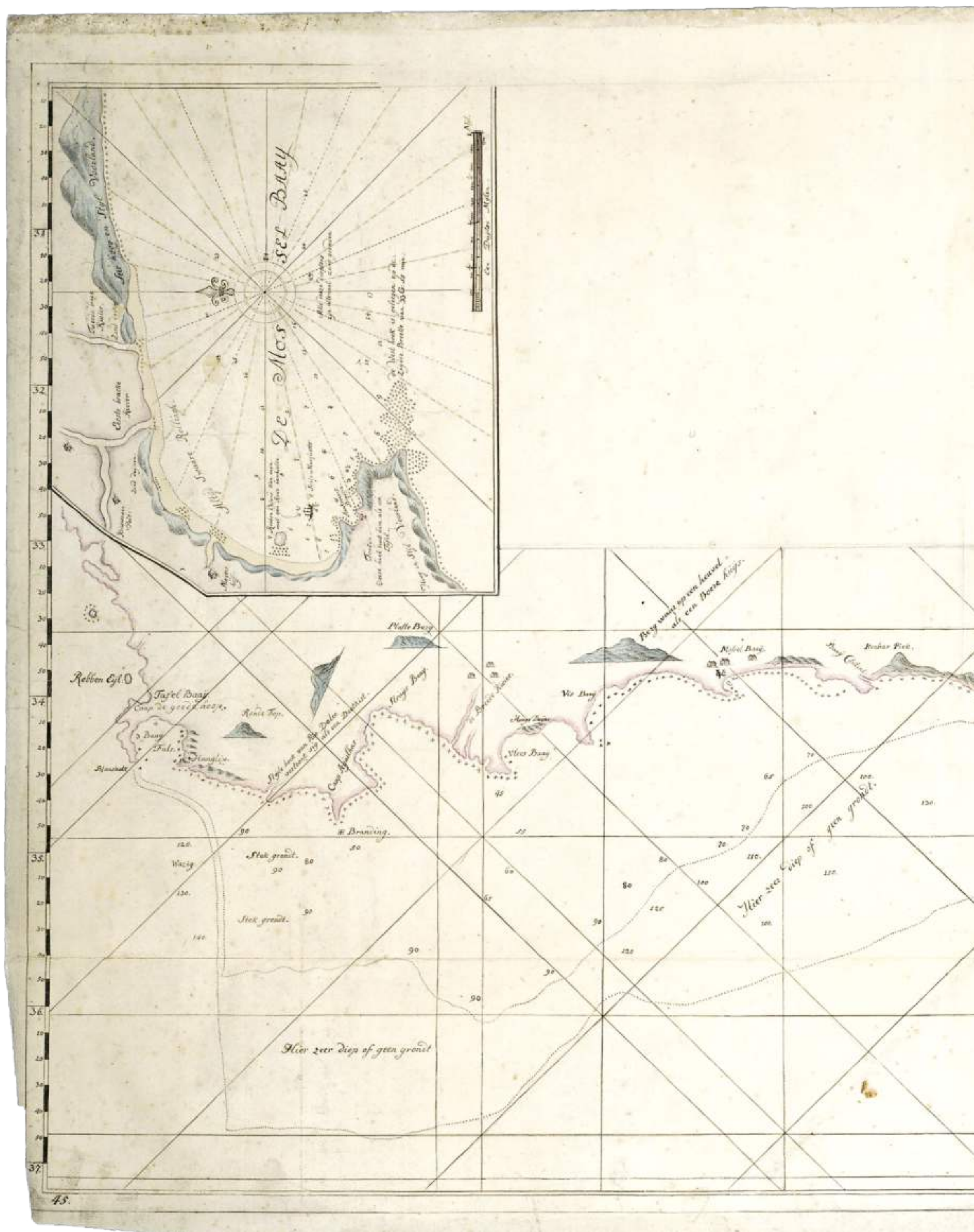
Schaalstok van 45 Duitze Mijlen 15 in een Graadt = [ca. 1 : 1.420,300] ; Een Duijse Mijlen = [ca. 1 : 83,200].
Scale-bar of 45 *Duitze Mijlen* 15 in een *Graadt* = [approximately 1 : 1,420,300] ; Een *Duijse Mijlen* = [approximately 1 : 83,200].

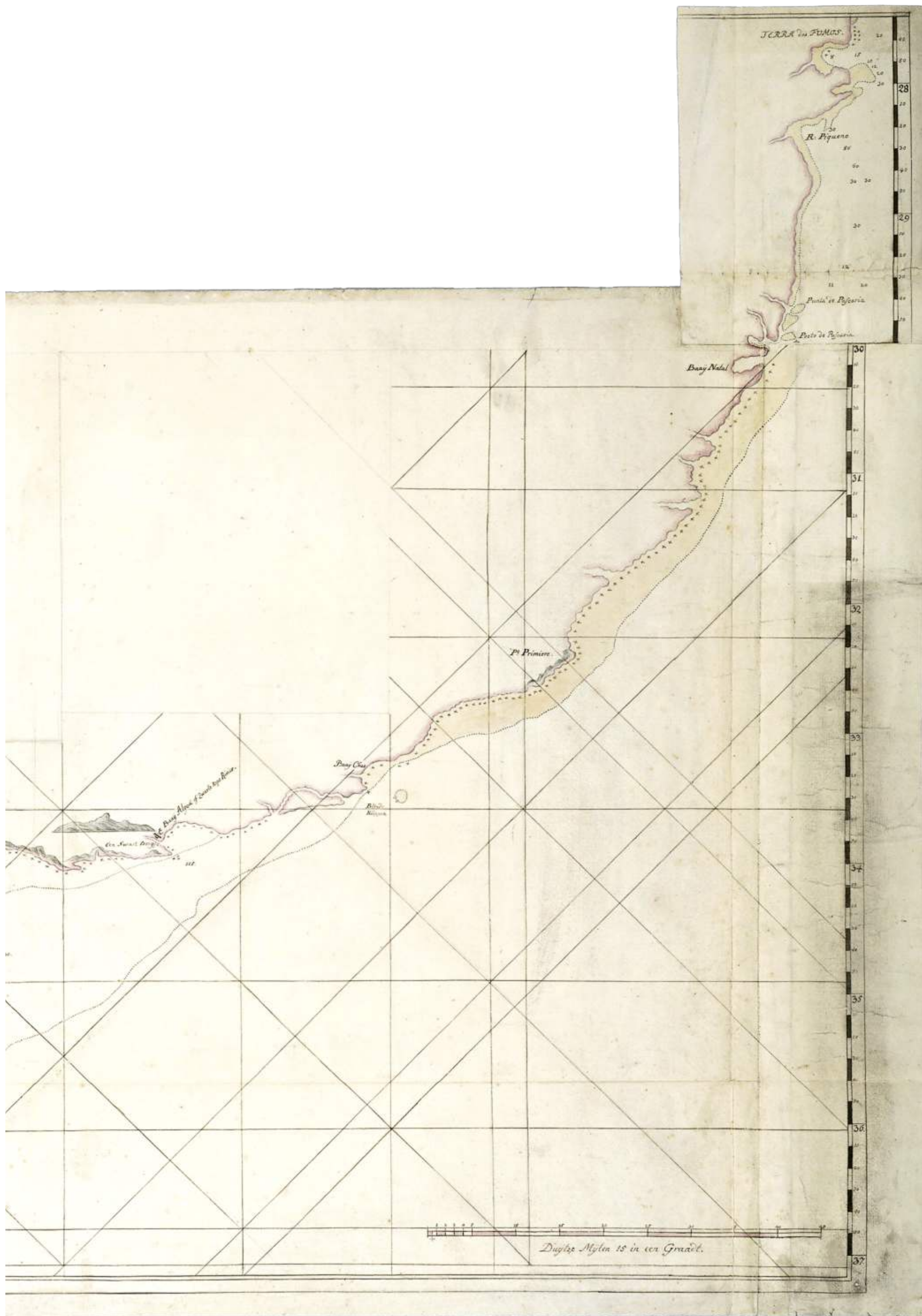
1 kaart + 1 inzetkaart : ms op papier, gekleurd, 79 x 99,5 cm.
1 map + 1 inset map : ms on paper, coloured, 79 x 99,5 cm.

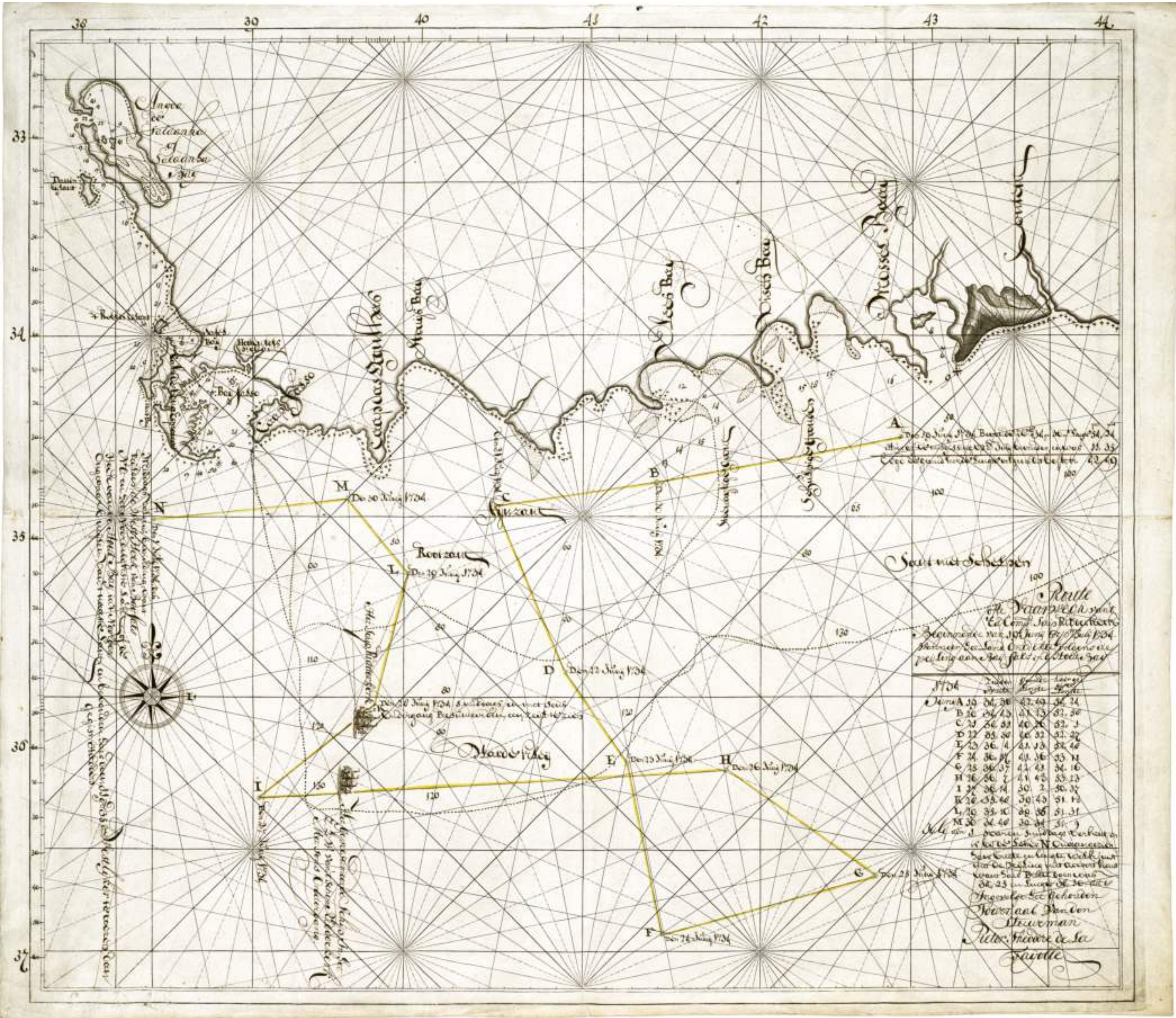
Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Een onbekende kaart diende Robert Jacob Gordon als voorbeeld voor deze nogal schetsmatige weergave van de zuidkust van de Kaapkolonie uit zijn particuliere atlas. Zie ter vergelijking de kaart door Gerrit de Haan op blad 316-317 en Gordons grote overzichtskaart op de bladen 250-251. Evenals De Haan gebruikte Gordon de kaart van de Mosselbaai uit 1734 (blad 335 boven) als inzetkaart.

An unknown map served Robert Jacob Gordon as a model for this rather sketchy representation of the south coast of the Cape Colony from his personal atlas. For comparison, see the map by Gerrit de Haan on sheets 316–317 and Gordon's large general map on sheets 250–251. Just like De Haan, Gordon used the map of Mossel Bay from 1734 (sheet 335 above) as an inset map.

blad / sheet 320:

NATIONAAL ARCHIEF, 4. VELH 101.

[Abraham Anias, toegeschreven, ca. 1735] :
[Abraham Anias, attributed, c. 1735] :

ROUTE / OFTE VAARWECH VAN'T / ED COMPS SCHIP
RIDDERKERK [...].

ITINERARY / OR SAILING COURSE OF THE /
HONOURABLE COMPANY'S SHIP RIDDERKERK [...].

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

1 kaart : ms op papier, 53 x 61 cm.
1 map : ms on paper, 53 x 61 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [rechtsonder] vervolg van de titel :
Explanations: [lower right] continuation of the title :

Beginnende van 19 Junij tot p:mo Julij 1734. / Wanneer
het Land ontdekte volgens de / peijling aan Baij fals en
d'Houte Baij.

[rechtsonder] meerdere peilgegevens, geen transcriptie, en
een aantekening :
[lower right] various soundings, not transcribed, and a
note :

Julij den 1. Waren smiddags ver kent, en is bij de Letter N.
Onaangezien haer breete en lengte, welk juist met de
peijling niet accoort komt want haer Breete doen was 34
[gr] 25 [mt] en lengte 38 [gr] 30 [mt], dit is Ingevolge het
gehouden Journaal van den Stuurman Pieter Theodore de
la Fajjolle.

[van links naar rechts] diverse aantekeningen :
[from left to right] various notes :

N. Den 1 Julij 1734, des Middags, volgens bevinding, want
Peijlden, de West Hoek, van de Baij fals N.O. en het
Noordelijkste Lant of de Hoek van de Hout Baij in't
Noorden Ongevaar 6 mijlen van't naaste Lant. en bevonden
haer doen 11 gr 35 mt Westlijker te wezen dan gegist
Hadden.

K. Den 28 Junij .s.middags, en met sons Ondergang
Presumeerden, een zeijl te zien.

Het gepresumeerde Schip In het Z:Z:W: van't schip
Ridderkerk Met sons Ondergang.

A. Den 19 Junij 1734. Bevonde Zb:te 34 gr 30 m:t. Lengte
54 gr 24 mt.
Hier af de misgissing op P:mo Julij bevonden en was 11 gr
35 mt.
Ergo de gemidleerde Lengte volgens dit bestek 42 gr 49 mt.

Het op 2 april 1734 uit Batavia vertrokken retourschip
Ridderkerk kruiste van 19 juni tot 1 juli bezuiden de Afri-
kaanse kust, waarbij stuurman Pieter de la Fajjolle de opeen-
volgende positiepeilingen (waarvan de lengte op gegist
bestek) in dit gevaarlijke zeegebied in zijn journaal ver-
werkte. De diverse aantekeningen op de kaart doen ver-
moeden dat het schip door 'misgissing' van de lengte
eerder voor deze kust aankwam dan verwacht, zoals tot
laat in de achttiende eeuw vaker gebeurde op deze route.
Pas op 1 juli 1734 kon door het peilen van landpunten met
bekende ligging aan de Valsbaai en de Houtbaai de juiste
positie worden vastgesteld, die 11 graden en 35 minuten
westelijker bleek te zijn dan aangenomen. Als meest waar-
schijnlijke vervaardiger van deze kaart komt de toenma-
lige kaartenmaker van de Kamer Zeeland in aanmerking,
Abraham Anias.

The return ship *Ridderkerk*, which had left Batavia on 2
April 1734, from 19 June to 1 July sailed a rather irregular
course to the south of the African coast, where first mate
Pieter de la Fajjolle recorded the successive bearings (of
which the longitude is an estimated position) in this
dangerous area of sea in his journal. The various notes on
the map give rise to the assumption that the ship had arrived
off this coast earlier than expected, due to misjudging the
longitude, as happened often enough on this route until
late in the eighteenth century. Only on 1 July 1734 by
taking bearings on points of land of known position on
False Bay and Hout Bay were they able to fix their correct
position, which turned out to be 11 degrees 35 minutes
further west than had been assumed. As the most likely
maker of this map one can consider the then map-maker
of the Zeeland Chamber, Abraham Anias.

blad 321 boven / sheet 321 above:

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK LEIDEN, COLLECTIE BODEL
NIJENHUIS 002-10-026.

Geformeerd en in deese order gebragt, op bevel van den
Wel Ed: Gest:r Heer Cornelis Jacob van de Graaf;
Gouverneur en Directeur van de Caap de Goede Hoop;
door zijn Wel Ed-Gestr Onderdanigen en gehoorsaamen
Dienaar den Capitein ter Zee en Equipagemeester deeser
Gouvernements François Duminij, [1786] :
Composed and charted, by order of the Right Hon:
Cornelis Jacob van de Graaf; Governor and Director of
the Cape of Good Hope; by his Lordship's Humble and
obedient Servant the Naval Captain and Master Attendant
of this Government François Duminy, [1786] :

CAART VAN DEN ZUIDELIJKEN OEVER VAN AFRIKA,
STREKKENDE VAN DE CAAP DE GOEDE HOOP, VOORBIJ
DE GROOTE VIS-RIVIER, TOT AAN HET LAND DER
CAFFERS [...].

CHART OF THE SOUTHERN SHORE OF AFRICA,
EXTENDING FROM THE CAPE OF GOOD HOPE,
BEYOND THE GREAT FISH RIVER, TO THE LAND OF
THE KAFFIRS [...].

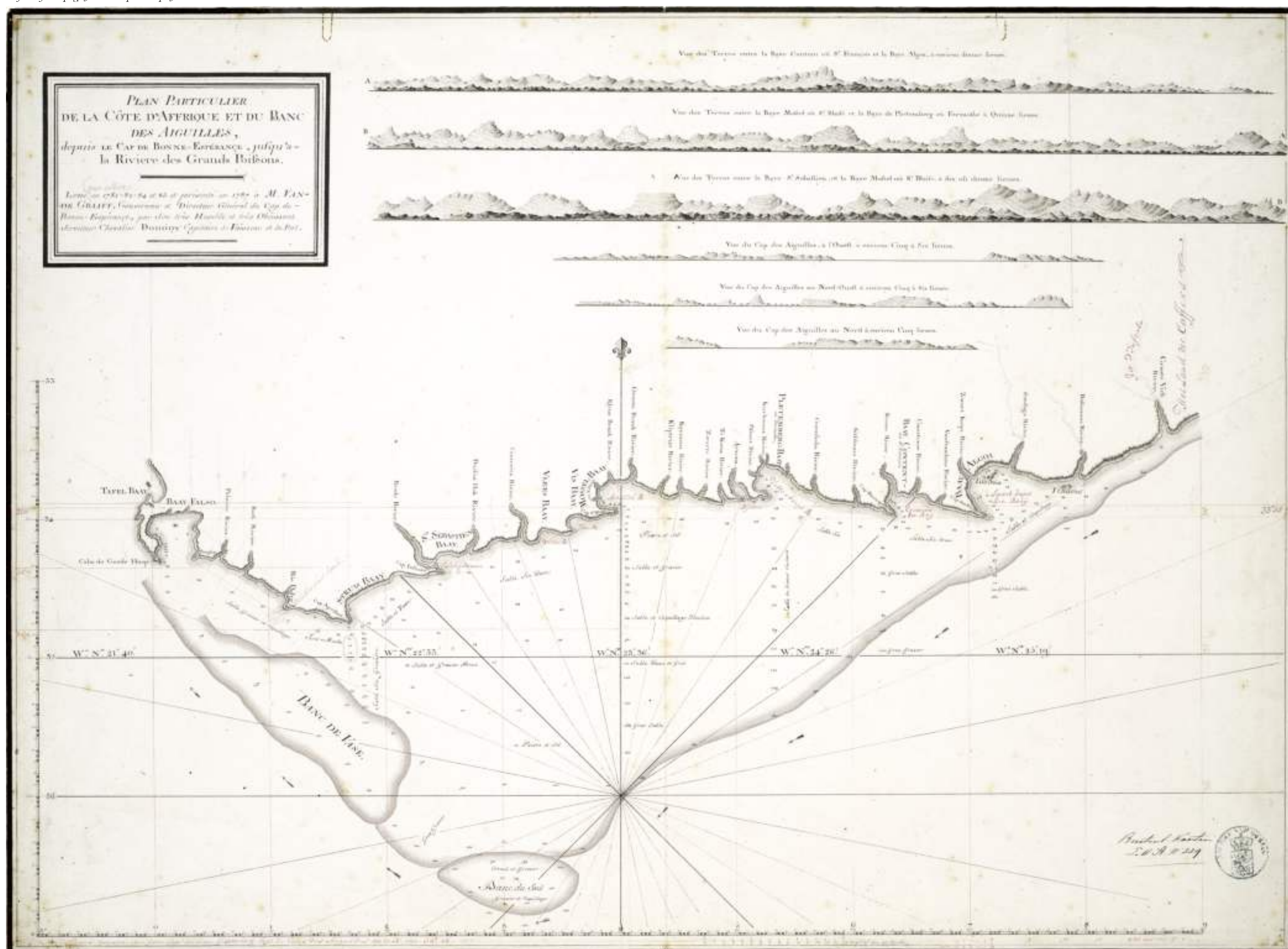
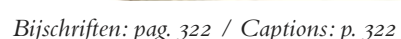
Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

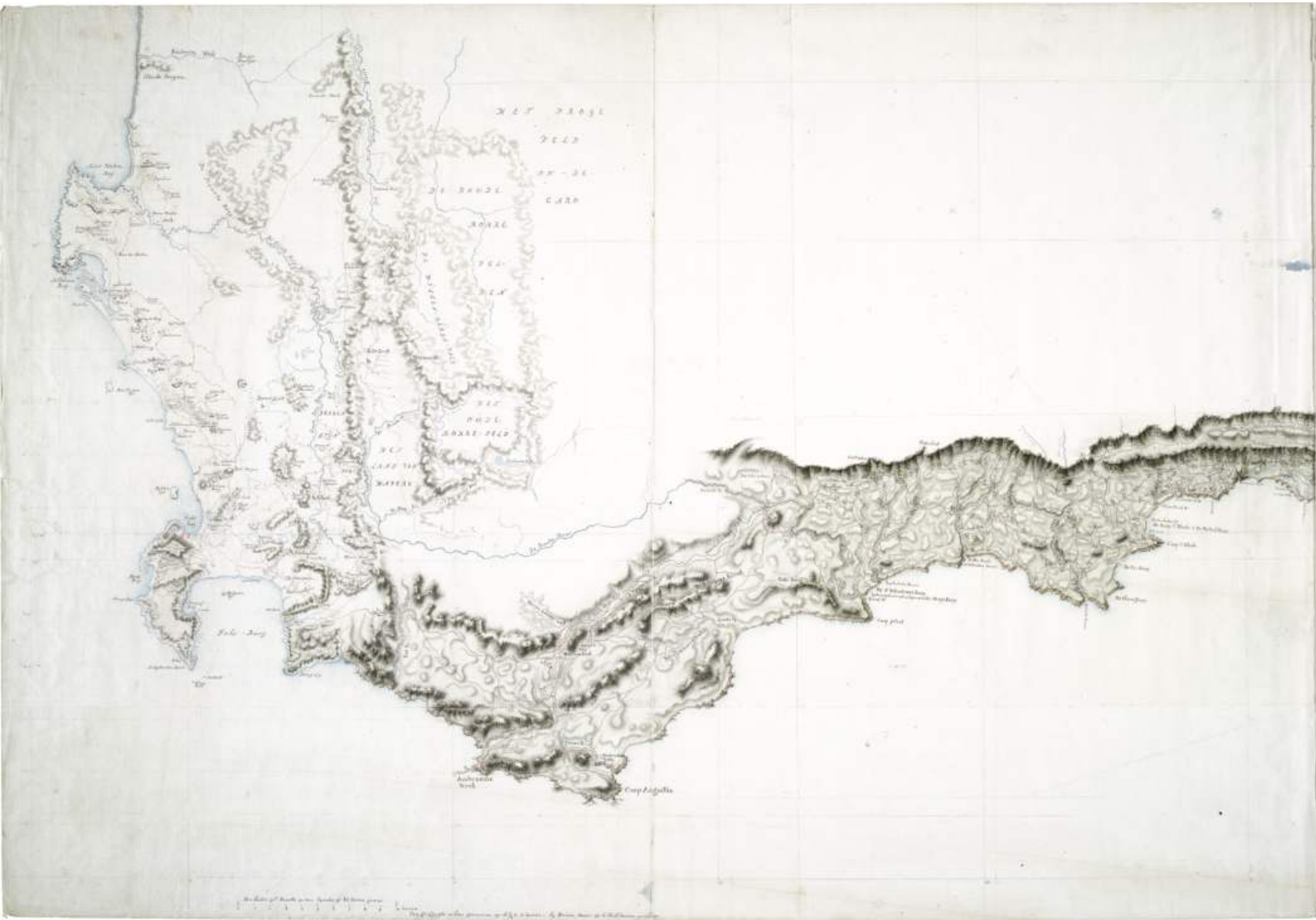
1 kaart : ms op papier, 42 x 60 cm.
1 map : ms on paper, 42 x 60 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [boven] vervolg van de titel :
Explanations: [above] continuation of the title :

Waar op ook exact / aangewezen word, de Bank van
Anguilhas, waargenoomen in de Jaaren 1781-82-84 en 85.

(vervolg van pag. 320 / continued from p. 320)

De kwaliteit van deze kaart door François Duminy uit 1786, het resultaat van jarenlang onderzoek, wordt bevestigd door een opmerking van gouverneur J.W. Janssens, die er in 1803 tijdens zijn inspectiereis gebruik van maakte. ‘Wy confronteerde onze kaarten tegens de natuur zelve, ons bedunkens geeft de kaart van de hr Du Menil [Duminy] de legging redelijk exact aan, en koomt meer overeen dan die van Barrow’, aldus Janssens in zijn verslag, waarbij echter moet worden aangetekend dat hij toen niet de beschikking had over de latere en op nieuwe opnemingsgegevens gebaseerde kaarten van de zuidkust van de hand van J.C. Friderici en J. Jones (bladen 322–327). Zoals vermeld bij de kaart op de bladen 206–207 werd Duminy in 1786 voorlopig aangesteld als equipagemeester aan de Kaap, maar deze benoeming werd door Heren Zeventien tenietgedaan, reden om deze kaart op 1786 te dateren. Als kapitein (hij noemt zich in de annotatie kapitein-ter-zee, wat echter uitsluitend een marinrang is) op het compagnieschip aan de Kaap *Meermin* verrichtte Duminy tal van opnemingen langs de Kaapse kusten, zie bijvoorbeeld de kaart van de St. Helenabaai op de bladen 234–235. In de hier gereproduceerde kaart verwerkte hij zijn peilgegevens van de gevaarlijke ‘Bank van Anguilhas’ in het zeegebied voor Kaap Agulhas (Naaldkaap), die hij in 1785 in opdracht van de gouverneur en Politieke Raad ter plaatse had opgenomen.

The fine quality of this map by François Duminy from 1786, the product of years of surveying, is confirmed by a remark made by Governor J.W. Janssens, who made use of it during his tour of inspection in 1803. ‘We confronted our maps with nature itself, and in our opinion the map of Mr Du Menil [Duminy] gives the position pretty well exactly, and agrees better than Barrow’s one’, said Janssens in his report, although to this should be added that at that time he did not have at his disposal the later maps by J.C. Friderici and J. Jones (sheets 322–327), based on the data of new observations. As was mentioned with the map on sheets 206–207, in 1786 Duminy was given a temporary appointment as Master Attendant at the Cape, but this was cancelled by the Gentlemen Seventeen, so that this map can be dated to 1786. As captain (in the annotation he gives his position as *kapitein-ter-zee*, Naval Captain, which however is a rank exclusively used in the Dutch Navy) on the Company’s ship at the Cape *Meermin*, Duminy made numerous surveys along the coasts of the Cape; see, for example, the map of St. Helena Bay on sheets 234–235. In the map reproduced here he included his soundings off the dangerous *Bank van Anguilhas* in the area of sea off Cape Agulhas (Needle Cape), which he had made on the spot in 1785 on the instructions of the Governor and Political Council.

blad 321 onder / sheet 321 below:

NATIONAAL ARCHIEF 4, TOPO 15.11.

Levée (par ordre) en 1781–82–84 et 85 et présenté en 1787 à M. Van de Graaff, Gouverneur et Directeur Général du Cap de Bonne-Espérance, par Son très Humble et très Obéissant Serviteur Chevalier Duminy Capitaine de Vaisseau et du Port : In kaart gebracht (in opdracht) in 1781–82–84 en 85 en in 1787 aangeboden aan de Heer Van de Graaff, Gouverneur en Directeur-Generaal van de Kaap de Goede Hoop, door Zijn zeer Nederige en Dienstwillige Dienaar Chevalier Duminy Scheepskapitein en Havenmeester : Charted (on instructions) in 1781–82–84 and 85 and presented in 1787 to Mr. Van de Graaff, Governor and Director-General of the Cape of Good Hope, by His very Humble and very Obedient Servant Chevalier Duminy Naval Captain and Harbour Master :

PLAN PARTICULIER / DE LA CÔTE D’AFFRIQUE ET DU BANC / DES AIGUILLES, / DEPUIS LE CAP DE BONNE-ESPÉRANCE, JUSQU’À / LA RIVIERE DES GRANDS POISSONS.

KAART / VAN DE KUST VAN AFRIKA EN VAN DE BANK / VAN AGULHAS, / VAN KAAP DE GOEDE HOOP, TOT AAN / DE GROTE VISRIVIER.

CHART / OF THE AFRICAN COAST AND THE BANK / OF AGULHAS, / FROM THE CAPE OF GOOD HOPE, TO / THE GREAT FISH RIVER.

[profielen / profiles]

Vue des Terres entre la Baye Content où St. François et la Baye Algoa, à environs douze lieues. Gezicht op het land tussen de Contentbaai of St. Françoisbaai en de Algoabaai, op ongeveer twaalf mijl. View of the Land between Content Bay or St. Francis Bay and Algoa Bay at about twelve miles.

Vue de Terres entre la Baye Mossel où St. Blaise et la Baye de Plettemberg où Formosse à Quinze lieues. Gezicht op het Land tussen de Mosselbaai of St. Blaisebaai en de Plettenbergbaai of Formosabaai op Vijftien mijl. View of the Land between Mossel Bay or St. Blaise Bay and Plettenberg Bay or Formosa Bay at Fifteen miles.

Vue des Terres entre la Baye St. Sebastien, et la Baye Mossel où St. Blaise, à dix ou douze lieues. Gezicht op het Land tussen de St. Sebastiaanbaai, en de Mosselbaai of St. Blaise, op tien of twaalf mijl. View of the Land between St. Sebastian Bay, and Mossel Bay or St. Blaise, at ten or twelve miles.

Vue du Cap des Aiguilles, à l’Ouest à environ Cinq à Six lieues. Gezicht op Kaap Agulhas, naar het Westen op ongeveer Vijf of Zes mijl. View of Cape Agulhas, to the West at about Five or Six miles.

Vue du Cap des Aiguilles au Nord-Ouest à environ Cinq à Six lieues. Gezicht op Kaap Agulhas naar het Noordwesten op ongeveer Vijf of Zes mijl. View of Cape Agulhas to the North-West at about Five or Six miles.

Vue du Cap des Aiguilles au Nord à environ Cinq lieues. Gezicht op Kaap Agulhas naar het Noorden op ongeveer Vijf mijl. View of Cape Agulhas to the North at about Five miles.

Schaalstok van 15 Mijl of een gr. Brette = [ca. 1 : 1.500.000]. Scale-bar of 15 Mijl of een gr. Brette = [approximately 1 : 1,500,000].

1 kaart + 6 profielen : ms op papier, 51 x 69 cm. 1 map + 6 profiles : ms on paper, 51 x 69 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven. Orientation: north is up.

Verklaringen: [linksonder] aantekening van de hand van C.J. van de Graaff : Explanations: [lower left] note by C.J. van de Graaff :

Nb Volgens opgaven van dese Cap:t ter zee Dumenij legt de Caap des Aiguilles op de B:t van 34° 48’.

François Duminy tekende een tweede, geheel Franstalige versie van zijn kaart van de zuidkust, zie blad 321 boven, en voegde er een zestal kustopdoeningen aan toe. C.J. van de Graaff schreef in de baaien diverse namen en geheel rechts bij de Grote Visrivier ‘Het Land der Caffers’. De naam van Baai Content wordt hier door beiden toegeschreven aan de St. Francisbaai, hoewel dit ook een van de oude benamingen voor de Plettenbergbaai was.

François Duminy drew a second, completely French-language, version of his map of the south coast, see sheet 321 above, and added six coastal profiles to it. C.J. van de Graaff wrote various names in the bays, and on the far right at the Great Fish River *Het Land der Caffers*. The name Content Bay is attributed by both to St. Francis Bay, although this was also one of the older names for Plettenberg Bay.

bladen / sheets 322-323:

NATIONAAL ARCHIEF, 4, TOPO 15, 12.

Op bevel en onder de directie van den Heere C.J: van de Graaff, Gouverneur en Directeur van de Caap de Goede Hoop en den Resorte van dien, – Exact opgenomen, en in deese order gebragt, door den Luit:d van de Artillerie J:C: Fredrici, in den Jaare 1789 & 1790. – :
On the orders of and under the direction of the Honourable C.J: van de Graaff, Governor and Director of the Cape of Good Hope and its Dependencies, – Exactly surveyed, and brought in this order, by the Lieutenant of the Artillery J:C: Friderici, in the Year 1789 & 1790. – :

CAART VAN DE ZUIJDELIJKE KUSTEN VAN AFRICA
ONDER HET / GOVERNEMENT VAN DE CAAP DE
GOEDE HOOP, – STREKKENDE VAN / DE CAAP AGUILAS
TOT AAN HET OOSTELIJK EIJNDE VAN DE BAAIJ ALGOA,
OF / DE SWART-KOP-RIVIERS BAAIJ [...].

MAP OF THE SOUTHERN COASTS OF AFRICA UNDER
THE / GOVERNMENT OF THE CAPE OF GOOD HOPE, –
EXTENDING FROM / CAPE AGULHAS TO THE EASTERN
END OF ALGOA BAY, OR / THE SWARTKOPS RIVER
BAY [...].

Schaalstok van Een halve Grd: Breette op den Equator of
10 Uuren gaans = [ca. 1 : 505.000].
Scale-bar of Een halve Grd: Breette op den Equator of
10 Uuren gaans = [approximately 1 : 505,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 63,5 x 182,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 63.5 x 182.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verso: [herhaling van de titel]. NB Het overige van deese
kust, en aangelegen situatie is uyt de beste Voorhanden
zijnde stukken daar bij gebragt door de Lieut. Ingr
Barbier.

Verklaringen: [rechtsonder] vervolg van de titel :
Explanations: [lower right] continuation of the title :

De verdere Situatie die op deese Caart gevonden word, is
uijt de beste onderscheiden / Stukken die in het
Gouvernement voorhanden waren er bij gevoegd. door /
C.J:Van de Graaff / 1801 / CG. 1801 :

Deze indrukwekkende kaart van de zuidkust van de Kaapkolonie is het resultaat van de door gouverneur Cornelis Jacob van de Graaff in gang gezette topografische opneming van de Kaapkolonie in de jaren 1785-1791 en illustreert overtuigend de gevolgde werkwijze. Uitgaand van reeds bestaand kaartmateriaal werden ter plaatse nieuwe opmetingen uitgevoerd, in het geval van deze kaart door de luitenant Johann Christian Friderici en de cadet bombardier Josephus Jones, die hun gegevens uitwerkten tot de kaart op de bladen 324-327. Luitenant-ingenieur Dominicus Michel Barbier gebruikte vervolgens hun kaart als uitgangspunt en combineerde deze met de reeds voorhanden zijnde materialen van het westelijke en oostelijke deel van de Kaapkolonie voor het vervaardigen van de hier gereproduceerde overzichtskaart. De inbreng van Van de Graaff bestond waarschijnlijk uit het bijschrijven van geografische namen en aantekeningen over de toegepaste schaal. Een toevoeging van na 1801 is de naam van de in 1804 gestichte drostdij Uitenhage ten westen van de Algoabaai. Ten tijde van de aanmaak van deze kaart was de *status aparte* van de ‘Gonaquas Hottentots’ in het Suurveld (geheel rechts) nog van kracht; zie blad 311.

In de kaart zijn de compagniesposten met een vlag aangegeven. Daarnaast werden de locaties van boerderijen in een genummerde reeks ingetekend, te beginnen met nummer 1 in de Langkloof aan de ‘Chamtaus Rivier’ (Gamtoosrivier, Gamtoos River) tot en met nummer 44 aan de Swartkopsrivier (Swartkops River), waarna vanaf de Kromme Rivier (Kromrivier, Krom River) de nummering in westelijke richting wordt voortgezet tot en met nummer 55. Tussen de Plettenbergbaai en de westelijker gelegen Goukammarrivier (Goukamma River), ongeveer ten zuiden van boerderij 1, volgen nog 12 nummers, waarbij de volgorde echter niet consequent is gevolgd. Zie voor de boerderijnamen de kaart op de bladen 324-327.

This impressive map of the south coast of the Cape Colony is the result of the topographical survey of the Cape Colony in the years 1785-1791 set in motion by Governor Cornelis Jacob van de Graaff, and illustrates in a convincing way the method of working that was followed. Starting out from existing map material, new measurements were carried out on the spot, in the case of this map by Lieutenant Johann Christian Friderici and the Cadet Bombardier Josephus Jones, who worked up their data into the map on sheets 324-327. After that the Lieutenant Engineer Dominicus Michel Barbier used their map as a basis and combined it with materials already available relating to the western and eastern parts of the Cape Colony, in order to compile the general map reproduced here. Van de Graaff’s contribution probably consisted of writing in the geographical names and notes on the scale used. An addition from after 1801 is the name of the Drostdy of Uitenhage founded in 1804, to the west of Algoa Bay. At the time when this map was made, the *status aparte* of the *Gonoquas Hottentots* in the Suurveld (far right) was still in effect; see sheet 311. Company posts are shown on the map with a flag. In addition the locations of farms are marked in a numbered series, beginning with number 1 in the Langkloof on the *Chamtaus Rivier* (Gamtoos River, Gamtoosrivier), up to number 44 on the Swartkops River (Swartkopsrivier), after which the numbering continues in a westerly direction from the Krom River (Kromrivier), up to number 55. Between Plettenberg Bay and the Goukamma River (Goukammarrivier) further to the west, roughly to the south of farm 1, there are 12 more numbers, but the order is not followed consistently. For the names of the farms, see the map on sheets 324-327.

bladen / sheets 324-327:

NATIONAAL ARCHIEF, 4, TOPO 15.118.

Exact opgenomen, gecarteerd, en in deese Order gebragt, op bevel en onder directie van den Wel Edel geboorn Gestrengen Heere Cornelis Jacob van de Graaff, Gouverneur en Directeur van de Caap de Goede Hoop en den Resorte van dien, &&&a: als daar toe, op deselfs Proposition, bij Resolutie des Raads van Politie deses Gouvernements, in dato 13 December 1785, expres gequalificeert geworden zijnde. = door den Lieutenant van de Artillerie Johan, Christiaan Friderici; geadsisteert door den Cadet Bombardier Josephus Jones, in den Jaaren 1789 en 1790 :
Surveyed exactly, charted and brought in this Order, on the orders and under the direction of the Right Honourable Cornelis Jacob van de Graaff, Governor and Director of the Cape of Good Hope and its Dependencies, &&&: as for this purpose, on his Proposition, by Resolution of the Political Council of this Government, de dato 13 December 1785, has been qualified expressly. = by the Lieutenant of the Artillery Johan, Christiaan Friderici; assisted by the Cadet Bombardier Josephus Jones, in the Years 1789 and 1790 :

CAART VAN DEN ZUIJDELYKEN OEVER VAN AFRICA [...].

MAP OF THE SOUTHERN COAST OF AFRICA [...].

Schaalstok van 9000 Rhylandse Roeden of ses Uuren Gaans = [ca. 1 : 121.100].
Scale-bar of 9000 Rhylandse Roeden of ses Uuren Gaans = [approximately 1 : 121,100].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 101,5 x 378 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 101.5 x 378 cm.

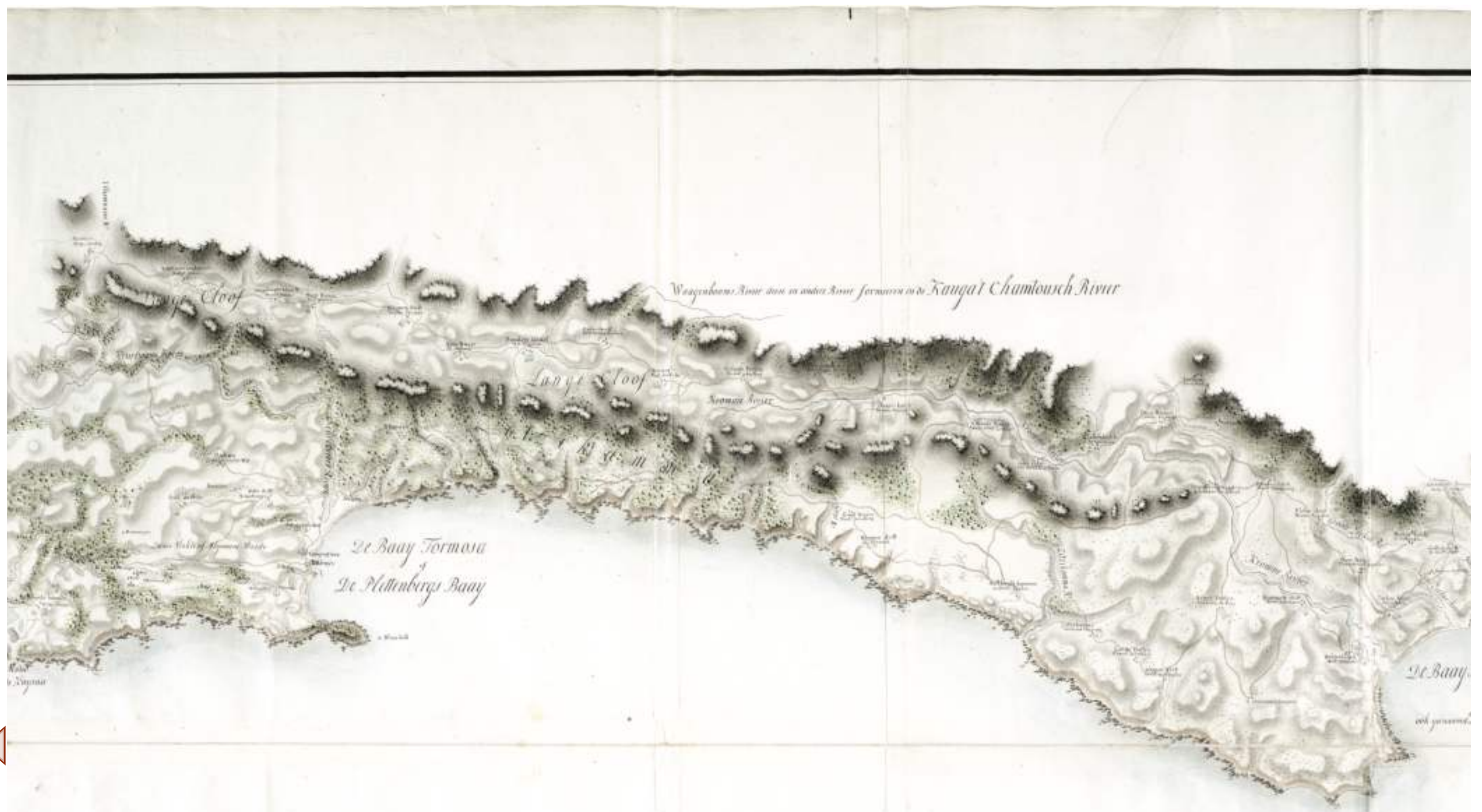
Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [midden onder] vervolg van de titel :
Explanations: [below centre] continuation of the title :

Onder de Possesien van de Edele Oostindische Compagnie der Vereenigde Nederlanden; behorende, en gelegen onder het Gouvernement / van de Caap de Goede Hoop: / Strekkende van Caap Aguilhas, tot het Oostelyke Eijnde van de Baaij-Algoa, of Swart=Cops=Rivier Baaij.

Het zuidelijke kustgebied tussen de Brede Rivier (Breërivier, Breede River) en de Algoabaai is hier door Johann Christian Friderici en Josephus Jones na twee jaar van veldwerk minutieus in kaart gebracht. Hun grote kaart werd naderhand door Dominicus Michel Barbier gebruikt voor het maken van de kleinere maar nauwelijks minder gedetailleerde overzichtskaart op de bladen 322-323; zie aldaar.

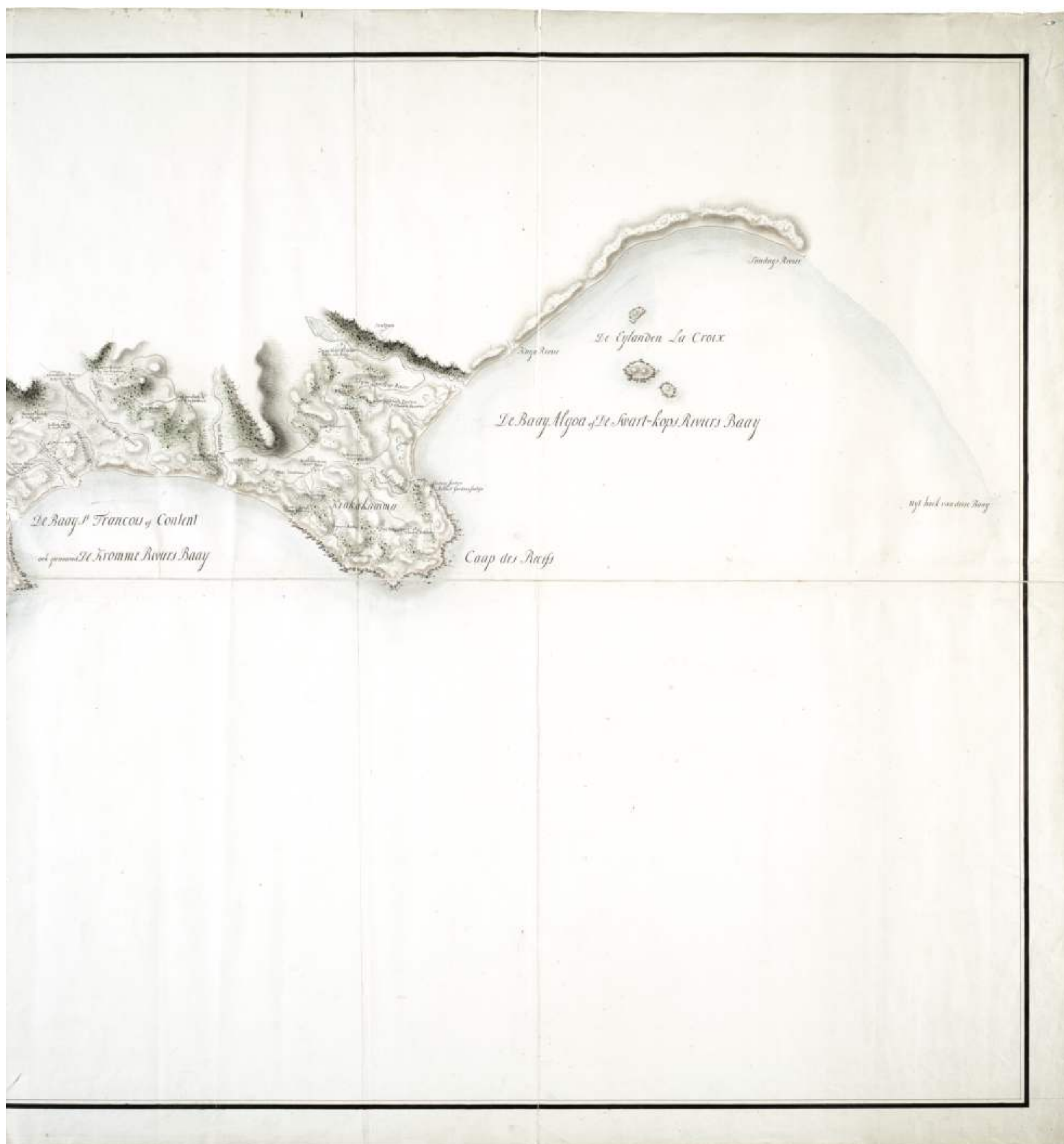
Here Johann Christian Friderici and Josephus Jones have made a minutely detailed map of the area of the south coast between the Breede River (Breërivier) and Algoa Bay, following two years of fieldwork. Afterwards Dominicus Michel Barbier used their large map to make a smaller but scarcely less detailed general map on sheets 322-323; see there.

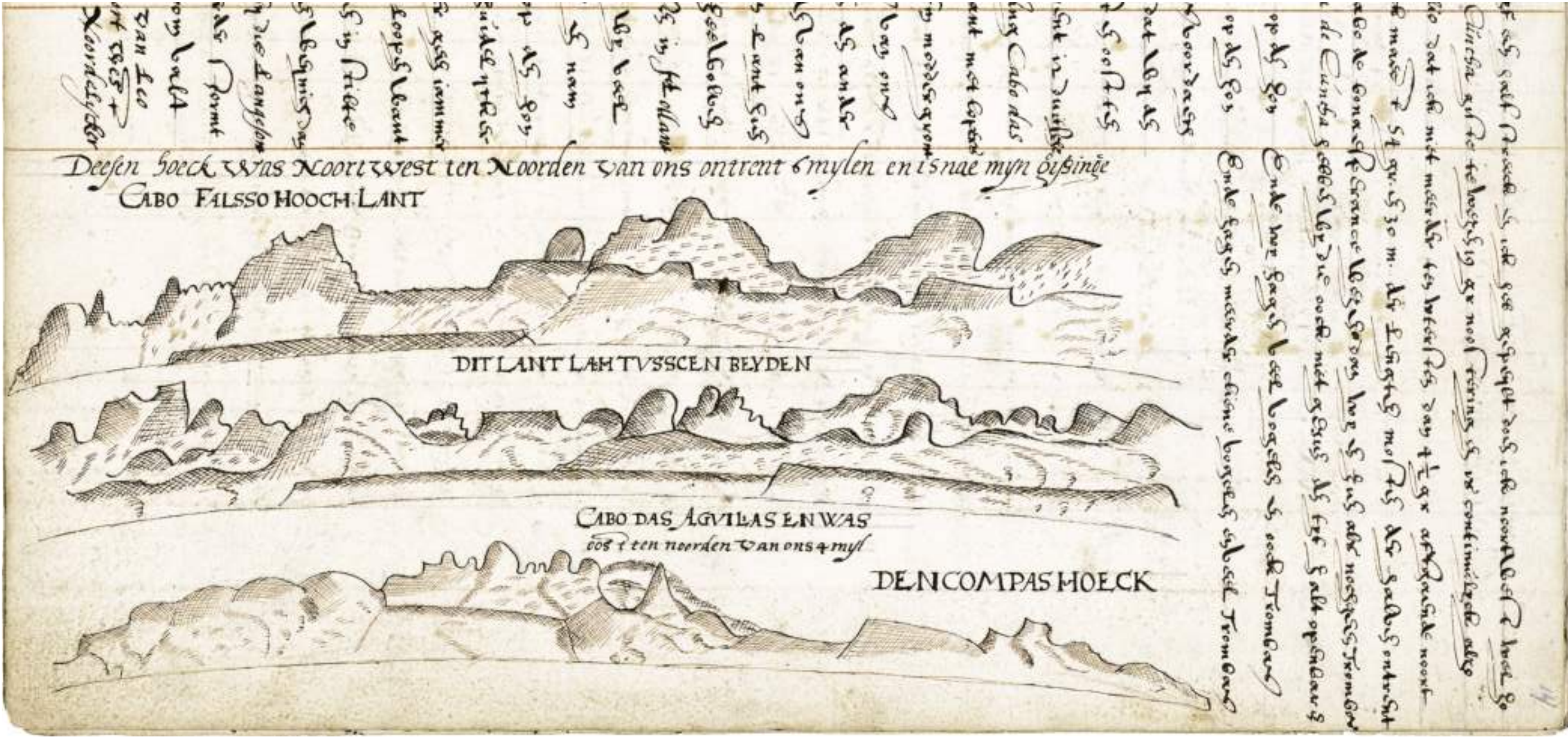

EN OEVER VAN AFRICA

de Nederlanden, behoorende en gelegen onder het Gouvernement
de Kaap.

Baay, exact opgenomen, gecarteerd, en in deze Order gebracht, op bevel en onder directie
de Kaap de Goede Hoop in den Resorte van dien, sss; als daar toe,
werden zgnde, — door den — Luitenant van de Artillerie Johan, Christiaan, —
leers, in den Jaaren 1799 en 1790.

blad 329 boven / sheet 329 above:

NATIONAAL ARCHIEF, 1.04.01 46 FOL. 14.

[Jacob Pietersz, 1598] :

DEESEN HOECK WAS NOORTWEST TEN NOORDEN VAN
ONS ONTRENT 6 MYLEN EN IS NAE MYN GISSINGE /
CABO FALSSO HOECH LANT.

THIS POINT WAS NORTH-WEST BY NORTH FROM US
ABOUT 6 MILES AND IS TO MY ESTIMATION / CAPE
FALSE HIGH LAND.

DIT LANT LACH TVSSCEN BEYDEN.

THIS LAND WAS IN BETWEEN.

CABO DAS AGUILAS EN WAS / OOST TEN NOORDEN
VAN ONS 4 MYL / DEN COMPASHOECK.

CAPE AGULHAS AND WAS / EAST BY NORTH FROM
US 4 MILES / THE COMPASS POINT.

4 profielen : ms op papier, 11,5 x 23,5 cm (uitsnede).
4 profiles : ms on paper, 11.5 x 23.5 cm (section).

blad 329 onder / sheet 329 below:

NATIONAAL ARCHIEF, 1.04.01 46 FOL. 44.

[Jacob Pietersz, 1599] :

CABO DAS AGUILIAS. ALS MEN VAN BY OOSTEN COMT.

CAPE AGULHAS. WHEN YOU COME FROM THE EAST.

S BRAS.

MOSSEL BAY.

C FALSO.

CAPE HANGKLIP.

C BONA SPEL.

CAPE OF GOOD HOPE.

4 profielen : ms op papier, 11,5 x 19,5 cm (uitsnede).
4 profiles : ms on paper, 11.5 x 19.5 cm (section).

De vanuit zee opdoemende kusten tussen Kaap Agulhas en Kaap de Goede Hoop werden door Jacob Pietersz nogmaals getekend toen hij als schipper op de *Friesland* in 1599 op de terugreis uit de Oost was. De andere tekeningen en kaartjes uit de netversie van zijn journaal zijn afgebeeld op de bladen 46, 328, 390, 399, 401 en 413.

Jacob Pietersz once more drew the coasts between Cape Agulhas and the Cape of Good Hope seen looming up out of the sea when he was on his way back from the East as skipper on the *Friesland* in 1599. The other drawings and maps from the fair copy of his journal are shown on sheets 46, 328, 390, 399, 401 and 413.

blad / sheet 330:

ÖSTERREICHISCHE NATIONALBIBLIOTHEK, *ATLAS BLAEU-VAN DER HEM* 35:47.

[Johannes Vingboons, 1665–1670] :

[KAART VAN DE TAFELBAAI].

[CHART OF TABLE BAY].

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 63 x 50,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 63 x 50.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is onder.
Orientation: north is below.

Verklaringen: [boven] een legenda bij de letters A t/m D :
Explanations: [above] a key to the letters A to D :

A.T Fort de Goede Hoope.
B.T Redout Duijn Hoop.
C. Soute Revier.
D. Robben Eijlant.

Bij wijze van inleiding op de deelkaarten van de zuidkust van de Kaapkolonie zijn hier nogmaals twee kaarten van de Tafelbaai gereproduceerd. Johannes Vingboons kopieerde in zijn atlas voor Laurens van der Hem een kaart van – vermoedelijk – Caspar van Weede uit 1654, die in origineel is gereproduceerd op blad 71. Die zelfde primitieve kaart of Vingboons’ kopie werd zelfs een halve eeuw later nog door Gerard van Keulen gebruikt als basis voor de decoratieve kaart van de Tafelbaai op blad 331 boven.

By way of introduction to the section maps of the south coast of the Cape Colony, once more two maps of Table Bay are reproduced here. In his atlas for Laurens van der Hem Johannes Vingboons copied a map by – presumably – Caspar van Weede from 1654, which is reproduced in the original on sheet 71. The same primitive map or Vingboons’s copy was even used half a century later by Gerard van Keulen as a basis for the decorative map of Table Bay on sheet 331 above.

blad 331 boven / sheet 331 above:

NATIONAAL ARCHIEF, 4. VELH 98.

[Gerard Van Keulen, 1706–1720] :

[KAART EN PROFIELEN VAN DE TAFELBAAI.]

[CHART AND PROFILES OF TABLE BAY.]

[profielen / profiles]

Aldus Vertoond C;B, Esperance de Leeuwe en Tafel Berg.
Thus appears the Cape of Good Hope the Lion’s Head and Table Mountain.

Aldus Vertoont het Land als men Tusschen A en B is, dan is de Zuid Hoek van de Tafel H Recht Over de Bil van de Leeuwe Staart. A is ’t Riff van Mauritius Ongeval, D, C, is ’t riff van de Staart van de Leeu, E is ’t Hooft van de Leewenberg; I is de Bill van de Leeu; G is de Wint Berg, F is ’t recht in ’t midden tusschen Mauritius Ongeval en ’t Riff van de Staart van de Leeuw.
Thus appears the Land when one is Between A and B, then the Southern Edge of the Table H is Right Above of the Lion’s Tail. A is the Reef of the Mauritius Accident, D, C, the reef of the Lion’s Tail, E is the Lion’s Head; I is the Tail [Rump] of the Lion [Signal Hill]; G is Devil’s Mountain, F is right in the centre between the Mauritius Accident and the Reef of the Lion’s Tail.

Aldus vertoont Cabo de Bona Esperança, Oost van U, als gij uijt de Zee Kompt.
Thus appears the Cape of Good Hope, to the East of you, when you Come from the Sea.

Dit behoort aan ’t voorgaande de A, A, aan Malcanderen.
This links up with the former the A, A.

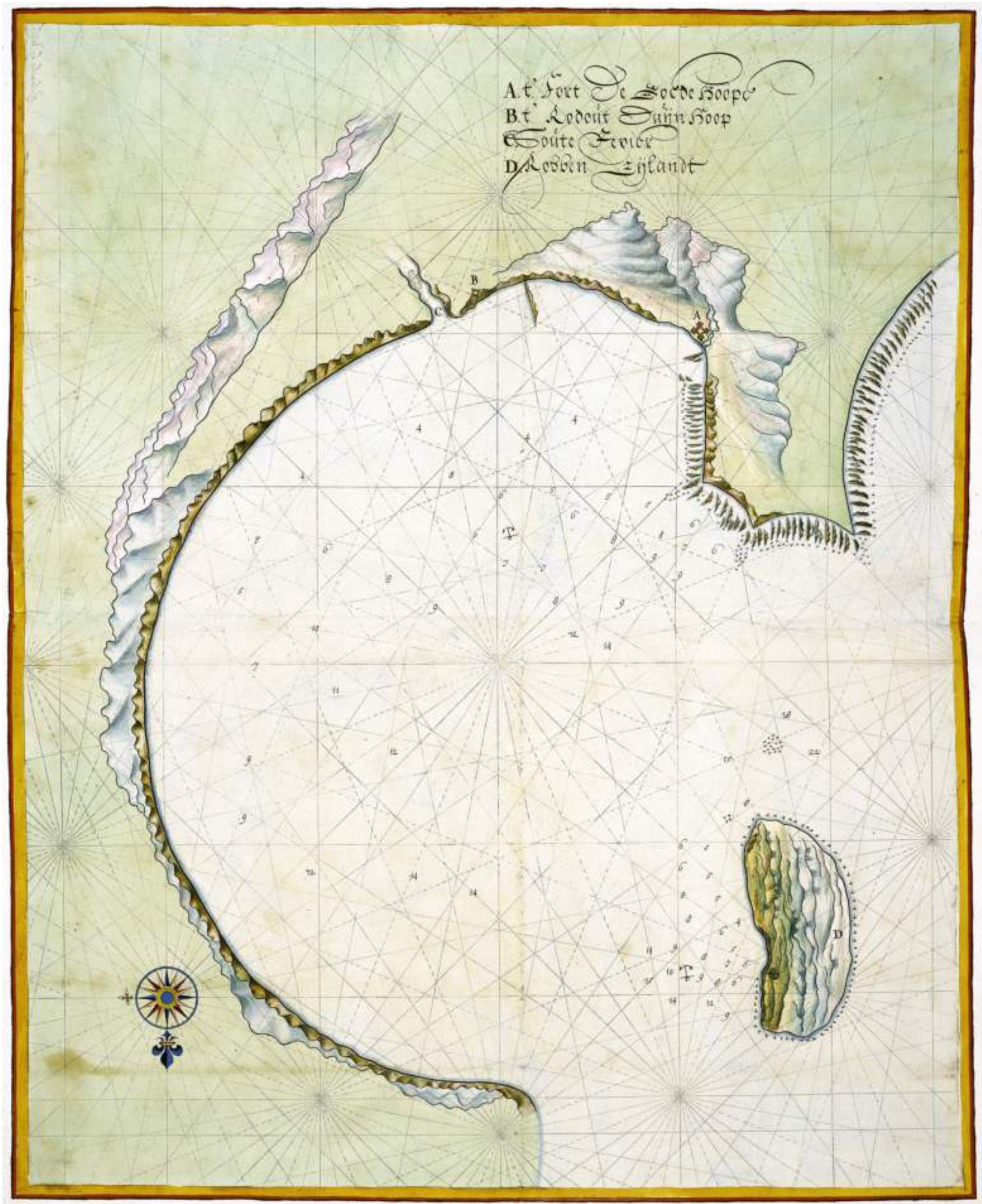
Aldus Vertoont Cabo de Bona Esperance als men op de Reede Legt.
Thus appears the Cape of Good Hope when one is Lying in the Roadstead.

De Caap de Bona Esperance Z.O ten Z: 6 Meijlen van Uw.
The Cape of Good Hope S.E. by S: 6 Miles from You.

Vleesch Baaij.
Vlees Bay.

Leeuwen Bergh Tafel Berg.
Lion’s Head Table Mountain.

Aldus vertoont Cabo de Bona Esperance, als men Langs het Lant Zeijlt Met een N:N.W. Koers Omtrent 4 Mijlen van ’t Land, Als gij de Kaep N.O. ten Oosten van Uw hebt.
Thus appears the Cape of Good Hope, when one is Sailing Along the Land On a N.N.W. Course About 4 Miles from the Land; When you have the Cape to the N.E. by E. of you.

Aldus vertoont ’t Land van Cabo de Bona Esperance, op de Breeten van 34 Graden 10 Minuten 6 Meijlen van Land, dwars van Uw; Comende aan zeijlen West.
Thus appears the Land of the Cape of Good Hope, at the Latitude of 34 Degrees 10 Minutes 6 Miles from Land, across from you, Coming sailing from the West.

Schaalstok van 2 Duytsche Meijlen = [ca. 1 : 59,300].
Scale-bar of 2 *Duytsche Meijlen* = [approximately 1 : 59,300].

1 kaart + 9 profielen : ms op papier, gekleurd, 63 x 103 cm.
1 map + 9 profiles : ms on paper, coloured, 63 x 103 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

Met de hier gereproduceerde kaart zou indertijd geen schipper heelhuids in de Tafelbaai zijn angekommen. Voor dit duidelijk als wandversiering of voor een particuliere atlas bedoelde werkstuk maakte Gerard van Keulen gebruik van een halve eeuw oude kaart (bladen 71, 330) en sierde deze op met kustopdoeningen die mogelijk zelfs al omstreeks 1600 werden gemaakt – vergelijk bijvoorbeeld de profielen op blad 329. Met een niet direct thuis te brengen ‘Matrou Schans’ op de landpunt zuidelijk tegenover het Robbeneiland is waarschijnlijk de Waterschans of Batterij Chavonnes bedoeld. Het Kasteel heeft een bastion te veel en de in 1654 gebouwde ‘Ronduijt Duijnhoop’ was in 1672 al vervallen en niet meer in gebruik, zie blad 72. De aantekening bij het Robbeneiland ‘Loopen de Slaven in ketenen’ is onjuist, aangezien hier alleen een aantal van de gestraften geketend was.

Using the map reproduced here no skipper of the time would have entered Table Bay unscathed. For this piece of work, clearly intended as a wall decoration or for a private atlas, Gerard van Keulen used a map that was fifty years old (sheets 71, 330) and adorned it with profiles of the coast that were possibly even made around 1600 – compare, for example, the profiles on sheet 329. A *Matrou Schans* on the point to the south opposite Robben Island cannot immediately be identified, but probably the Waterschans or Chavonnes Battery is intended. The Castle has a bastion too many, and the *Ronduijt Duijnhoop* built in 1654 was by 1672 already in ruins and no longer in use; see sheet 72. The note at Robben Island *Loopen de Slaven in ketenen* (Here the Slaves Walk in chains) is wrong, seeing that only some of the convicts were chained.

blad 331 onder / sheet 331 below:

NATIONAAL ARCHIEF, 4.JSF 35.2.

[Anoniem, 1802–1806] :
[Anonymous, 1802–1806] :

[KAART VAN GORDONS BAAIJ EN DE VISCHHOEKS BAAIJ].

[CHART OF GORDON’S BAY AND VISHOEK BAY].

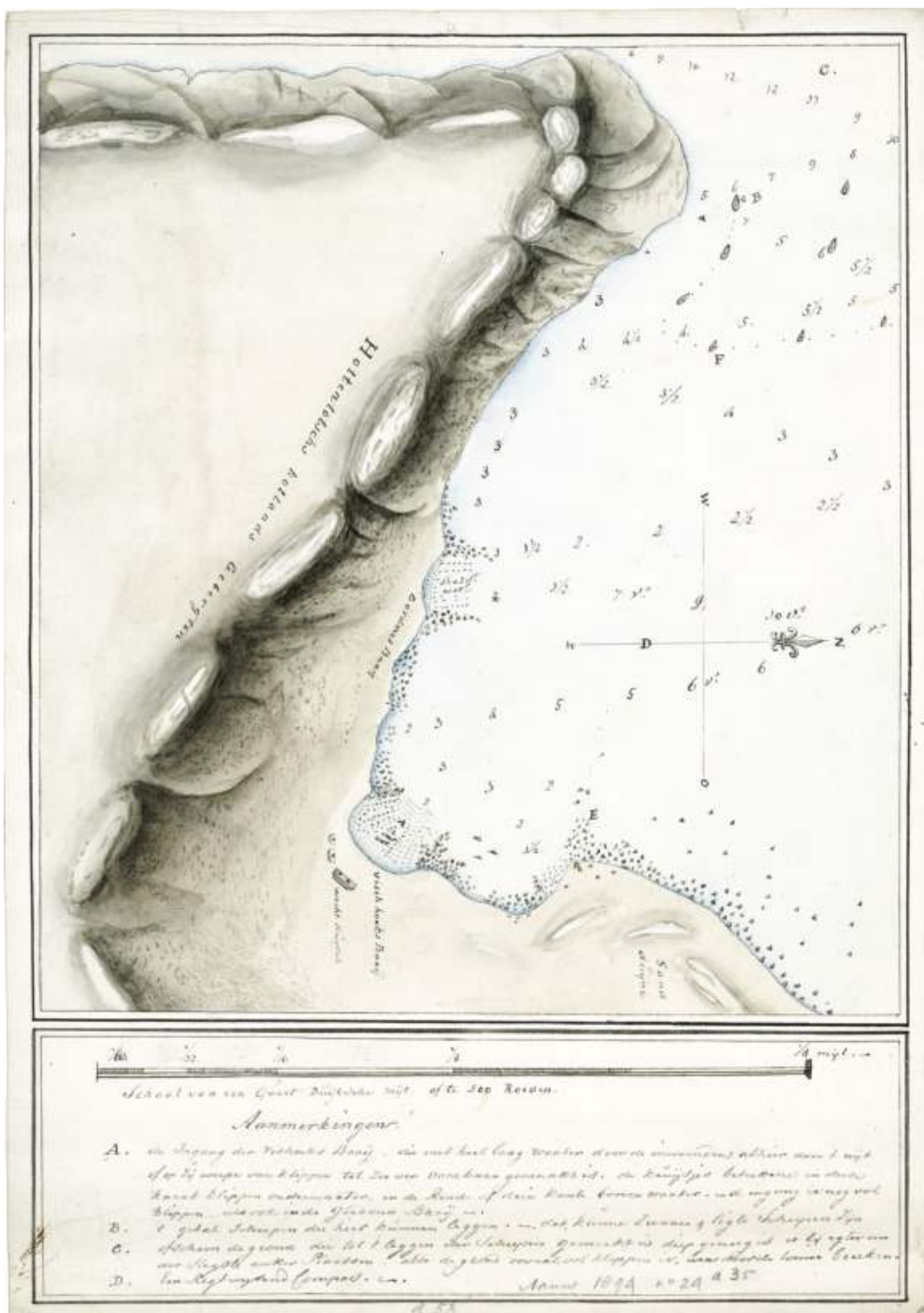
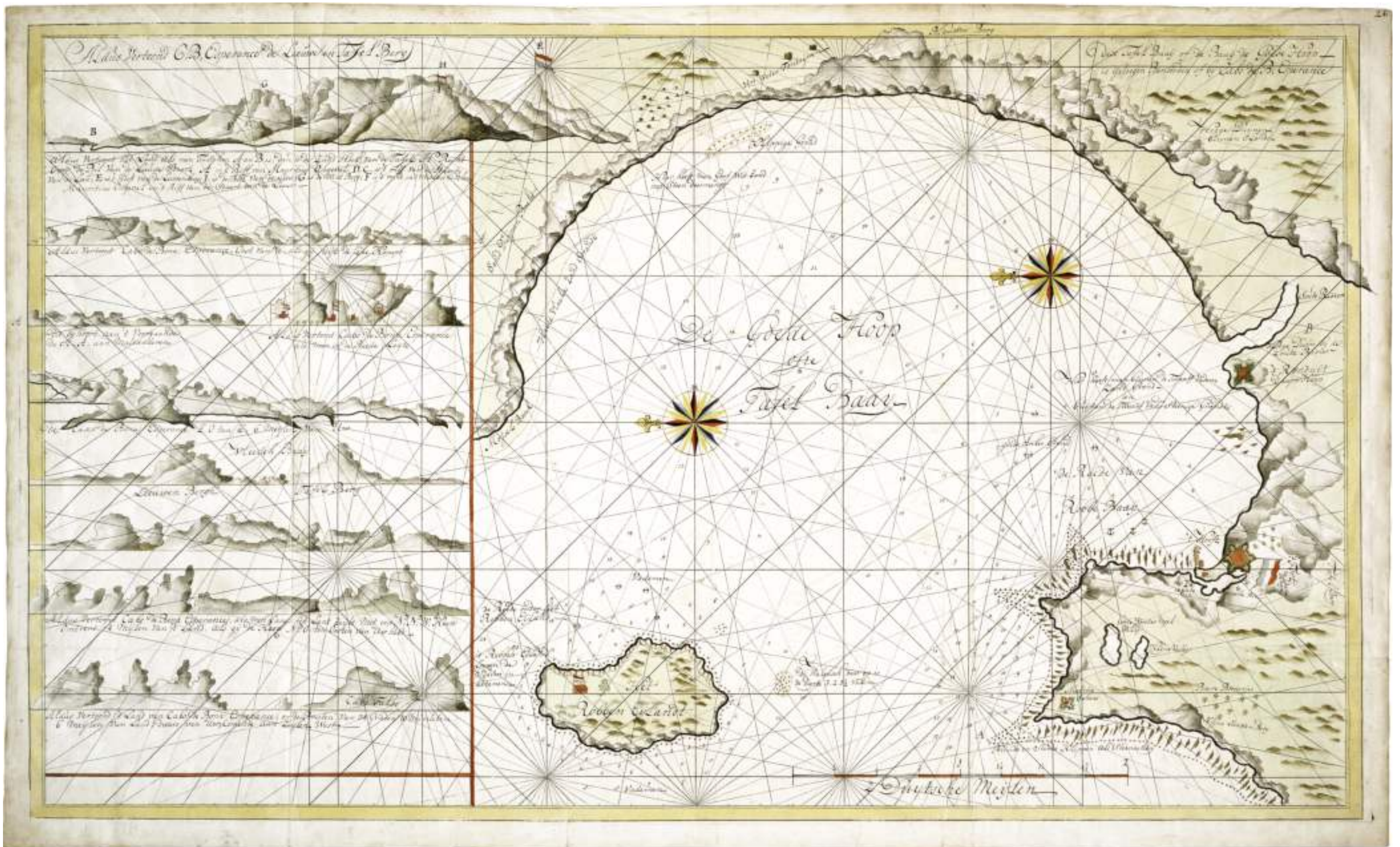
Schaalstok van een Quart Duijtsche mijl ofte 500 Roeden = [ca. 1 : 9,970].
Scale-bar of een *Quart Duijtsche mijl* ofte 500 Roeden = [approximately 1 : 9,970].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 34,5 x 25 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 34.5 x 25 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechts.
Orientation: north is right.

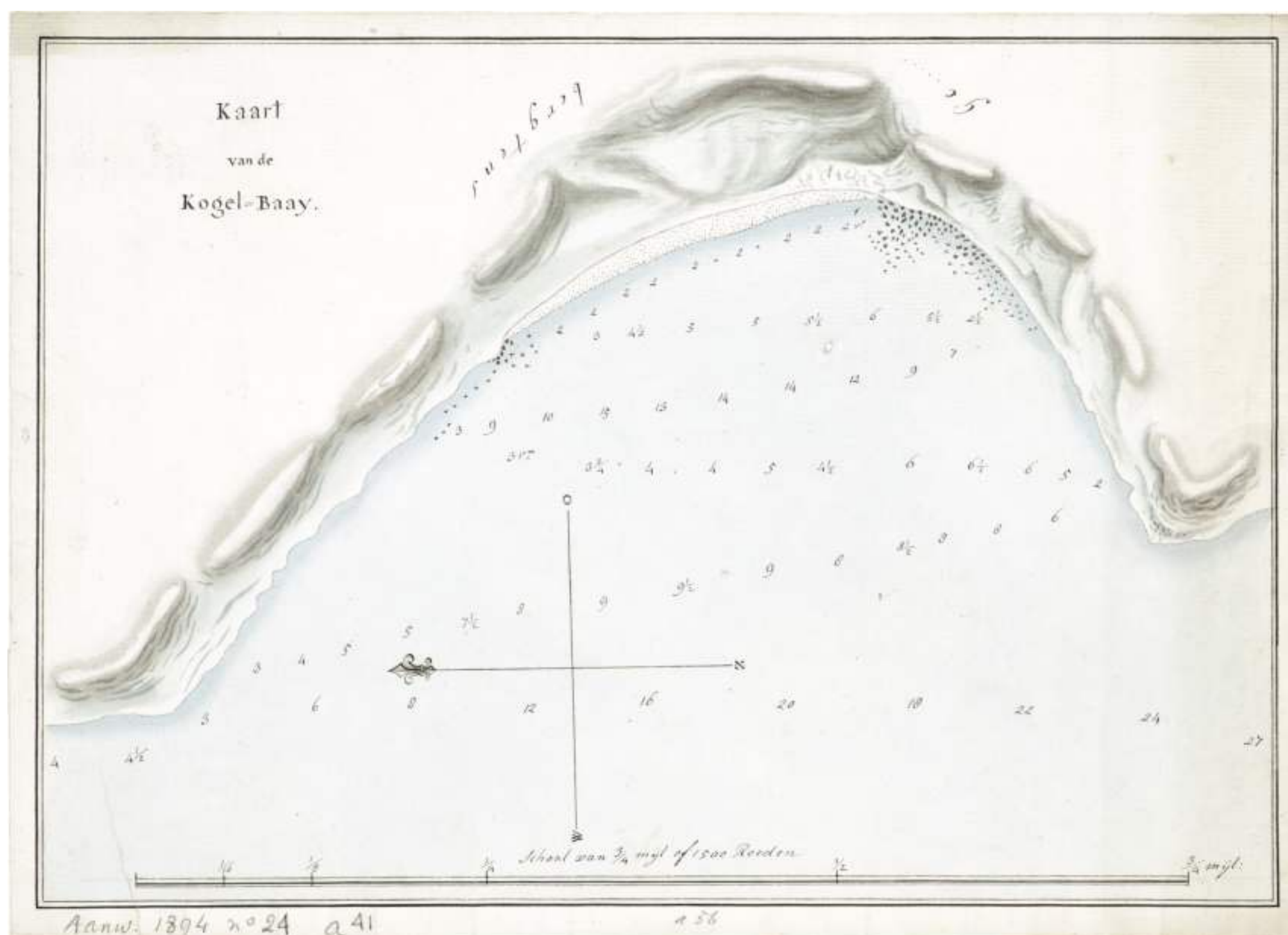
Verklaringen: [onder] een legenda bij de letters A t/m D :
Explanations: [below] a key to the letters A to D :

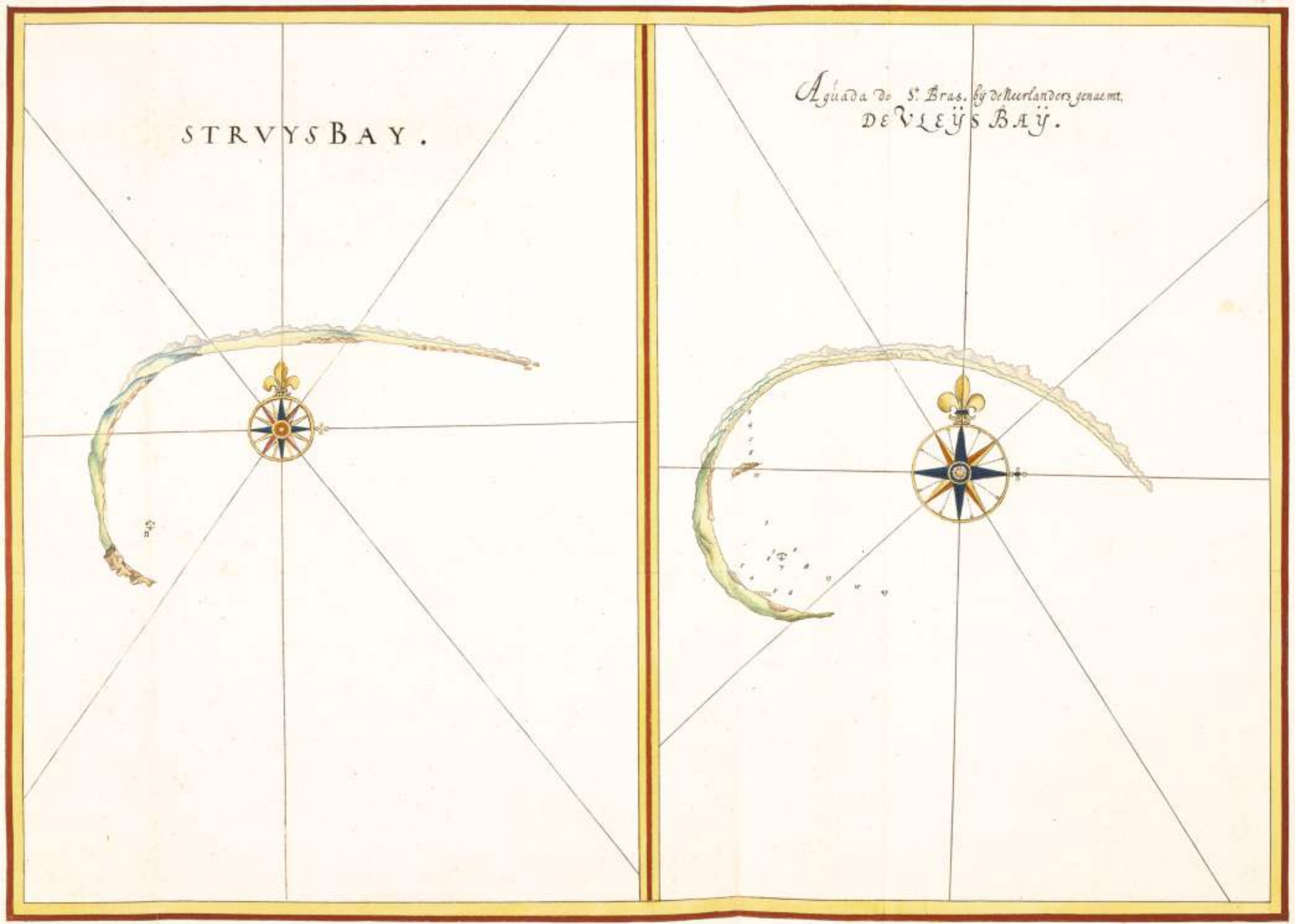
A. De Ingang der Vishoeks Baaij, die met heel laag waater door de inwoonders alhier door ’t uijt of op zij werpe van klippen tot zoo ver vaarbaar gemaakt is. de kruijsjes beteekene in deese kaart klippen onderwaater, en de Rond of drie kante booven waater. de ingang is nog vol klippen, als ook in de Gordons Baaij.
B. T Getal scheepen die hier kunnen leggen. dat kunne Zwaare & ligte Scheepen Zijn.
C. Ofschoon de grond die tot ’t leggen der scheepen gemerkt is diep genoeg is is zij egter een der slegste anker Plaatsen, also de grond ooveral vol klippen is, waar door de touwe breeken.
D. Een Regt wijsend Compas.

Mogelijk werd deze kaart gemaakt tijdens de voorbereidingen voor de defensie van de Kaap onder gouverneur J.W. Janssens in 1805-1806, toen in Hottentots Holland een tweede verdedigingslinie ingericht werd waarop kon worden teruggevallen bij een eventuele inname van Kaapstad. Zoals beschreven heeft gouverneur J.W. Janssens hiervan inderdaad gebruik gemaakt na de Slag bij Blouberg. Zie hiervoor de kaart op blad 294, waarop de 'Gordons Baaij' en 'Vischhoeks Baaij' eveneens zijn aangegeven, evenals de zuidelijk ervan gelegen Kogelbaai (blad 332 onder). Het was van essentieel belang de bereikbaarheid per schip van deze linie te onderzoeken, in verband met mogelijke hulp van buitenaf. De aangeduide ligging van de 'Vischhoeks Baaij' schept overigens nogal verwarring, omdat de naam Vishoekbaai (Vishoek Bay) tegenwoordig uitsluitend nog betrekking heeft op de inham nabij Muizenberg aan de noordwestzijde van de Valsbaai. Zie in dit verband de overzichtskaart van de Valsbaai op blad 332 boven, die aan de oostoever geen Vishoek(s)baai en evenmin een Gordonsbaai vermeldt, maar wel de noordelijker gelegen 'Melk Baaij' (Melkbaai, Melk Bay) en 'Mostert Baaij' (Mostertsbaai, Mostert's Bay). De naam Gordonsbaai (Gordon's Bay) heeft voor diverse binnenbaaien aan de oostkant van de Valsbaai gegolden en wordt nu alleen gebruikt voor de gehele op deze kaart afgebeelde inham; zie ook Robert Jacob Gordon's kaart van de Valsbaai uit 1780 op blad 180.

Possibly this map was made during the preparations for the defence of the Cape under Governor J.W. Janssens in 1805-1806, when a second line of defence was set up in Hottentots Holland to fall back on if Cape Town should be taken. As described earlier, Governor J.W. Janssens did indeed make use of this after the Battle of Blouberg. For this, see the map on sheet 294, where the Gordons Baaij and Vischhoeks Baaij are also shown, as well as Kogel Bay to the south of them (sheet 332 below). It was essential to investigate whether this line was accessible by ship, in connection with obtaining possible help from outside. The location of Vischhoeks Baaij is rather confusing, because at present the name Vishoek Bay (Vishoekbaai) applies only to the inlet near Muizenberg on the north-western side of False Bay. In this connection see the general map of False Bay on sheet 332 above, which mentions neither a Vishoek Bay nor a Gordon's Bay on the eastern shore, but does show Melk Baaij (Melk Bay, Melkbaai) and Mostert Baaij (Mostert's Bay, Mostertbaai) located further north. The name Gordon's Bay (Gordonsbaai) has been applied to various inner bays on the eastern side of False Bay, and is now only used for the whole inlet depicted on this map; see also Robert Jacob Gordon's map of False Bay from 1780 on sheet 180.

blad 332 boven / sheet 332 above:

NATIONAAL ARCHIEF, 4JSF 33.1.

[Anoniem, 1802–1806] :
[Anonymous, 1802–1806] :

[KAART VAN DE VALSBAAI].

[CHART OF FALSE BAY].

Schaalstok van 2 mijl = [ca. 1 : 148.100].
Scale-bar of 2 mijl = [approximately 1 : 148,100].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 34,5 x 43 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 34.5 x 43 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Volgens de inventarislijst van oud-gouverneur J.W. Janssens' nagelaten archief in het Nationaal Archief betreft het hier een 'Kaart van de Baaij-Fals met peijlingen gecontinueerd om de Kaap de Goede Hoop tot in de Houtbaaij'. De eenvoudige contourenkaart bevat hydrografische gegevens van de kustwateren van het Kaaps Schiereiland en de gehele Valsbaai. Zoals opgemerkt bij de kaart op blad 331 onder werden voor de baaien langs de oostkant van de Valsbaai wisselende namen gebruikt. De noordelijke 'Melk Baaij' en 'Mostert Baaij' hebben hun naam behouden, de baai bij Vishoek is de huidige Gordonsbaai (Gordon's Bay), met ten zuiden daarvan de 'Kogel Baaij' (Kogelbaai, Koeëlbai, Kogel Bay, zie blad 332 onder). De hier onbenoemde baai bij 'Caap Falso' (Kaap Hangklip) is tegenwoordig bekend als Pringle Bay.

According to the inventory of the archive left by former Governor J.W. Janssens and now in the Netherlands National Archives, we are here dealing with a 'Map of False Bay with soundings continued around the Cape of Good Hope into Hout Bay'. This simple contour chart contains hydrographic data for the coastal waters of the Cape Peninsula and the whole of False Bay. As noted with the map on sheet 331 below, varying names were used for the bays along the eastern side of False Bay. The northerly *Melk Baaij* and *Mostert Baaij* have kept their names, but the bay at Vishoek is the present Gordon's Bay (Gordonsbaai), with to the south of it *Kogel Baaij* (Kogel Bay, Koeëlbai, see sheet 332 below). The bay unnamed here at *Caap Falso* (Cape Hangklip) is at present known as Pringle Bay.

blad 332 onder / sheet 332 below:

NATIONAAL ARCHIEF, 4JSF 41.

[Anoniem, 1802–1806] :
[Anonymous, 1802–1806] :

KAART / VAN DE / KOGEL-BAAY.

CHART / OF / KOGEL BAY.

Schaalstok van ¼ mijl of 1500 Roeden = [ca. 1 : 18.800].
Scale-bar of ¼ mijl of 1500 Roeden = [approximately 1 : 18,800].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 25 x 35,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 25 x 35.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

De Kogelbaai (Koeëlbai, Kogel Bay) werd in de late achttiende eeuw ook wel aangeduid als de Colebrooke Baai, naar het hier in 1778 gestrande Engelse compagnieschip *Colebrooke*. Zie hiervoor de bladen 178–180.

In the late eighteenth century Kogel Bay (Koeëlbai) was also sometimes called Colebrooke Bay, after the English Company ship *Colebrooke* stranded here in 1778. For this see sheets 178–180.

blad / sheet 333:

ÖSTERREICHISCHE NATIONALBIBLIOTHEK, ATLAS BLAEU-
VAN DER HEM 38:06.

[Johannes Vingboons, 1665–1670] :

STRUVYS BAY.

STRUIS BAY.

AGUADA DE ST. BRAS, BIJ DE NEERLANDERS
GENAEMT, / DE VLEÏJS BAIJ.

AGOADA DE SÃO BRAS, CALLED THE VLEESBAAI, / BY
THE DUTCH.

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

2 kaarten : ms op papier, gekleurd, 48,5 x 69 cm.
2 maps : ms on paper, coloured, 48.5 x 69 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Johannes Vingboons vergist zich hier in de titel van de rechter kaart, aangezien Aguada de São Bras de Portugese naam voor de Mosselbaai is; vergelijk de kaarten op blad 35. De Struisbaai ligt meteen ten oosten van Kaap Agulhas, de Mosselbaai zo'n 180 kilometer verder naar het noord-oosten. Het is niet bekend naar welk voorbeeld Vingboons deze kaarten tekende. Zijn weergave van de Mosselbaai, hoe eenvoudig ook, is echter correcter dan die op de kaart uit 1734 op blad 335 boven. Zie voor de Vleesbaai de kaart op blad 334.

Johannes Vingboons is mistaken in the title on the right-hand map here, seeing that Aguada de São Bras is the Portuguese name for Mossel Bay; compare the maps on sheet 35. Struis Bay lies directly to the east of Cape Agulhas, and Mossel Bay about 180 kilometres further to the north-east. It is not known which model Vingboons used to draw these maps. However, his depiction of Mossel Bay, simple though it may be, is more correctly drawn than the one on the map from 1734 on sheet 335 above. For Vlees Bay, see the map on sheet 334.

blad / sheet 334:

NATIONAAL ARCHIEF, 4JSF 39.

Opgemeten en aan Plan gebragt door mij J:W: Wernich
gesw: Landmeter, 1804 :
Surveyed and brought to the Map by me J:W: Wernich
sworn Surveyor, 1804 :

PLAN, / VAN DE / SITUATIE DER / VIS EN VLEES
BAAIJEN.

MAP, / OF THE / SITUATION OF THE / VIS AND VLEES
BAYS.

Schaalstok van 1500 Rijnlandse Roeden of Een Hollandse
Uur = [ca. 1 : 25.900].
Scale-bar of 1500 Rijnlandse Roeden of Een Hollandse Uur
= [approximately 1 : 25,900].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 31 x 53,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 31 x 53.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechts.
Orientation: north is right.

Verklaringen: [boven] een legenda bij de letters A t/m M :
Explanations: [above] a key to the letters A to M :

(vervolg op pag. 334 / continued on p. 334)

(vervolg van pag. 333 / continued from p. 333)

- Explicatie.
A. Gouwrits Riviers Mond.
B. Vis Baaij.
C. Vlees Baaij.
D. Buffels Fontein.
E. Drooge Fontein.
F. 2 door mij Ontdekte en op Strand uijt komende Fonteynen.
G. Ordinaire Landing Plaats voor Vaartuigen.
H. Plaats daar men ook Landen kan.
I. Eene door T. Meijer aangetekende Plaats dient egter gerooieert te worden.
K. Verblijf van I. Potgieter.
L. Twee Zoute Riviertjes.
M. Gouvernements Grond Disponibel.

The landmeter Johan Willem Wernich maakte deze kaart in 1804 in opdracht van het Gouvernement, opnieuw naar aanleiding van het eerder besproken verzoek om toewijzing van gronden dat toen door een aantal burgers was ingediend. Bij diverse compagniesposten werd de situatie opgenomen (bladen 307 en 338–339), evenals in het gebied bij de Vis- en Vleesbaaien, iets westelijk van de Mosselbaai. Onder (M) is aangegeven welke landerijen hier van gouvernementswege uitgegeven zouden kunnen worden.

The surveyor Johan Willem Wernich made this map in 1804 on the instructions of the Government, once more in response to the request mentioned earlier which had been submitted at that time by a number of burghers to have land allotted to them. The situation at various Company posts was surveyed (sheets 307 and 338–339), and likewise the area of Vis and Vlees Bays, a little to the west of Mossel Bay. Under (M) an indication is given of which estates could be distributed by the Government.

blad 335 boven / sheet 335 above:

NATIONAAL ARCHIEF, 4. VEL 195.

[Jacobus Möller, toegeschreven], A:o 1734 :
[Jacobus Möller, attributed], A:o 1734 :

DE MOSSEL BAAIJ.

MOSSEL BAY.

Schaalstok van 2 [Duitse mijlen] = [ca. 1 : 82,300].
Scale-bar of 2 [Duitse mijlen] = [approximately 1 : 82,300].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 53 x 73,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 53 x 73,5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

De Mosselbaai (Mossel Bay), voordien Aguada (Agoada) de São Bras geheten, kreeg zijn naam toen de al eerder genoemde vice-admiraal Paulus van Caerden in 1601 hier als verversing niet veel meer kon vinden dan mosselen. In mei 1734 was het retourship 't *Huijs Marquette* door stormschade en ziekte onder de bemanning gedwongen de Mosselbaai binnen te lopen, waar een goede ankerplek werd gevonden. Een van de daar wonende boeren bood aan de noodsituatie in Kaapstad te melden, waar hij na een rit te paard van twaalf dagen arriveerde. Er werd terstond een hulpexpeditie per schip uitgezonden, terwijl gouverneur Jan de la Fontaine daarnaast persoonlijk leiding gaf aan een groep die in juli over land naar de Mosselbaai reisde, mede met het doel deze met het omliggende gebied te verkennen en in kaart te brengen. Een van de leden van deze groep was de equipagemeester aan de Kaap, Jacobus Möller, die waarschijnlijk deze kaart maakte. Mogelijk ook liet Möller deze versie tekenen door de voormalige kaartenmaker Isaac van Es; vergelijk de bladen 176, 205 en 225. De la Fontaine liet naderhand een steen met het VOC-teken plaatsen; deze is linksonder op de kaart aangegeven, nabij de ‘fontijn’ waar de expeditieleden ‘gecampeert’ hadden. Vergelijk ook de plaats van het baken (A) op de kaart uit 1789 op blad 337 onder. De nogal schetsmatig uitgevoerde kaart met lodingen in de westhoek van de Mosselbaai is klaarblijkelijk mede aangemaakt als informatie voor retour-schepen die nadien in dit gebied een veilige ankerplaats zouden zoeken. Ze werd door De la Fontaine naar patria verzonden, waar eventueel kopieën konden worden toegevoegd aan de standaard-kaartenset voor de VOC-schepen. Vergelijk de kaarten op de bladen 316–317 en 318–319, waarvoor eveneens gebruik is gemaakt van deze opname.

De Mosselbaai bleef ook na 1734 lange tijd zonder permanente compagniesvestiging, totdat in 1785, kort na de oorlog van 1780–1784, het Engelse schip *Pigot* in de St. Francisbaai voor anker kwam. Het bleek dat op dit schip uitgebreide karteringen van deze baai en de wateren elders langs de zuidkust waren uitgevoerd, zie blad 342 boven. Bovendien was een van de opvarenden, William Dalrymple, over land naar de Kaap gereisd en had op deze wijze alle gelegenheid gekregen het land te leren kennen (zie verder blad 182). Om zulke landingen van vreemde naties aan deze dunbevolkte kust voor de toekomst uit te sluiten, werd in 1785 besloten alsnog militaire posten op te richten in de Mosselbaai, de Plettenbergbaai (bladen 338–341) en de Algoabaai (blad 343).

Mossel Bay (Mosselbaai), previously called Aguada (Agoada) de São Bras, got its name when in 1601 the earlier mentioned Vice-Admiral Paulus van Caerden was not able to find much more in the way of fresh supplies here than mussels. In May 1734 the return ship 't *Huijs Marquette* was forced by storm damage and disease among the crew to run into Mossel Bay, where a good anchorage could be found. One of the farmers living there offered to report the emergency to Cape Town, where he arrived after a journey of twelve days on horseback. At once help was sent out by ship, while Governor Jan de la Fontaine in person led a group who travelled by land to Mossel Bay in July, with

the additional aim of exploring and mapping this bay and the surrounding area. One of the members of this group was the Cape Master Attendant Jacobus Möller, who probably made this map. It is also possible that Möller had this map drawn by the former map-maker Isaac van Es; compare sheets 176, 205 and 225. After that De la Fontaine had a stone with a VOC marker set up; this is shown on the map on the lower left, next to the *fontijn* (spring) where the members of the expedition had camped. Compare as well the location of the beacon (A) on the map from 1789 on sheet 337 below. The rather sketchily executed map with soundings in the western corner of Mossel Bay was apparently also compiled as information for return ships that might later be looking for a safe anchorage along this part of the coast. De la Fontaine sent the map to the Republic, where copies might be added to the standard set of maps for VOC ships. Compare the maps on sheets 316–317, where this survey was also used.

Even after 1734 Mossel Bay continued to be without a permanent Company settlement for a long time, until in 1785, shortly after the war of 1780–1784, the English ship *Pigot* dropped anchor in St. Francis Bay. It appeared that on this ship extensive charting of this bay and the waters elsewhere along the south coast had been carried out, see sheet 342 above. Moreover, one of the men on board, William Dalrymple, had travelled over land to the Cape and in this way had every opportunity to get to know the country (see also sheet 182). To prevent any more foreign intrusions on this sparsely populated coast, in 1785 the decision was finally taken to set up military posts in Mossel Bay, Plettenberg Bay (sheets 338–341) and Algoa Bay (sheet 343).

blad 335 onder / sheet 335 below:

NATIONAAL ARCHIEF, 4. TOPO 15,50.

Dressé en 1782 par le Ch:er François Duminy, par Ordre de M:r le Baron de Van Plettemberg :
Opgemaakt in 1782 door Chevalier François Duminy, in Opdracht van de Heer Baron van Plettenberg :
Drawn in 1782 by the Chevalier François Duminy, on the Orders of His Lordship Baron van Plettenberg :

PLAN PARTICULIER DE MOSSEL-BAAY [...].

SPECIALE KAART VAN DE MOSSELBAAI [...].

SPECIAL CHART OF MOSSEL BAY [...].

Schaalstok van *Trois Lieues Marines de 20 au Degré* = [ca. 1 : 165,000].
Scale-bar of *Trois Lieues Marines de 20 au Degré* = [approximately 1 : 165,000].

1 kaart : ms op papier, 35 x 42,5 cm.
1 map : ms on paper, 35 x 42,5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [linksboven] vervolg van de titel :
Explanations: [upper left] continuation of the title :

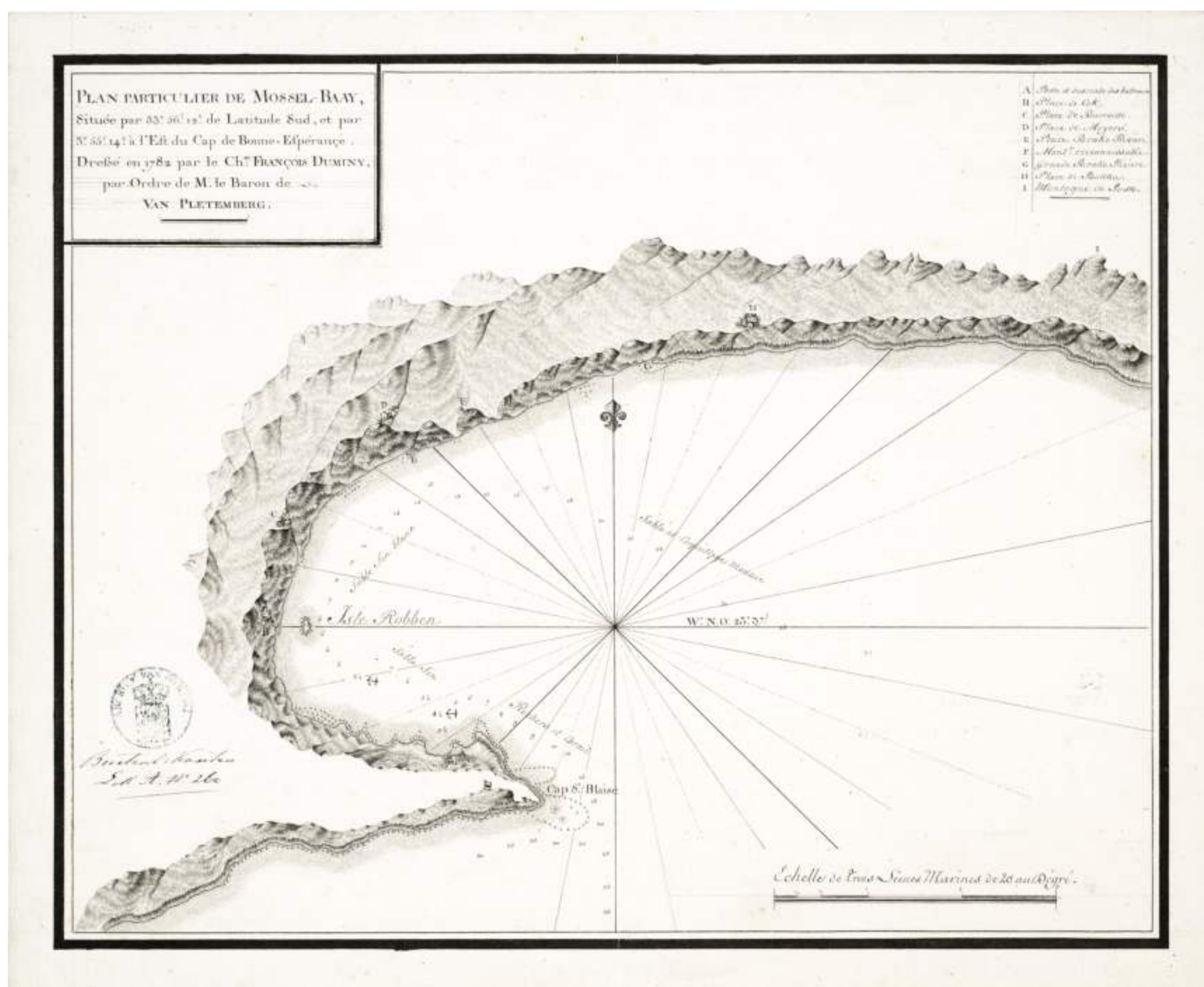
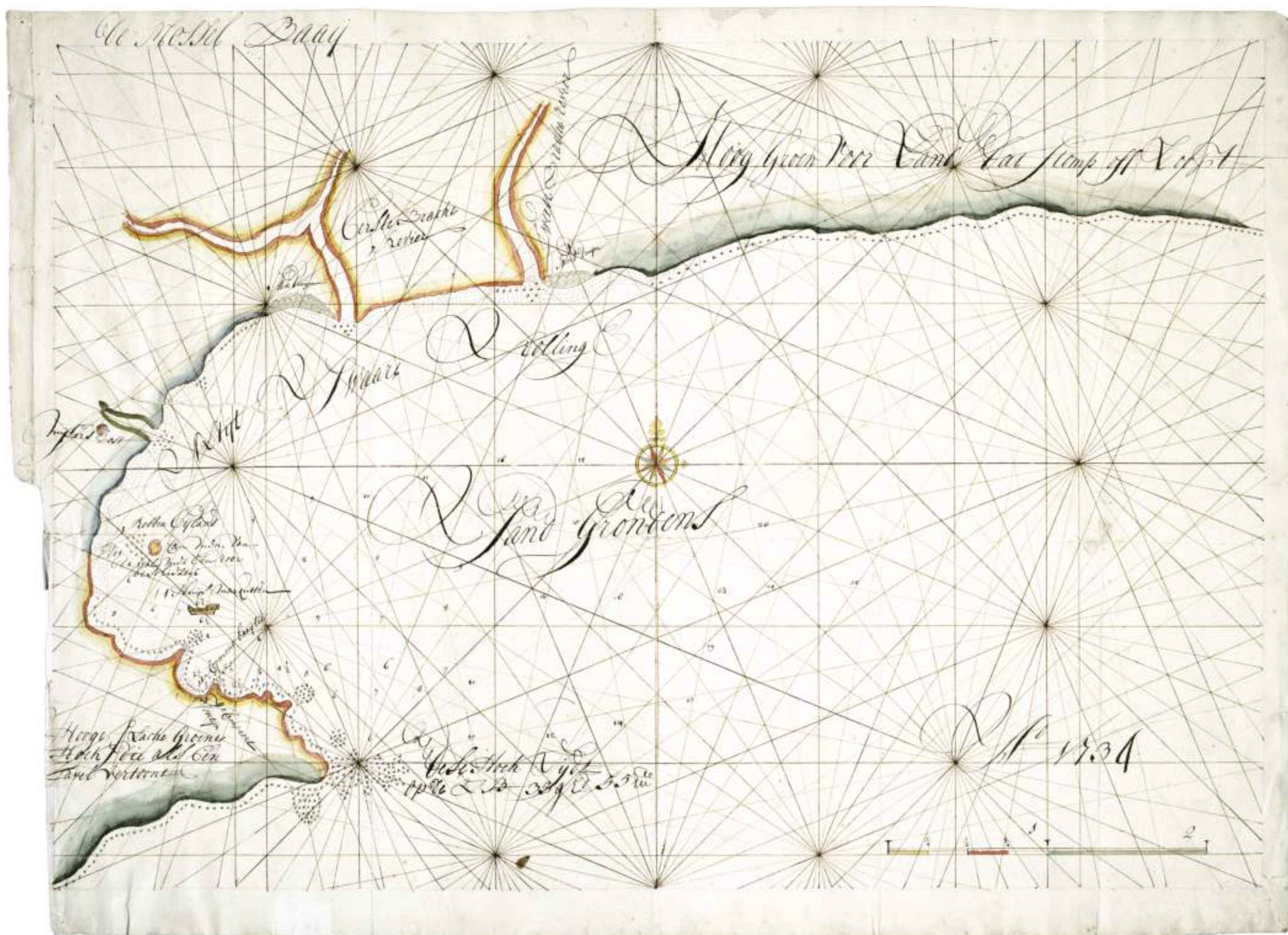
Située par 33° 56' 12" de Latitude Sud, et par / 3° 55' 14" à l'Est du Cap de Bonne-Espérance.

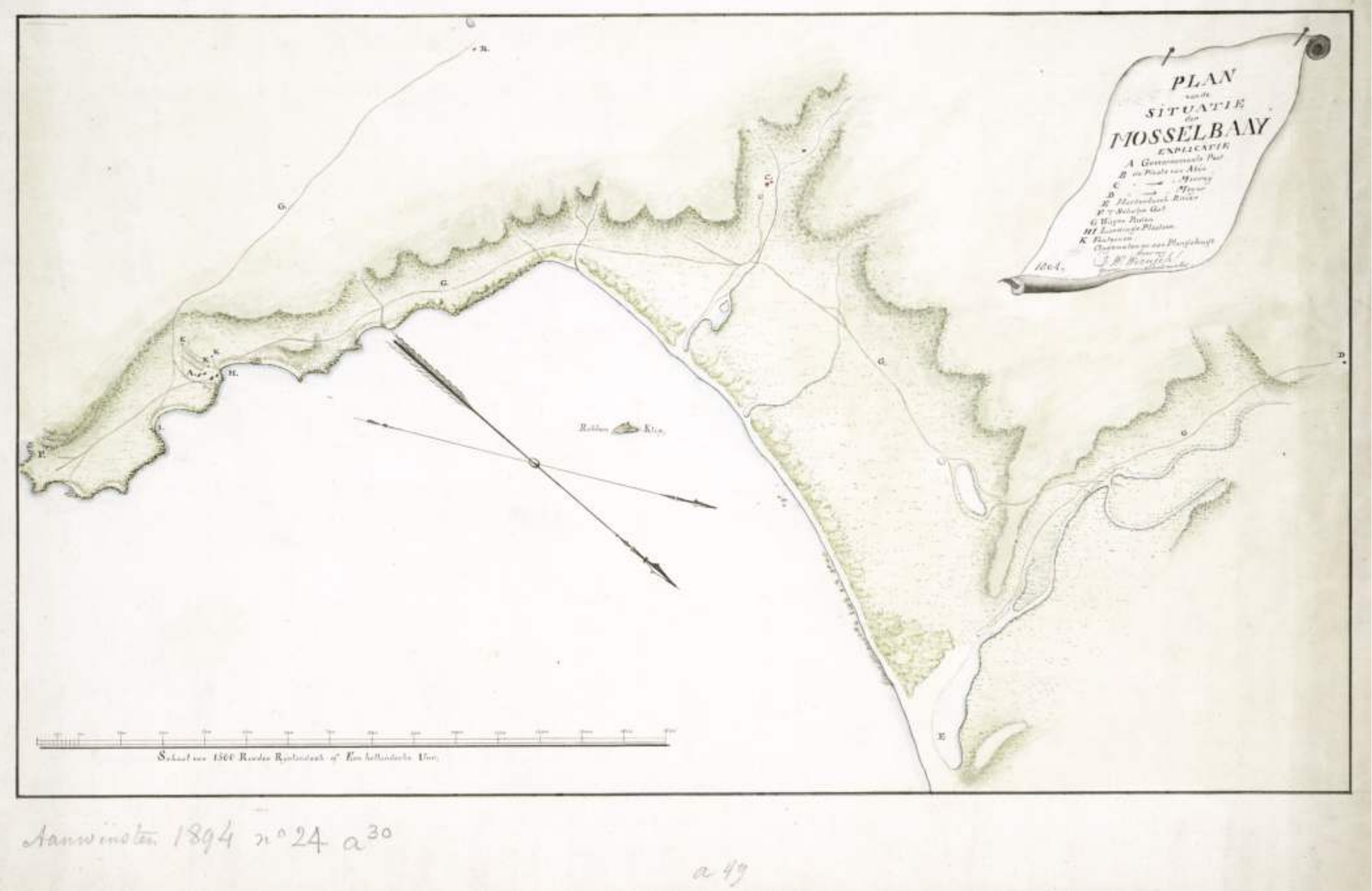
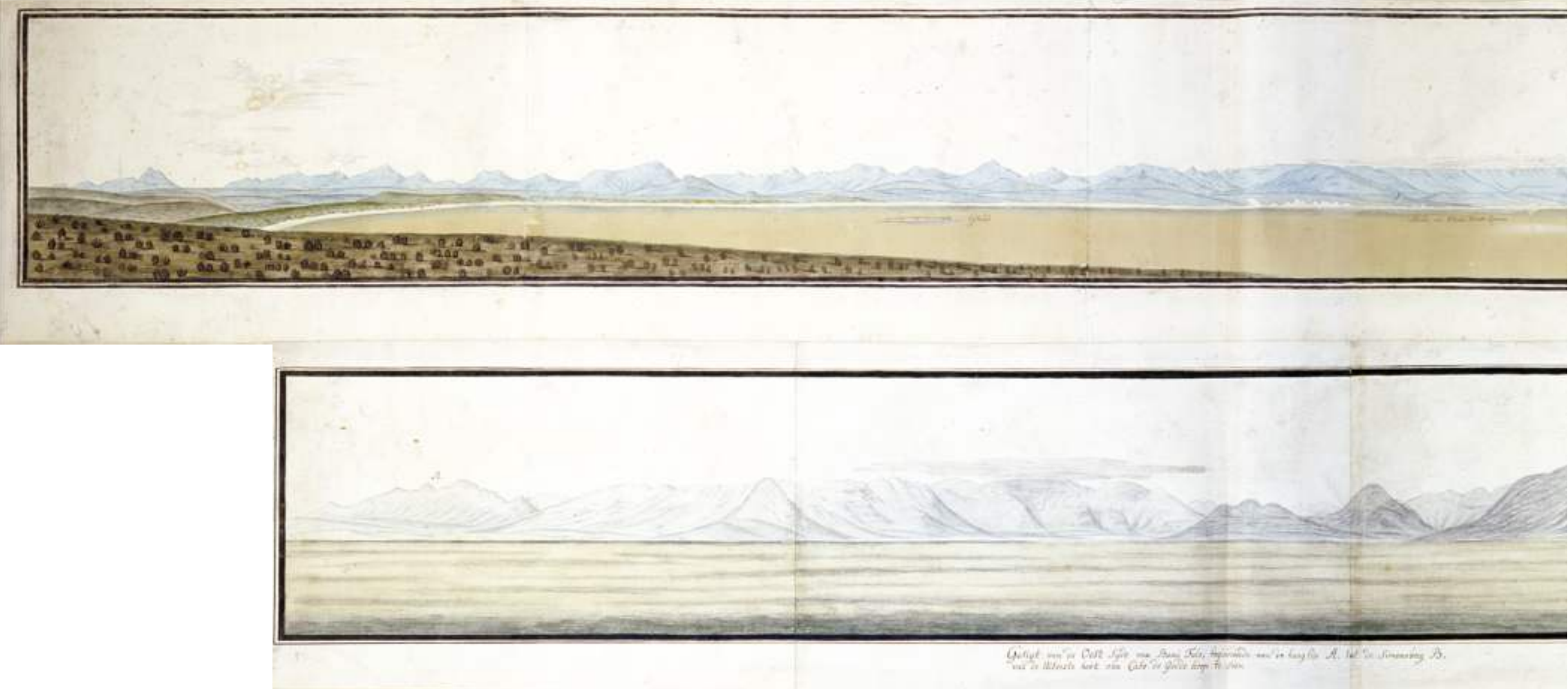
[rechtsboven] een legenda bij de letters A t/m I :
[upper right] a key to the letters A to I :

- A. Poste et descente des batteaux.
B. Place de Cok.
C. Place de Burevette.
D. Place de Meyers.
E. Petite Brake Riviere.
F. Mont:e reconnaissable.
G. Grande Brake Riviere.
H. Place de Botha.
I. Montagne ou Poste.

De in 1785–1786 ingerichte militaire versterking van de Compagnie aan de Mosselbaai kan door François Duminy nog niet in deze kaart zijn opgenomen, terwijl hij wel een post noemt (A) en ook nog een seinpost (I). Mogelijk was er voor 1785 een boerderij die eveneens als post fungeerde; zie de kaart op 335 boven, waar links de naam ‘Mijers Post’ lijkt te staan. Esaias Meijers was degene die naar de Kaap reed toen 't *Huijs Marquette* in 1734 in de Mosselbaai voor anker was gegaan. Zie voor een plattegrond van de later gebouwde compagniespost blad 337 onder. In vertaling luidt de legenda: A. Post en landingsplaats van de boten; B. Boerderij van Cok; C. Boerderij van Burevette; D. Boerderij van Meijers; E. Kleine Brakrivier; F. Herkenbare berg; G. Grote Brakrivier; H. Boerderij van Botha; I. Berg of [sein]post. Een Nederlandstalige en eenvoudiger versie van deze kaart met de datum 1785 berust eveneens in het Nationaal Archief (4.TOPO 15,51).

François Duminy could not have been able to include the Company's military fortification set up in 1785–1786 on Mossel Bay on his map, but he does mention a post (A) and also a signal station (I). Possibly there was a farm that served as a post before 1785; see the map on sheet 335 above, where on the left there seems to be the name *Mijers Post*. Esaias Meijers was the local farmer who rode to the Cape when the ship 't *Huijs Marquette* anchored in Mossel Bay in 1734. For a ground-plan of the Company post built there later, see sheet 337 below. In translation (from the French) the legend reads: A. Post and landing-place of the boats; B. Farm of Cok; C. Farm of Burevette; D. Farm of Meijers; E. Little Brak River; F. Recognizable mountain; G. Large Brak river; H. Farm of Botha; I. Mountain or [signal] post. A Dutch-language and simpler version of this map with the date 1785 is also in the Netherlands National Archives (4.TOPO 15,51).

blad 336 onder / sheet 336 below:

NATIONAAL ARCHIEF, 4JSF 30.

Opgemeten en aan Plan gebragt door mij J:W: Wernich.
gesw: Landmeter, 1804 :
Surveyed and brought to the Map by me J:W: Wernich.
sworn Surveyor, 1804 :

PLAN / VAN DE / SITUATIE / DER / MOSSELBAAY.

MAP / OF THE / SITUATION / OF / MOSSEL BAY.

Schaalstok van 1500 Roeden Rijnlandsch of Een holland-
sche Uur = [ca. 1 : 26.400].
Scale-bar of 1500 Roeden Rijnlandsch of Een hollandsche
Uur = [approximately 1 : 26,400].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 26,5 x 45,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 26.5 x 45.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechtsonder.
Orientation: north is lower right.

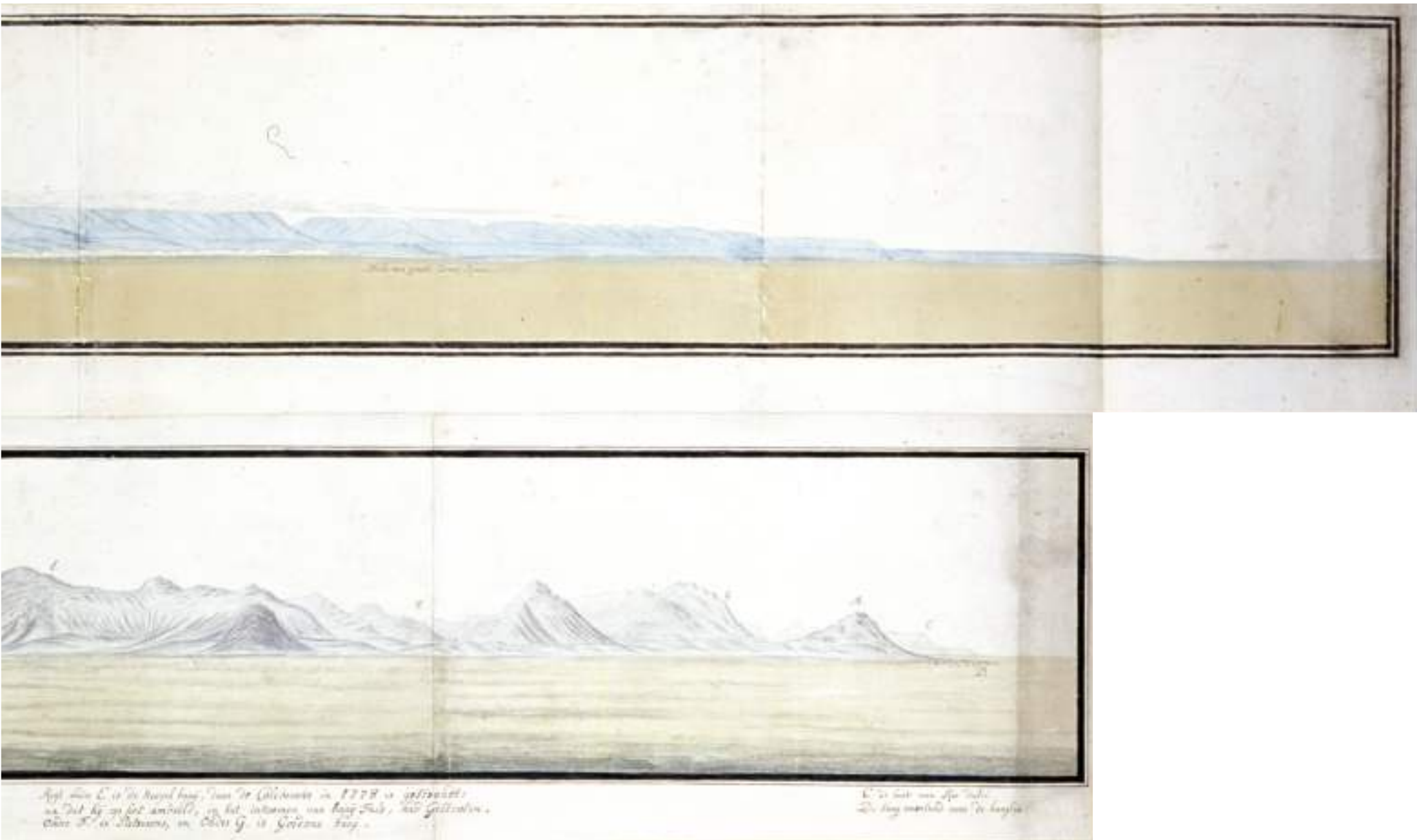
Verklaringen: [rechtsboven] een legenda bij de letters A
t/m K :

Explanations: [upper right] a key to the letters A to K :

Explicatie.
A. Gouvernements Post.
B. De Plaats van Abue
C. [De Plaats van] Murreij.
D. [De Plaats van] Meyer.
E. Hartenbosch Rivier.
F. T. Schulpe Gat.
G. Wagen Paden.
H. I. Landings Plaatsen.
K. Fonteinen.

Ook deze kaart van de gouvernementspost aan de Mossel-
baai en omgeving werd door Johan Willem Wernich in
1804 vervaardigd naar aanleiding van het verzoek om toe-
wijzing van land dat toen door een aantal burgers werd
ingediend; zie verder de bladen 307 en 334. Sergeant Hans
Abue (B) was in 1785 aangesteld als hoofd van de kleine be-
zetting van deze militaire post.

This map of the Government post on Mossel Bay was made
by Johan Willem Wernich in 1804, again in connection with
the request for an allocation of land that a number of
burghers had submitted at that time; see also sheets 307 and
334. In 1785 Sergeant Hans Abue (B) was appointed as head
of the small garrison of this military post.

blad 337 onder / sheet 337 below:

NATIONAAL ARCHIEF, 4, TOPO 15.29.

Geteekend door J: Jones Cadet Bombardier in de Maand November 1789 :
Drawn by J: Jones Cadet Bombardier in the Month of November 1789 :

PLAN VAN S:E: COMPAGNIES / POST IN DE MOSSEL=BAAI.

PLAN OF THE HONOURABLE COMPANY'S / POST ON MOSSEL BAY.

Schaalstok van 100 Rhyndlandse Roeden = [ca. 1 : 2.970].
Scale-bar of 100 Rhyndlandse Roeden = [approximately 1 : 2.970].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 49 x 51 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 49 x 51 cm.

Oriëntatie: het noorden is onder.
Orientation: north is below.

Verklaringen: [rechtsboven] een legenda bij de letters A t/m M :
Explanations: [upper right] a key to the letters A to M :

- A. S:E Comp: Baak.
- B. Offeciars Logies.
- C. Militaeren Logies.
- D. Opsigters en Volk Logies.
- E. Combuijs.
- F. SE Comp: Kranen Magazijn.
- G. Projecteerde Kra: Magazijn.
- H. Project van de Opzigter Logies.
- I. Project van de volk Logies.
- K. Thuijnen.
- L. Vee Craalen.
- M. Vaerkens baaij.

Josephus Jones geeft op deze plattegrond van de post aan de Mosselbaai de plaatsen aan van de reeds aanwezige gebouwen (B-F) en enkele additioneel geprojecteerde (G-I). Het bij letter (F) genoemde 'Kranen Magazijn' zal de graanschuur zijn, die in 1787-1788 werd opgericht toen boeren in de omgeving ertoe aangezet werden op grotere schaal graan te verbouwen om de door misoogsten vaak schaarse voorraden aan de Kaap aan te vullen.

On this ground-plan of the post on Mossel Bay Josephus Jones has shown the places of the buildings already present (B-F) and several additional ones planned (G-I). The *Kranen Magazijn* at the letter (F) will be the grain store, which was established in 1787-1788 when farmers in the surrounding area were being urged to grow more grain in order to supplement supplies at the Cape, where they were often short due to crop failures.

bladen 336-337 boven / sheets 336-337 above:

RIJKSMUSEUM AMSTERDAM, RP-T-1914-17-57.

[Johannes Schumacher, ca. / c. 1778] :

[PANORAMA VAN DE MOSSELBAAI].

[PANORAMA OF MOSSEL BAY].

Aquarel op papier, 19,5 x 205 cm.
Water-colour on paper, 19.5 x 205 cm.

Johannes Schumacher tekende deze wijdse blik over de Mosselbaai, opgenomen in Gordon's particuliere atlas in het Rijksmuseum Amsterdam, vanaf de landtong in het zuidwesten van de baai. Links is de Robbenklip (Seal Island) aangegeven, die naar de sergeant van de compagniespost aan de Mosselbaai na 1785 korte tijd Abue Eiland genoemd werd. Verder oostwaarts zijn de mondingen van de Kleine Brakrivier (Klein Brakrivier, Little Brak River, links) en de Grote Brakrivier (Groot Brakrivier, Great Brak River, rechts) getekend.

Johannes Schumacher drew this broad view over Mossel Bay, which was included in Gordon's personal atlas in the *Rijksmuseum*, Amsterdam, from the point of land in the south-west of the bay. On the left he shows Seal Island (Robbenklip), which for a short time was named Abue Island after the sergeant of the Company post on Mossel Bay after 1785. Further to the east the mouths of the Little Brak River (Klein Brakrivier, left) and the Great Brak River (Groot Brakrivier, right) have been drawn.

bladen 336-337 midden / sheets 336-337 centre:

RIJKSMUSEUM AMSTERDAM, RP-T-1914-17-58.

[Johannes Schumacher, ca. / c. 1778] :

GESIGT VAN DE OOST SIJDE VAN BAAIJ FALS [...].

VIEW OF THE EAST SIDE OF FALSE BAY [...].

Aquarel op papier, 19,5 x 165,5 cm.
Water-colour on paper, 19.5 x 165.5 cm.

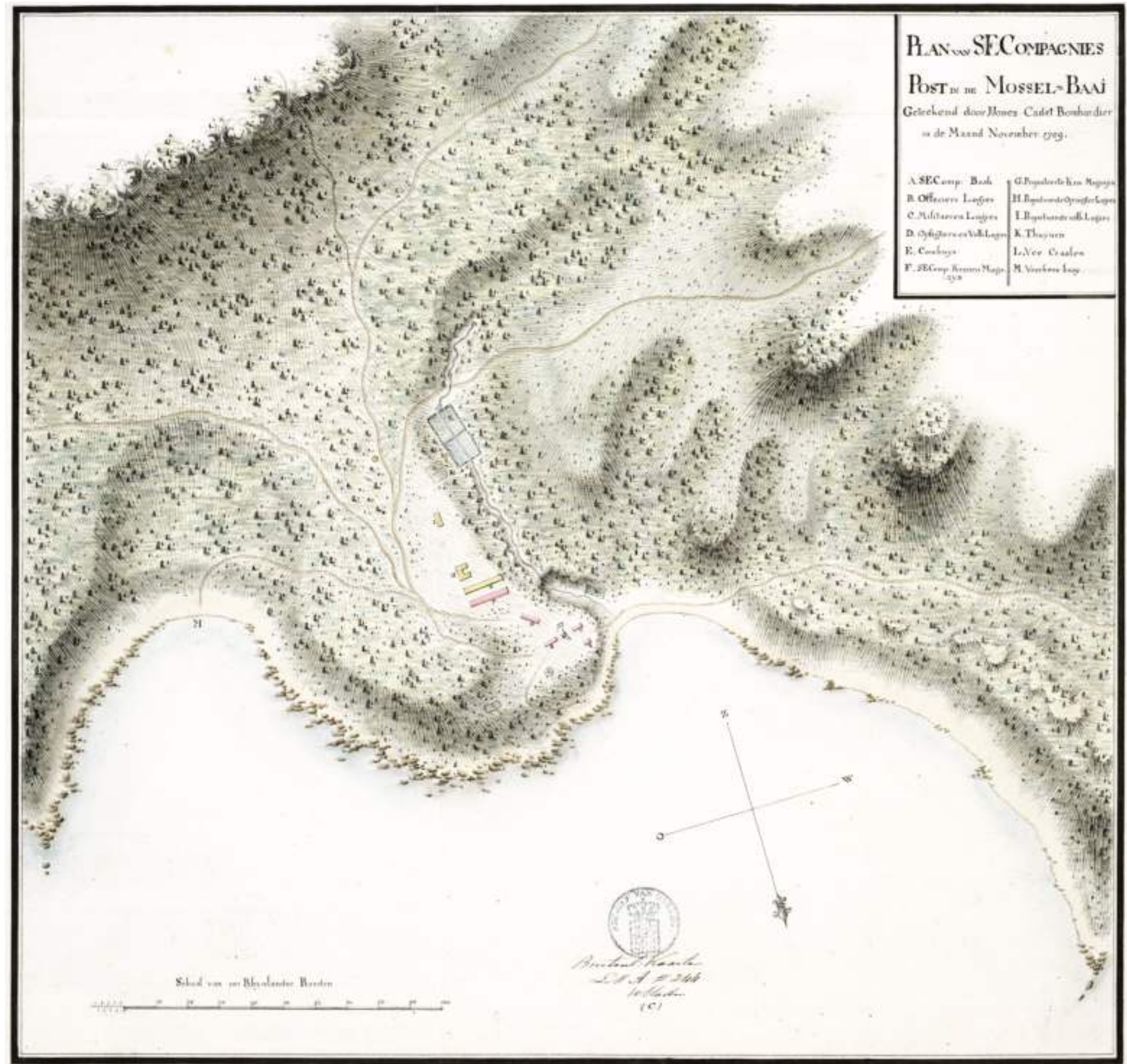
Verklaringen: [onder] vervolg van de titel en een legenda bij de letters A t/m G :
Explanations: [below] continuation of the title and a key to the letters A to G :

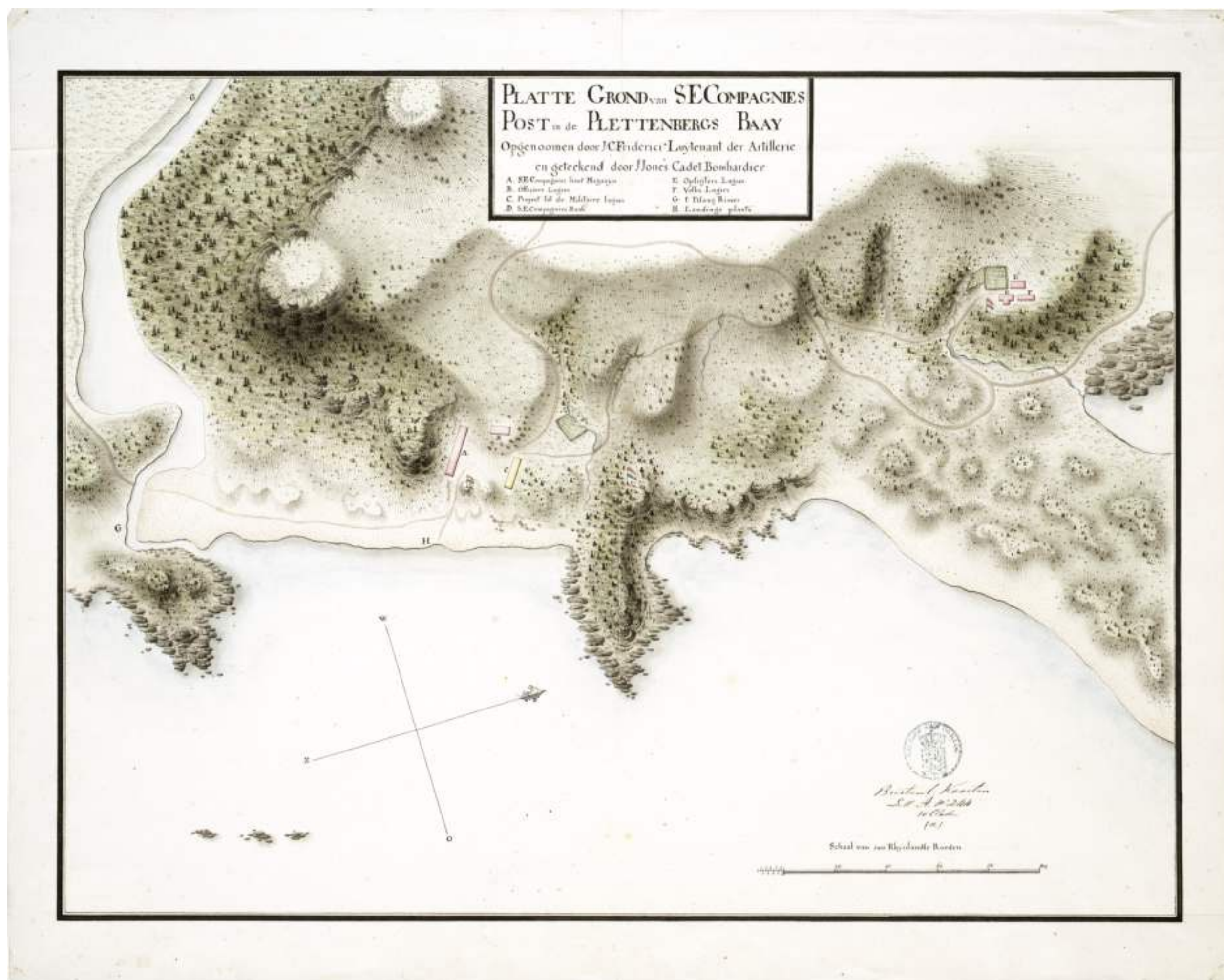
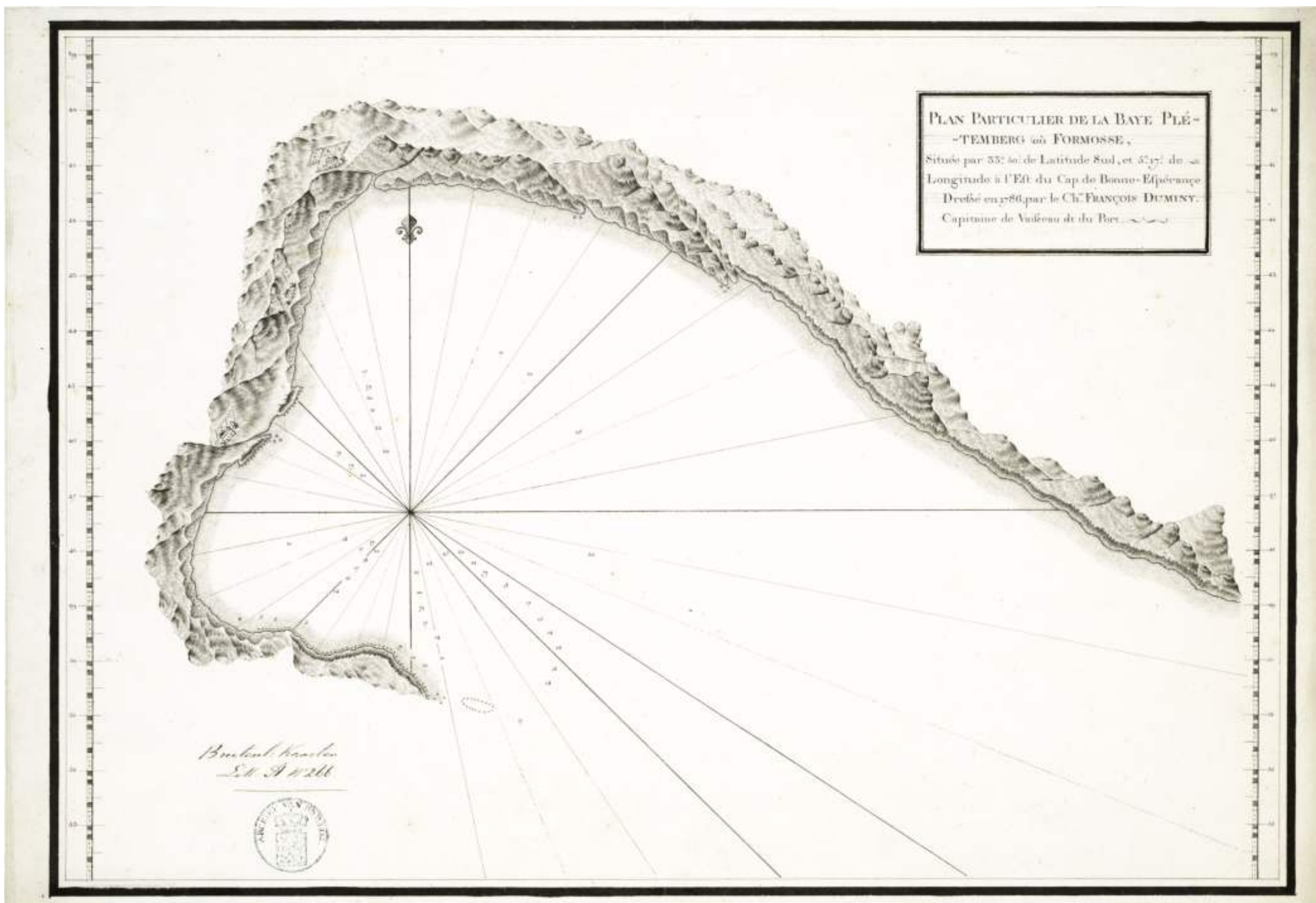
Beginnende van de hang lip A. tot de Simonsberg B. / van de Uitertse hoek van Cabo de Goede hoop te sien.

Regt onder E. is de koegelbaaij, daar de Colebrooke in 1778 is gestrandt: na dat hij op het ambeeld, in het inkoomen van baaij Fals, had Gestooten. Onder F is Patersons, en onder G. is Gordons baaij.
C. de hoek van Rio dulci.
D. laag voorland voor de hanglip.

Op één blad met Schumachers aanzicht van de Mosselbaai bevindt zich in de atlas van Gordon in het Rijksmuseum Amsterdam dit panorama van de Valsbaai en de Hottentots Hollandbergen, getekend vanaf de Kaappunt (Cape Point) in het westen. Robert Jacob Gordon noteerde hier de namen van de verschillende baaien aan de oostkant van de Valsbaai, met als meest opmerkelijke de door hemzelf in 1777 zo genoemde Patersonsbaai (F), de huidige Rooielsbaai (Rooiels Bay). De baai met zijn eigen naam geeft Gordon aan op de plaats van de huidige Pringle Bay, terwijl de tegenwoordige Gordonsbaai de inham ten noorden (links) van de Kogelbaai (E) is. Zie ook zijn overzichtskaart van de Valsbaai op blad 180 en de kaart op blad 331 onder.

On one sheet with Schumacher's view of Mossel Bay, in Gordon's atlas in the *Rijksmuseum*, Amsterdam, we find this panorama of False Bay and the Hottentots Holland Mountains, drawn from Cape Point (Kaappunt) in the west. Here Robert Jacob Gordon noted the names of the various bays on the eastern side of False Bay, with as the most remarkable the one he himself in 1777 named called Paterson's Bay (F), the present Rooiels Bay (Rooielsbaai). The bay with his own name Gordon locates at the present Pringle Bay, whereas the present Gordon's Bay is the inlet to the north (left) of Kogel Bay (E). See also his general chart of False Bay on sheet 180 and the map on sheet 331 below.

commission that in 1786 was to investigate on site the possibilities of the bay and he may have made the map on that occasion. The thick forests in the vicinity of the bay were found worth exploiting, and contracts for cutting and supplying timber to the Company were made with several free burghers. Accommodation for the head of post and a barn for collecting the supplies of wood for building, wagons and furniture for shipment to the Cape were constructed in 1787, and similarly quarters for the military garrison; see the plan on sheet 338 below.

blad 338 onder / sheet 338 below:

NATIONAAL ARCHIEF, 4. TOPO 15.27.

Opgenoomen door J:C: Friderici Luitenant der Artillerie
en geteekend door J: Jones Cadet Bombardier, [1789-1790] :
Surveyed by J:C: Friderici Lieutenant of the Artillery and
drawn by J: Jones Cadet Bombardier, [1789-1790] :

PLATTE GROND VAN SE COMPAGNIES / POST IN DE
PLETTENBERGS BAAY.

PLAN OF THE HONOURABLE COMPANY'S / POST ON
PLETTENBERG BAY.

Schaalstok van 100 Rhijnlandse Roeden = [ca. 1 : 2,920].
Scale-bar of 100 Rhijnlandse Roeden =
[approximately 1 : 2,920].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 49 x 61 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 49 x 61 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechts.
Orientation: north is right.

Verklaringen: [boven] een legenda bij de letters A t/m H :
Explanations: [above] a key to the letters A to H :

- A. SE Compagnies hout Magazijn.
- B. Officiers Logies.
- C. Project tot de Militaire logies.
- D. S.E Compagnies Baak.
- E. Opsigters Logies.
- F.Volks Logies.
- G. T Pisang Rivier.
- H. Landings plaats.

Het was waarschijnlijk tijdens hun grootscheepse kartingswerkzaamheden in de jaren 1789-1790 in het zuidelijke kustgebied (zie de bladen 324-327) dat Johann Christian Friderici en Josephus Jones deze plattegrond van de nieuwe compagniespost aan de Plettenbergbaai maakten. De gebouwen links herbergden de militairen, de groep rechts de posthouder met zijn mannen. Een van de vele eerdere benamingen van de Plettenbergbaai was Pisangrivierbaai (G. Pisangrivier). Zie ook de detailkaart van een deel van de Plettenbergbaai op blad 339, die door Friderici alleen werd gemaakt.

It was probably during their extensive mapping activities in the southern coastal area in the years 1789-1790 (see sheets 324-327) that Johann Christian Friderici and Josephus Jones made this ground-plan of the new Company post on Plettenberg Bay. The buildings on the left accommodated the soldiers, and the group on the right the head of the post and his men. One of the many earlier names of Plettenberg Bay was Pisangrivierbaai (see at G, Pisang River). See also the detail map of part of Plettenberg Bay on sheet 339, which was made by Friderici alone.

blad / sheet 339:

NATIONAAL ARCHIEF, 4.TOPO 15.59.

Per Orders van den WelEdel gestrengen Heere Cornelis Jacob van der Graaff Gouverneur aan Cabo de Goede Hoop Opgenoomen en gecarteert door Johann Christian Friderici Luitjenand onder t Corps Artillerie den Maanden van Junij en Julij A:o MDCCCLXXXIX :
On the Orders of the Right Honourable Cornelis Jacob van der Graaff Governor at the Cape of Good Hope Surveyed and charted by Johann Christian Friderici Lieutenant of the Artillery Corps in the Months of June and July A:o MDXXLXXXIX :

PLAN VAN DE PLETTENBERGS=BAAIJ BENEFfENS DE
OMLIEGENDE SITUATIE.

MAP OF PLETTENBERG BAY AND THE SURROUNDING
SITUATION.

Schaalstok van 150 Rhijnl: Roeden of een hollands uur = [ca. 1 : 29.800].
Scale-bar of 150 *Rhijnl: Roeden of een hollands uur* = [approximately 1 : 29,800].

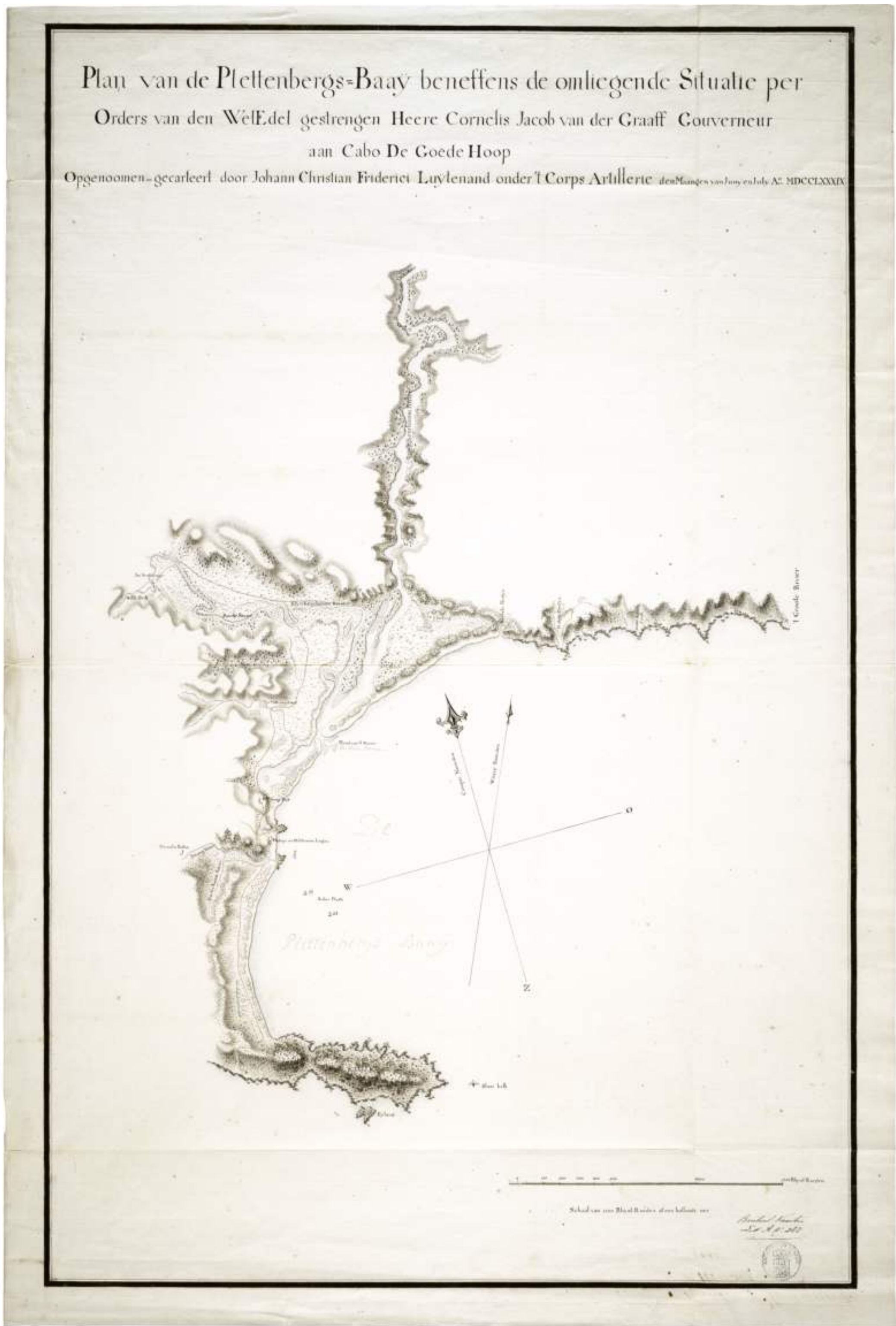
1 kaart : ms op papier, gekleurd, 98 x 66 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 98 x 66 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Deze kaart van de noordwesthoek van de Plettenbergbaai was een van de vele deelkaarten die als basis dienden voor de grote overzichtskaart van de zuidkust op de bladen 324-327. Frederici en Josephus Jones verrichtten de daartoe benodigde veldopnemingen gedurende de jaren 1789-1790, waaruit verder onder meer de gezamenlijk vervaardigde plattegrond van de compagniespost aan de Plettenbergbaai op blad 338 onder resulteerde. Links is de Pisangrivier herkenbaar, met ten noorden ervan het 'Militairen Logies' en de gebouwen bij het posthoudershuis. De post was gebouwd op een stuk land van Cornelis Botha, wiens boerderij links aan de Pisangrivier is getekend.

This map of the north-western corner of Plettenberg Bay was one of the many section maps that served as a basis for the large general map of the south coast on sheets 324-327. Frederic and Jopsephus Jones carried out the necessary field surveys in 1789-1790, and these also resulted in their joint ground-plan of the Company post on sheet 338 below.

(vervolg op pag. 340 / continued on p. 340)

blad 338 boven / sheet 338 above:

NATIONAAL ARCHIEF, 4. TOPO 15.57.

Dressé en 1786, par le Ch:er François Duminy. Capitaine
de Vaisseau et du Port :
Opgemaakt in 1786, door Chevalier François Duminy,
Scheepskapitein en Havenmeester :
Drawn in 1786, by the Chevalier François Duminy, Ship's
Captain and Harbour Master :

PLAN PARTICULIER DE LA BAYE PLÉ- / TEMBERG OÙ
FORMOSSE [...].

SPECIALE KAART VAN DE PLETTENBERG / BAAI OF
FORMOSA BAAI [...].

SPECIAL CHART OF PLETTENBERG / BAY OR
FORMOSA BAY [...].

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

I kaart : ms op papier, 34,5 x 50,5 cm.
I map : ms on paper, 34.5 x 50.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [rechtsboven] vervolg van de titel :
Explanations: [upper right] continuation of the title :

Située par 33° 50' de Latitude Sud, et 5° 17' de / Longitude
à l'Est du Cap de Bonne-Espérance.

De Plettenbergbaai (Plettenberg Bay), door de Portugezen eertijds Baía Formosa genoemd, bleef lang buiten het blikveld van het compagniesbestuur aan de Kaap. Naar eigen zeggen was Robert Jacob Gordon in 1773 de eerste European die de destijds nog onbekende baai daadwerkelijk bezocht. De baai werd met wisselende benamingen aangeduid en kreeg daarom in 1778 voor 'eens en voor al' de naam Plettenbergbaai van gouverneur Joachim van Plettenberg, die dit kustgedeelte tijdens zijn grote inspectie-reis in dat jaar aandeend en er een VOC-baken deed plaatsen. François Duminy tekende deze eenvoudige kaart van de baai voordat hier volgens besluit van 1785 (zie blad 385 boven) een permanente post was gesticht, maar in het omringende, in vogelvlucht weergegeven kustland zijn al wel enkele bewoonde plaatsen aangegeven. Hij was lid van de commissie die in 1786 op locatie de mogelijkheden van

de baai diende te onderzoeken en vervaardigde de kaart denkkelijk bij die gelegenheid. De dichte bossen in de omgeving van de baai bleken het exploiteren waard, waarop contracten met een aantal vrijburgers werden opgesteld voor het kappen en de levering van hout aan de Compagnie. Een onderkomen voor de posthouder en een grote huutschuur om de voorraden timmer-, wagen- en meubelhout te verzamelen voor verscheping naar de Kaap werden in 1787 gebouwd, evenals een verblijf voor de militaire bezetting; zie de plattegrond op blad 338 onder.

Plettenberg Bay (Plettenbergbaai), which at one time the Portuguese called Baía Formosa, for a long time remained off the horizon of the Company authorities at the Cape. Robert Jacob Gordon claimed to be the first European to have actually visited the bay, then still unknown, in 1773. The bay was indicated with various different names, and so in 1778 it was ‘once and for all’ given the name Plettenberg Bay by Governor Joachim van Plettenberg, who called at this part of the coast in that year during his great tour of inspection and had a VOC sign put up. François Duminy drew this simple chart of the bay before a permanent post was established according to the decree of 1785 (see sheet 385 above), but in the surrounding coastal country shown here in bird’s eye perspective a few farmsteads were already to be seen. Duminy was a member of the

(vervolg van pag. 339 / continued from p. 339)

On the left we can recognize the Pisang River, with to the north of it the ‘Military Lodgings’ and the buildings at the head of post’s house. The post was built on a piece of land owned by Cornelis Botha, whose farm is drawn on the left on the Pisang River.

bladen 340-341 boven / sheets 340-341 above:

Rijksmuseum Amsterdam, RP-T-1914-17-38.

[Johannes Schumacher], R.: Gordon, [1777-1778] :

GESIGT VAN PLETTENBERGS BAAIJ. BIJ KEURBOOMS RIVIER'S MOND, VAN DE HOOGTE GENOMEN.

VIEW OF PLETTENBERG BAY, AT THE MOUTH OF THE KEURBOOMS RIVER, TAKEN FROM THE RISE.

Aquarel op papier, 41,5 x 243 cm.
Water-colour on paper, 41.5 x 243 cm.

Het was Johannes Schumacher die tijdens de reis met zijn chef Robert Jacob Gordon in 1777-1778 dit panorama van de Plettenbergbaai vervaardigde, dat nu deel uitmaakt van Gordons atlas in het Rijksmuseum Amsterdam. Met ‘Keurbooms rivier’ wordt de Grote Keurboomsrivier (Groot Keurboomsrivier, Great Keurbooms River) bedoeld, de Kleine mondt westelijker uit in de Plettenbergbaai; zie de kaart op blad 339. Het modieuze cartouche rechts werd niet ingevuld.

It was Johannes Schumacher who in 1777-1778, during his travels with his superior Robert Jacob Gordon, produced this panorama of Plettenberg Bay that is now part of Gordon’s private atlas in the *Rijksmuseum*, Amsterdam. With Keurbooms rivier the Great Keurbooms River (Groot Keurboomsrivier) is meant, while the Little Keurbooms River flows into Plettenberg Bay further to the west; see the map on sheet 339. Nothing was put in the stylish cartouche on the right.

blad 340 onder / sheet 340 below:

NATIONAAL ARCHIEF, 4. TOPO 15.95.

[Anoniem, 1789] :
[Anonymous, 1789] :

[PLATTEGROND VAN DE GEBOUWEN AAN DE PLETTENBERGBAAIJ].

[PLAN OF THE BUILDINGS ON PLETTENBERG BAY].

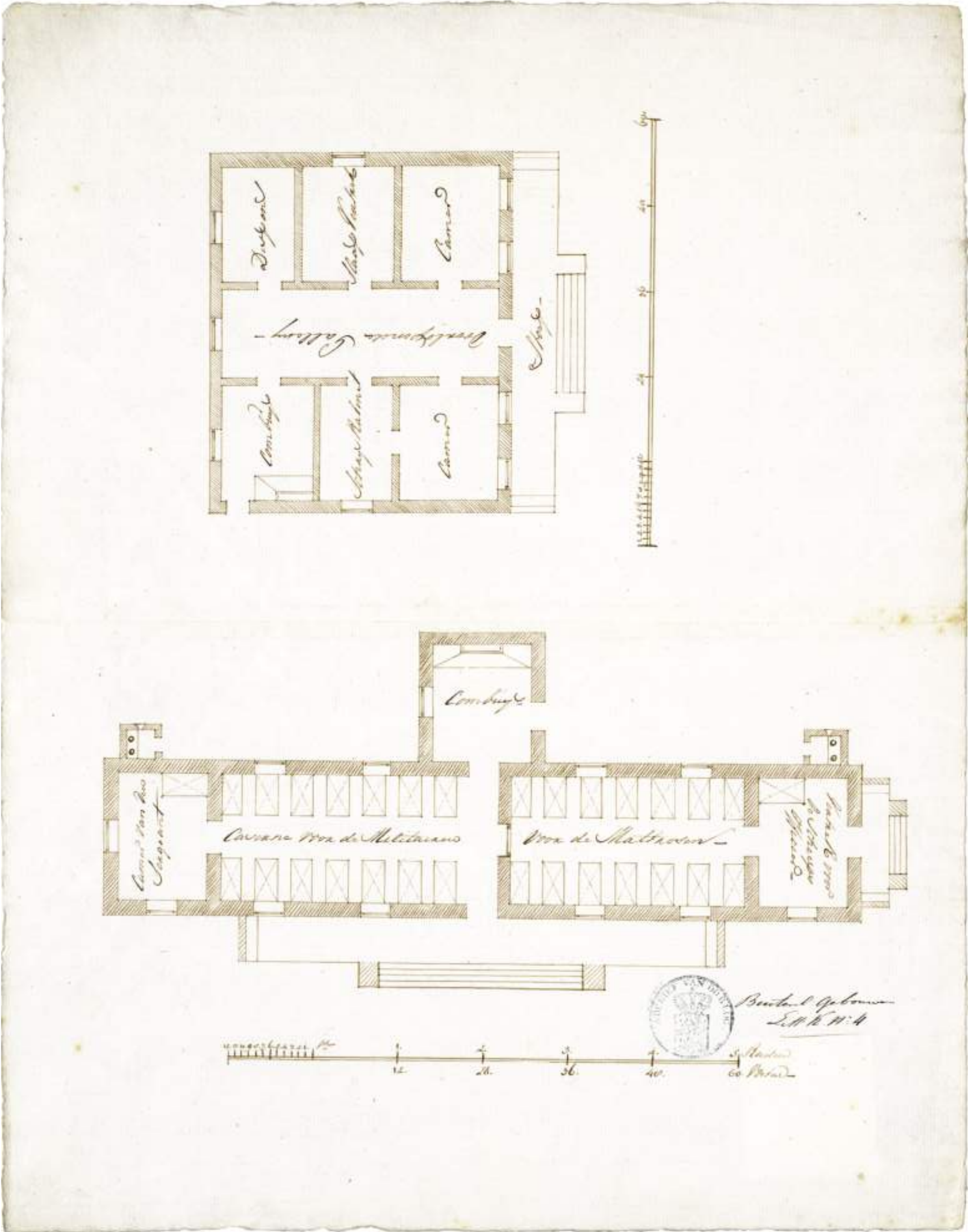
Schaalstok van 5 Roeden / 60 Voeten = [ca. 1 : 130] ;
60 [voeten] = [ca. 1 : 130].
Scale-bar of 5 Roeden / 60 Voeten = [approximately 1 : 130] ;
60 [voeten] = [approximately 1 : 130].

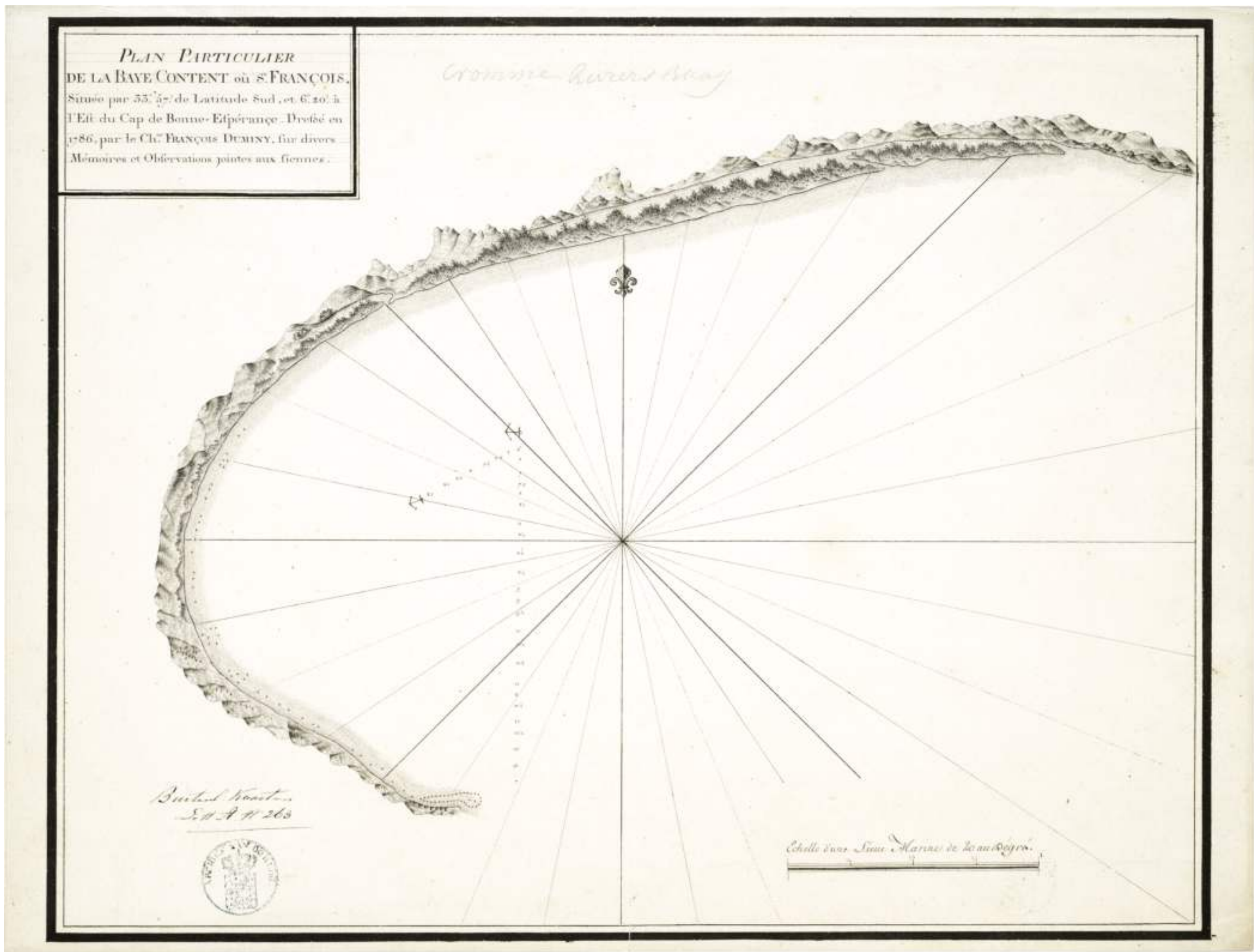
1 kaart : ms op papier, 42 x 33 cm.
1 map : ms on paper, 42 x 33 cm.

Verso: Plattegrond van de Gebouwen in de Plettenbergs Baij, 1789.

De gebouwen voor de militairen die bij de Plettenberg-baai gelegerd waren, zie de plattegrond op blad 338 onder, werden in de loop van 1787 en 1788 opgetrokken. De ruimten in het gebouw boven aan weerszijden van de ‘Doorlopende Gallerij’ waren de ‘Combuis, Schrijf Kabinet, Camer’ en de ‘Dispens, Slaap Vertrek en Camer’. Het rechthoekige gebouw onder herbergde de ‘Camer van den Sergeant, Caserne voor de Militairen, Voor de Mattrosen’ en een ‘Vertrek voor de Scheeps Officier’, met aan de zijkant de ‘Combuijs’.

The buildings for the soldiers who were quartered at Plettenberg Bay, see the ground-plan on sheet 338 below, were constructed in the course of 1787 and 1788. The rooms in the building above on either side of the connecting gallery are indicated as the galley, a writing bureau, a chamber and the dispensary, a sleeping room and another chamber. The rectangular building below lodged the chamber of the sergeant, barracks for the soldiers and for the sailors, and a room for the ship’s officer, with on the side the galley.

blad 341 onder / sheet 341 below:

NATIONAAL ARCHIEF, 4. TOPO 15.54.

Dressé en 1786, par le Ch. François Duminy, sur divers Mémoires et Observations jointes aux siennes : Opgemaakt in 1786, door de Chevalier François Duminy, gebaseerd op verschillende Memories en Observaties tezamen met die van hemzelf : Drawn in 1786, by the Chevalier François Duminy, based on several Reports and Observations combined with those by himself :

PLAN PARTICULIER / DE LA BAYE CONTENT OÙ ST. FRANÇOIS [...].

SPECIALE KAART / VAN DE BAAI CONTENT OF ST. FRANCISBAAI [...].

SPECIAL CHART / OF CONTENT BAY OR ST. FRANCIS BAY [...].

Schaalstok van une Lieue Marine de 20 au Degré = [ca. 1 : 60.000].
Scale-bar of une Lieue Marine de 20 au Degré = [approximately 1 : 60,000].

1 kaart : ms op papier, 35 x 46,5 cm.
1 map : ms on paper, 35 x 46.5 cm.

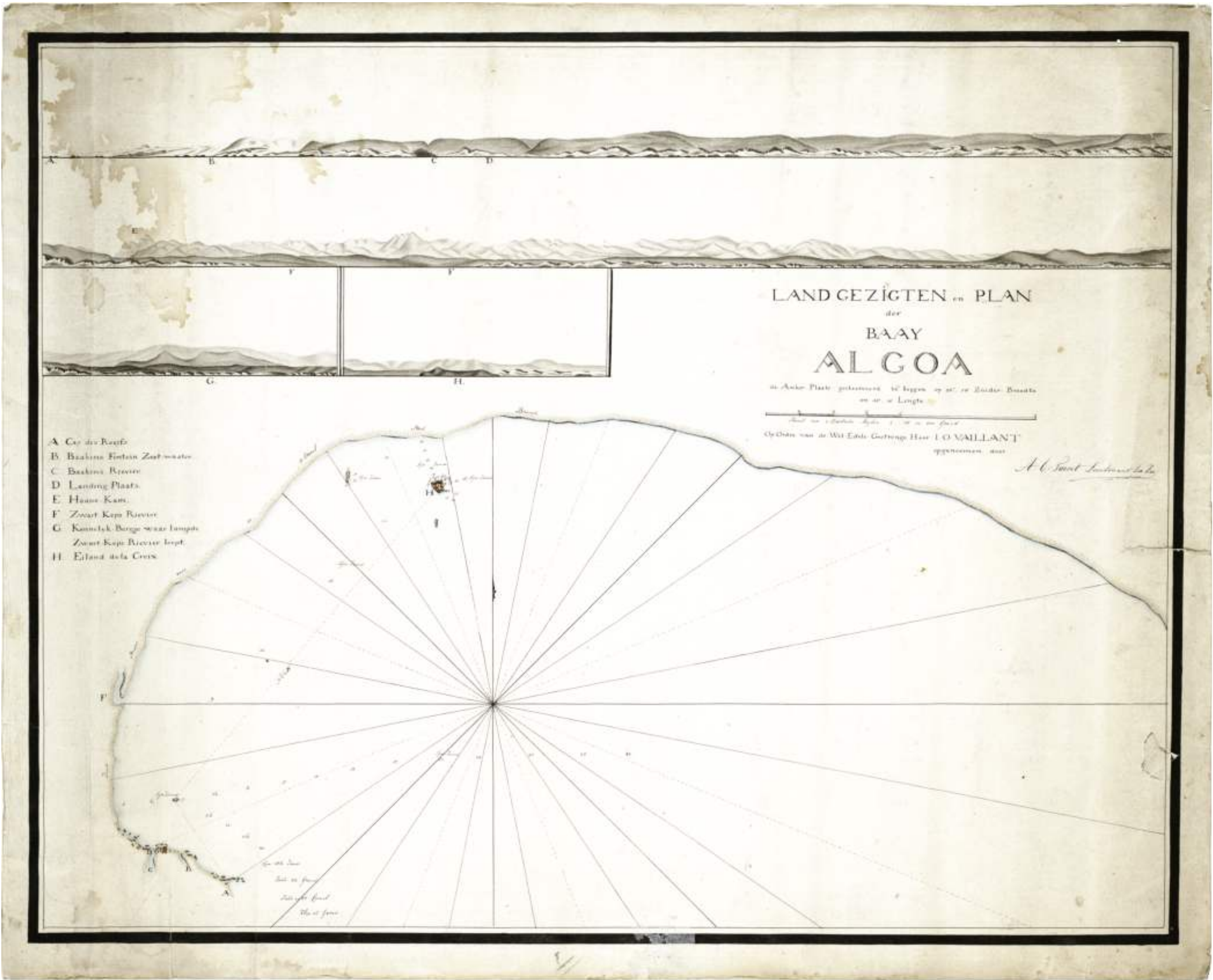
Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [rechtsboven] vervolg van de titel :
Explanations: [upper right] continuation of the title :

Située par 33° 57' de Latitude Sud, et 6° 20' à l'Est du Cap de Bonne-Espérance.

St. Francisbaai (St. Francis Bay). De naam Baai Content was een van de eerdere benamingen voor de Plettenbergbaai maar wordt hier door Duminy voor de St. Francisbaai gebruikt, evenals J.C. Friderici dat in 1790 deed bij zijn kaart op de bladen 324–327. Daarentegen wordt in meerdere officiële stukken van het Kaapse bestuur uit die periode gesteld dat de Plettenbergbaai als oude naam Baai Content had en dat de 'St. Franciskus Baai' ook de Kromme Riviersbaai werd genoemd. De afgebeelde baai is in elk geval de laatstgenoemde, zoals duidelijk wordt uit de vermelding in potlood midden boven, 'Cromme Riviers Baaij', en uit het feit dat de kaart vrijwel identiek is aan de van oorsprong Britse kaart van deze baai op blad 342 boven. In de St. Francisbaai werd nooit een compagniespost opgericht, hoewel dat in 1785 wel de bedoeling was. De weinige aangegeven gebouwtjes zijn eenvoudige boerenwoningen van vrijburgers, waaronder die van F. Potgieter, zie de kaart op blad 342 boven.

St. Francis Bay (St. Francisbaai). Content Bay was one of the earlier names for Plettenberg Bay, but Duminy uses it here for St. Francis Bay, just as J.C. Friderici did in 1790 in his map on sheets 324–327. On the other hand in numerous official documents of the Cape Government from that period it is claimed that Plettenberg Bay had *Baai Content* as an older name, and that *St. Franciskus Baai* (St. Francis Bay) was also called *Kromme Riviersbaai*. In any case the bay depicted is the last-mentioned, as becomes clear from the mention in pencil centre top, *Cromme Riviers Baaij*, and from the fact that the map is practically identical to the originally British map of St. Francis Bay on sheet 342 above. A Company post was never set up in St. Francis Bay, although in 1785 this was intended. The few little buildings shown are the simple farmhouses of free burghers, including that of F. Potgieter, see the map on sheet 342 above.

Bijschriften: pag. 344 / Captions: p. 344

blad 342 boven / sheet 342 above:

NATIONAAL ARCHIEF, 4. TOPO 15.53.

Opgenomen door den Engelsen Offisier J:H: Child, in het jaar 1785 :
Surveyed by the British Officer J:H: Child, in the year 1785 :

DE CROMME RIVIERS BAAIJ.

ST. FRANCIS BAY.

Schaalstok van 1500 Roeden = [ca. 1 : 41.600].
Scale-bar of 1500 Roeden = [approximately 1 : 41,600].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 48 x 61 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 48 x 61 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [rechtsonder] een beschrijving en een legenda bij de letters A t/m I en een kaartsymbool :
Explanations: [lower right] a description and a key to the letters A to I and a map symbol :

A Cart of a Baij, on the South Coast of Africa, in which the Hon:ble Comp:ij's Ship Pigot, R:t Morgan, Esq:r Commander, anchored on May 2:d, 1785 – It has no Name, but shall it call after the Man, that lives in the Farm House, on the Hill, Potgieters Baij.

- A.The Round Mountain.
- B.The Farm Houses.
- C.The Mouth of the River, call'd bij the Dutch, Kromme River, or crook'd Rivr.
- D.A Remarkable Sandij Patch.
- E.The Breakers of the South Point.
- F.The NE Point of the Baij.
- G.The craggij Mountains.
- H.The Pigot at anchor - NB. Sandij Bottom.
- I.The Et Extreme of y.u.

NB. There are manij Dutch Inhabitants in the Neighbourhood, and you maij get all sorts of Refreshments, wine excepted, verij reasonable. There is a spring of Water which runs into the River, about 2 Miles up; but the swift being to great on the Beach, that you can't water, except in verij fine Weather. In strong Winds heavij swell rolls in round the Point, wh:h makes a great surf & hinders anij

Boat from landing. In coming from the W:td, you will know the Southern Point of this Baij; bij it being verij low'd, you will meet with a Reef of Breakers to the West:d of it, keep about 2 Miles without them, till you come near the Point of the Baij, which take care not to come nearther, than a Mile, where you will find the soundings as per Chart, & Sandy Bottom. The best anchorage in this Baij, is the Round Mountain, and River's Mouth in one, about 2 Miles from the Shore.
[kaartsymbool] The Pigot remoo'd foul ground.

Het Engelse compagnieschip *Pigot* deed in 1785, kort na de beëindiging van de Vierde Engelse Oorlog (1780-1784), de St. Francisbaai aan om te proberen verversing te vinden voor de vele zieken aan boord. Ruim honderd van hen konden aan land worden gebracht, waar ze door de plaatselijke bewoners 'van alle Leevensmiddelen abundantelijk waren voorsien' en daardoor snel weer opknaptten. Uit erkentelijkheid noemde Child de volgens hem naamloze baai (zie blad 341 onder) 'Potgieters Baij', naar een van de vrijburgers die voor de zieken voedsel ter beschikking had gesteld. Intussen was de hiervoor al genoemde William Dalrymple (blad 182) met zijn familie van boord gegaan en met ter plaatse gehuurde wagens naar de Kaap vertrokken. De landdrost van Swellendam, onder wiens jurisdictie de St. Francisbaai viel, zag Dalrymple een maand later tot zijn grote verbazing in zijn standplaats aankomen, terwijl hij zelf niet op de hoogte was van de aanwezigheid van de *Pigot*. De vrijburger F Potgieter werd daarna naar de Kaap ontboden om er verantwoording over af te leggen dat hij niet onmiddellijk naar Swellendam was afgereisd om de landdrost op de hoogte te stellen, een tocht te paard over een afstand van bijna 500 kilometer die de arme boer gedwongen zou hebben zijn hofstede wekenlang alleen te laten! De gebeurtenissen zorgden voor grote onrust bij gouverneur C.J. van de Graaff en de Politieke Raad, en werden aldus de aanleiding voor de oprichting van militaire posten in de Mossel-, Plettenberg- en Algoobaai in 1785 en volgende jaren. De instelling van de drostdij Graaff-Reinet in hetzelfde jaar zal door deze vermeende bedreiging zeker beïnvloed zijn. De Britten hadden inderdaad de gelegenheid te baat genomen om de kuststreken uitgebreid op te nemen, waaruit onder meer deze kaart is voortgekomen.

Shortly after the Fourth Anglo-Dutch War (1780-1784) ended, the English Company ship *Pigot* called in at St. Francis Bay in 1785 in order to try to find refreshment for the many sick on board. About one hundred of them could be brought ashore, where they were 'abundantly provided with all Victuals' by the local inhabitants, and as a result quickly recovered. Out of gratitude Child named the bay,

which according to him was nameless (see sheet 341 below), *Potgieters Baij*, after one of the free burghers who had made food available for the sick. Meanwhile, William Dalrymple (who was mentioned earlier, sheet 182) had disembarked with his family and set out for the Cape with wagons hired locally. The *Landdrost* of Swellendam, under whose jurisdiction St. Francis Bay fell, to his great amazement saw Dalrymple arriving at his station a month later, whereas he was not even aware of the presence of the *Pigot*. The free burgher F Potgieter was thereupon summoned to the Cape to explain why he had not immediately travelled to Swellendam to apprise the Landdrost – a journey on horseback of almost 500 kilometres, which would have forced the poor farmer to leave his farmstead unattended for weeks on end! These events caused Governor C.J. van de Graaff and the Political Council much consternation, and in this way were occasion for the establishment of military posts in Mossel, Plettenberg, and Algoa Bays in 1785 and following years. The founding of the Drostdy of Graaff-Reinet in the same year will certainly have been influenced by this supposed threat. The British had indeed taken advantage of the opportunity to make an extensive survey of the coastal areas, from which this and several other maps and charts were produced.

blad 342 onder / sheet 342 below:

NATIONAAL ARCHIEF, 4. VEL 196.

Op Ordre van de Wel. Edele Gestrenge Heer I:O:Vaillant Opgemaakt door A:C:Twent Lieut: ter Zee, [ca. 1789] :
On the Orders of the Right Honourable I:O:Vaillant Drawn by A:C:Twent, Lieutenant-Commander, [c. 1789] :

PLAN DER BAAY / CONTENT [...].

CHART OF / ST. FRANCIS BAY [...].

Schaalstok van Een halve Duitsche Myl à 15 op een Graad = [ca. 1 : 28.500].
Scale-bar of Een halve Duitsche Myl à 15 op een Graad = [approximately 1 : 28,500].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 41 x 53 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 41 x 53 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

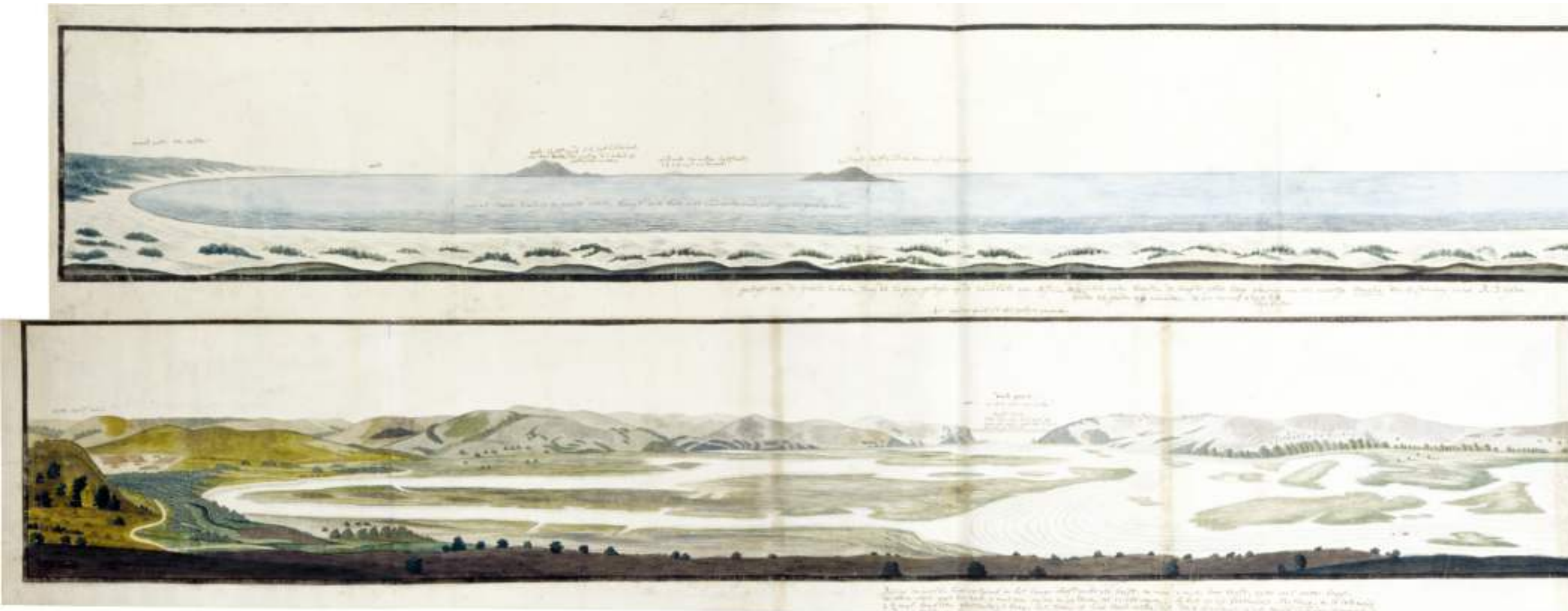
Verklaringen: [linksboven] vervolg van de titel en een legenda bij de letters A t/m C :
Explanations: [upper left] continuation of the title and a key to the letters A to C :

De Anker-Plaats Geobserveerd te leggen op 34° 13' Zuider-Breedte / en 41° 24' Lengte.

- A. De West-hoek der Baay.
 - B. Kromme Rievier.
 - C. Gamtouw Rievier.
- Nota. De Gestippelde Kust is volgens gissing op 't Gezigt.

De Militaire Commissie die onder leiding van de kapiteins-ter-zee Jan Olphert Vaillant en Christiaan Anthonij VerHuell en de luitenant-kolonel Johan Frederik Levinus Graevestein in 1789 door de Staten-Generaal met 's Lands schepen *Zephyr* en *Havick* werd uitgezonden om de staat van defensie in de overzeese bezittingen van de VOC te inspecteren, deed de Kaap aan tijdens de heenreis in 1789. Van de aanbevelingen die gedurende het verblijf van de Commissie aldaar in de maanden juni tot begin oktober in – veelal moeizame – samenspraak met gouverneur C.J. van de Graaff waren opgesteld, bleek tijdens een tweede bezoek op de terugreis in 1793 weinig gerealiseerd, aangezien de benodigde financiën uit de Republiek niet beschikbaar waren gesteld. Van de Graaff was inmiddels teruggeroepen. Omdat onder Van de Graaffs bestuur in de voorgaande jaren al uitgebreide karteringen waren verricht en projectplannen voor de verbetering van de defensie aan de Kaap opgesteld, bleef de aanmaak van nieuwe kaarten door de Militaire Commissie hier in hoofdzaak beperkt tot een aantal hydrografische opnemingen. Net als later in de Indische Archipel en in Ceylon, werden deze ook aan de Kaap in meerderheid en op zeer kundige wijze verricht door of onder toezicht van de marineofficier Anthony Cornelis Twent. Twee bewaard gebleven kaarten van zijn hand zijn deze opnemings van de 'Baay Content', waarmee hier weer de St. Francisbaai is bedoeld, en die van de Algoobaai op blad 343. Voor de verdere werkzaamheid van de Militaire Commissie in Azië, zie de delen II: *Java en Madoera*, III: *Indische Archipel en Oceanië*, IV: *Ceylon* en VI: *Voor-Indië, Perzië, Arabisch Schiereiland*.

(vervolg op pag. 344 / continued on p. 344)

(vervolg van pag. 343 / continued from p. 343)

The Military Commission under Naval Captains Jan Olphert Vaillant and Christiaan Anthonij VerHuell and the Lieutenant-Colonel Johan Frederik Levinus Graevestein, sent out by the States-General in 1789 in the Navy ships *Havick* and *Zephyr* to inspect the state of defence of the VOC's overseas possessions, called at the Cape on the outward voyage in 1789. On a second visit on the way back in 1793, it appeared that little had been executed of the recommendations drafted from June to the beginning of October in – often tiresome – consultations with Governor C.J. van de Graaff, seeing that the finances required had not been provided from the Republic. Van de Graaff had in the meantime been recalled. Because in the preceding years under his regime extensive mapping had already been carried out and project plans for improving the defences at the Cape had been drawn up, the preparation of new maps by the Military Commission was in the main restricted to hydrographic surveys. Just as later in the Malay Archipelago and in Ceylon, the majority of these at the Cape were carried out in a very expert manner by or under the supervision of the naval officer Anthony Cornelis Twent. Two maps by him that have been preserved are this survey of *Baay Content*, with which St. Francis Bay is meant, and the one of Algoa Bay on sheet 343. For the Military Commission's activities in Asia, see Volumes II: *Java and Madura*, III: *Malay Archipelago and Oceania*, IV: *Ceylon*, and VI: *India, Persia, Arabian Peninsula*.

blad / sheet 343:

NATIONAAL ARCHIEF, 4. VEL 197.

Op Ordre van de Wel. Edele Gestrenge Heer I:O:Vaillant opgenoomen door A.C.Twent Lieutenant ter Zee, [ca. 1789] :
On the Orders of the Right Honourable I:O:Vaillant surveyed by A.C.Twent, Lieutenant-Commander, [c. 1789] :

LANDGEZIGTEN EN PLAN / DER / BAAY / ALGOA [...].

PROFILES AND CHART / OF / ALGOA / BAY [...].

[profielen / profiles]

[Kustgezichten van de Algoabaai, A t/m H].
[Coastal views of Algoa Bay, A to H].

Schaalstok van 2 Duitsche Mylen à 15 in een Graad = [ca. 1 : 121.400].
Scale-bar of 2 *Duitsche Mylen* à 15 in een *Graad* = [approximately 1 : 121,400].

1 kaart + 4 profielen : ms op papier, gekleurd, 44 x 55 cm.
1 map + 4 profiles : ms on paper, coloured, 44 x 55 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [rechtsboven] vervolg van de titel :
Explanations: [upper right] continuation of the title :

De Anker Plaats geobserveerd te leggen op 33°-58' Zuider-Breedte / en 42°-30' Lengte.

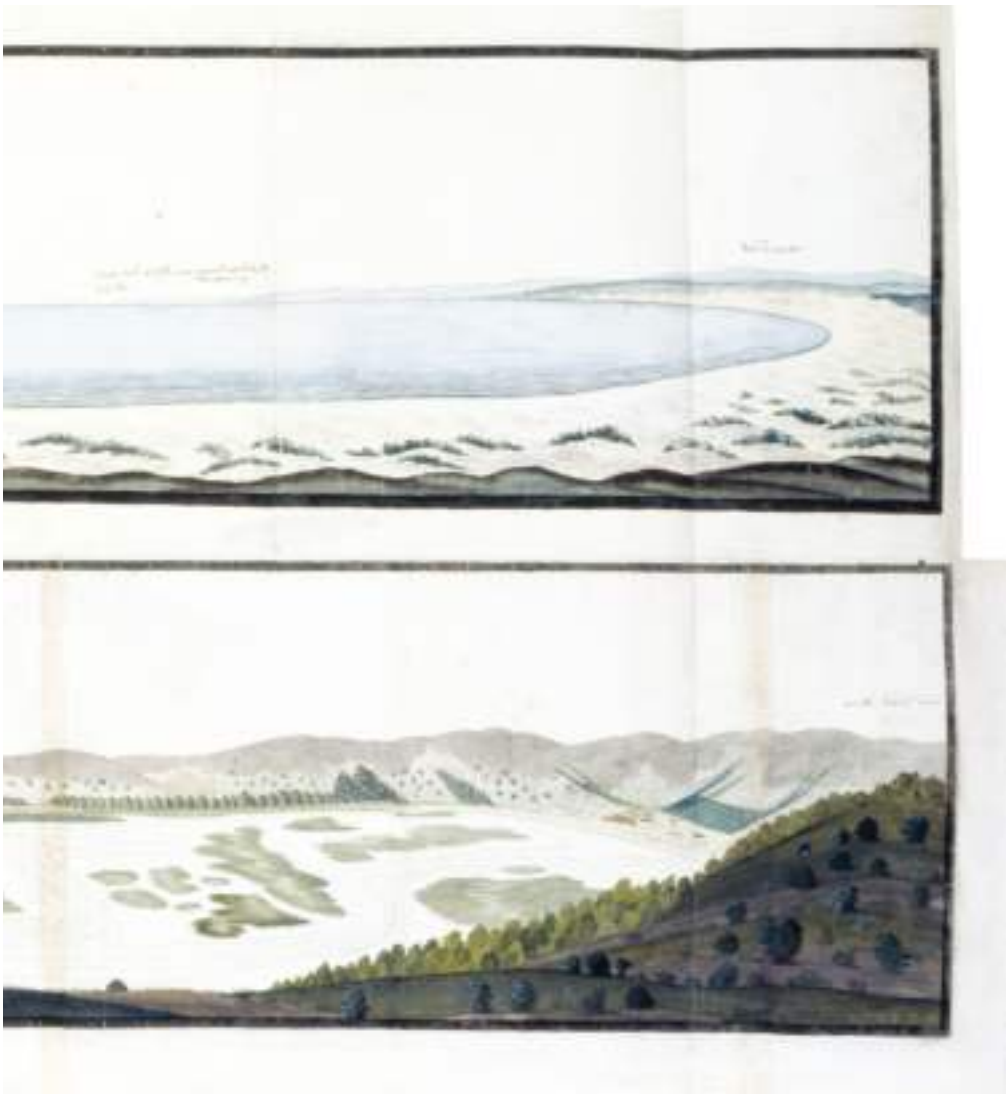

[links] een legenda bij de letters A t/m H :
[left] a key to the letters A to H :

- A. Cap des Recifs.
- B. Baakens Fontein Zoet-waater.
- C. Baakens Rievier.
- D. Landing Plaats.
- E. Haane-Kam.
- F. Zwart-Kops Rievier.
- G. Kennelyk Bergje waar langs de Zwart-Kops Rievier loopt.
- H. Eiland de la Croix.

Algoabaai (Algoa Bay). Deze door luitenant-ter-zee A.C. Twent voor de Militaire Commissie (zie blad 342 onder) vervaardigde kaart van de Algoabaai lijkt duidelijk te maken dat het in 1785 genomen besluit om ook daar een militaire versterking te plaatsen, niet werd uitgevoerd; zie hiervoor blad 342 boven. In ieder geval werden er geen gebouwen opgericht en het lijkt erop dat hier slechts tijdelijk een groep militairen gelegerd was. In 1799 zou er door de Britten het Fort Frederick worden gebouwd; zie de bladen 346 en 348.

Algoa Bay (Algoabaai). This chart of Algoa Bay made by Lieutenant-Commander A.C. Twent for the Military Commission (see sheet 342 below) seems to indicate that the decision taken in 1785 to put a military fortification there was not carried out; for this see sheet 342 above. In any case no buildings were erected and it appears that a group of soldiers was stationed here only temporarily. In 1799 the British would build Fort Frederick; see sheets 346 and 348.

bladen 344-345 boven / sheets 344-345 above:

RIJKSMUSEUM AMSTERDAM, RP-T-1914-17-39.

[Johannes Schumacher], den 15. Januarij 1778, R.:J: Gordon :
[Johannes Schumacher], on the 15th of January 1778, R.:J: Gordon :

GESIGT VAN DE GROOTE INHAM, BAAIJ DE LAGOA, GELEGEN OP DE ZUIDKUST VAN AFRICA [...].

VIEW OF THE LARGE INLET, ALGOA BAY, SITUATED ON THE SOUTH COAST OF AFRICA [...].

Aquarel op papier, 24 x 196 cm.
Water-colour on paper, 24 x 196 cm.

Verklaringen: [onder] vervolg van de titel :
Explanations: [below] continuation of the title :

84¼ Duische mijlen beoosten de Caap de goede hoop. genomen van het riviertje Cougha.

[van boven naar beneden, letters y in transcriptie als ij] beschrijvingen en aantekeningen :
[from the top down, letters y transcribed as ij] descriptions and notes :

Oost half zuid 5½ mijl uit de wal. men kan tussen de wal en dit eiland op goede grond ankeren.
Zuid oost ten oosten half oost 2¼ a 3 mijl uit de wal.
Zuid oost half zuid een kleine mijl uit de wal.
Caap des recifs, naa perestrelloos benoeming [Manuel Mesquita Perestrelo, *Roteiro*, 1575-1576] na zuid.
Overall zware branding en meest deinsig langs dese kust met zuid ooste winde, al zijn er gene wolken.
Brete 33 graden 49 minuten. de punt Caap recif op 34 gr: 1 min: 52 sec: Z:B.
+ Van dit punt is het gesigt genomen.

Op de terugreis van zijn grote tocht naar de Oranjerivier in 1777 reisde Robert Jacob Gordon met zijn gezelschap pal zuidwaarts tot aan de zuidkust en volgde daarna van januari tot maart 1778 de zuidkust westwaarts naar de Kaap. Gedurende dit deel van de tocht werden door Johannes Schumacher de drie panorama's op de bladen 344-345 getekend: de Algoabaai (boven en midden) en de Knysnarivier (midden boven) ten westen van de Plettenbergbaai. Via de Coegarivier (Coega River) bereikte men eerst de Algoabaai, ongeveer op de plaats waar het aanzicht geheel boven werd gemaakt. De eilanden in de baai zijn tegenwoordig bekend als Seal Island en Bird Island.

On the way back from his great journey to the Orange River in 1777 Robert Jacob Gordon and his party travelled due south to the south coast, and after that from January to March 1778 followed the coast westward in the direction of the Cape. During this part of the journey Johannes Schumacher drew the three panoramas on sheets 344-345: Algoa Bay (above and centre) and the Knysna River (above centre) to the west of Plettenberg Bay. Via the Coega River (Coegarivier) they first reached Algoa Bay, roughly at the place where the topmost view was made. The islands in the bay are at present known as Seal Island and Bird Island.

blad 344 onder / sheet 344 below:

NATIONAAL ARCHIEF, 1.04.01 135 FOLS. 9V-10R.

[Joris Joostensz Laerle, 1601] :

DEN 18 AUGUSTIJ 1601 HEBBEN WIJ DIT VASTE LANT VAN / CAEP DE BON ESPERANCE GESIEN EN IS GENAEMPT / CAPO DE RIJSIFEA WAS VAN ONS 6 OF 7 MIJLEN.

ON THE 18TH OF AUGUST 1601 WE SAW THIS MAINLAND OF / THE CAPE OF GOOD HOPE AND IS CALLED / CAPE RECIFE WAS FROM US 6 OR 7 MILES.

DIT IS ABUIJS. WAS DRIJFLANT.

THIS IS A MISTAKE. WAS FLOATING LAND.

2 profielen : ms op papier, 31,5 x 42 cm.
2 profiles : ms on paper, 31.5 x 42 cm.

Aan boord van het schip de *Gelderland* tekende de zieken-trooster Joris Joostensz Laerle in augustus 1601 deze kustopdoeningen bij Kaap Recife, de westpunt van de Algoabaai. De *Gelderland*, een van de vijf schepen van de zogenoemde Molukse vloot die onderdeel was van de Vijfde Schipvaart (1601-1603) onder leiding van admiraal Wolfert Harmensz, was toen op weg naar Oost-Indië (zie blad 36). Het is niet duidelijk wat Laerle aanzag voor het 'drijfvlant' in zijn tekening; voor ijsbergen als verklaring lijkt de positie van de *Gelderland* op dat punt niet zuidelijk genoeg te zijn geweest.

In August 1601 the almoner Joris Joostensz Laerle on board the *Gelderland* drew this coastal profile at Cape Recife, the western point of Algoa Bay. The *Gelderland*, one of the five ships in what was called the Molucca fleet which was part of the Fifth Fleet (1601-1603) under Admiral Wolfert Harmensz, was at that time on its way to the East Indies (see sheet 36). It is not clear what Laerle took for the *drijfvlant* (floating land) in his drawing; the position of the *Gelderland* does not seem to have been far enough to the south at that point to explain for the possible presence of icebergs.

bladen 344-345 midden boven / sheets 344-345 above centre:

RIJKSMUSEUM AMSTERDAM, RP-T-1914-17-40.

[Johannes Schumacher], R.:J: Gordon, Januarij 1778 :
[Johannes Schumacher], R.:J: Gordon, January 1778 :

[PANORAMA BIJ DE KNYSNARIVIER].

[PANORAMA AT THE KNYSNA RIVER].

Aquarel op papier, 24,5 x 201 cm.
Water-colour on paper, 24.5 x 201 cm.

Verklaringen: [van boven naar beneden, letters y in transcriptie als ij] beschrijvingen en aantekeningen :
Explanations: [from the top down, letters y transcribed as ij] descriptions and notes :

Dese poort. in het zuid ten oosten half oost hier sou men uit zee ter naauwer noot met een schuit kunnen inkomen.

Rivier de welke haar oorspronk in het lange cloofs gebergte heeft, en maar 2 mijlen loop heeft, egter veel water krijgt. de ebbe en vloed gaat hier sterk, en moet men om die te passeren, tot de ebb wagten; Sij hiet op zij hottentots Neissena [Knysna]. en is deze mondt 2½ mijl bewesten plettenbergs baaij. het strand is hier steil rotsig, dus sterk brandendt. in dese streek is schoon timmerhoudt en swaare bossen van hooge opgaande boomen van africaans houtgewas, egter de wegen zeer moeilijk.

Robert Jacob Gordon bekeek de monding van de 'Neisena' of Knysnarivier bij laag water en merkte op dat bij vloed de zee zich kolkend door de nauwe passage in de verte drong. Hoewel hier inderdaad ook een kleine rivier uitmondt, gaat het bij deze locatie in feite om de grote Knysna-lagune (Knysna Lake, Lagoon), waar door de getijdenwisseling in de uitgang naar zee krachtige stromingen tussen de steile rotsformaties ter weerszijden ontstaan. De ligging is door Gordon niet juist aangegeven: de lagune ligt niet op '2½ [Duitse] mijl' (ca. 19 kilometer) ten westen van de Plettenbergbaai, maar op ruim het dubbele van deze afstand. In zijn dagboek noteerde Gordon dat hij een tekening van de baai maakte. In dit geval heeft Johannes Schumacher mogelijk het definitieve panorama, dat in de particuliere atlas in het Rijksmuseum Amsterdam is opgenomen op één blad met het aanzicht van de Algoabaai geheel boven, mede naar schetsen van Gordon getekend.

Robert Jacob Gordon looked at the mouth of the *Neisena* or Knysna River (Knysnarivier) at low water and noted that at high tide the sea rushed swirling through the narrow passage in the distance. Although a small river does run out here, at this location we are dealing with the large Knysna Lagoon or Knysna Lake, where strong currents occur because of the tidal movement in the exit into the sea between the steep rock formations on either side. Gordon has not given the position correctly: the lagoon is not at '2½ [German] miles' (about 19 kilometres) to the west of Plettenberg Bay, but at least at twice this distance. Johannes Schumacher may have made this panorama using original sketches by Gordon. The view was included in the personal atlas in the *Rijksmuseum*, Amsterdam, on one sheet with the panorama of Algoa Bay at the very top.

bladen 344-345 midden / sheets 344-345 centre:

RIJKSMUSEUM AMSTERDAM, RP-T-1914-17-42.

[Johannes Schumacher, 1778] :

ANDER GESIGT VAN DE BAAY DE LA GOA, VAN DE WESTELIJKE ZIJDE, VAN DE HOOGTE GENOMEN.

ANOTHER VIEW OF ALGOA BAY, FROM THE WEST SIDE, TAKEN FROM THE RISE.

Aquarel op papier, 24,5 x 235,5 cm.
Water-colour on paper, 24.5 x 235.5 cm.

Verklaringen: [van boven naar beneden, letters y in transcriptie als ij] beschrijvingen en aantekeningen :
Explanations: [from the top down, letters y transcribed as ij] descriptions and notes :

Oost ten noorden.
Oost ten zuiden half zuid.
Zuid Oost.
Caap des recifs.
X hier vond ik eenige stukken van een oud gebleven schip. Bij het wrak in de duintjes, hadden de ongelukkige overblijvers der schipbreuk, in het sand een soort van hutjes gemaakt, zijnde na alle gedagten van honger gestorven, zijne er toen gene bewoonders. ik vond enige scheletten, dewelke ik met mijn hottentot, begroef; hier lagen de overblijfselen van een fraaij uitgewerkt kasje van ivoor, als of het een ciborie van een roomsche kerk was geweest ook lagen er twee verroeste ankers, en een stuk canon in het water, dewelke ik, door het sterk slaan van het water, zijnde het strand seer rotsig, niet herkennen kon. ook lagen er stukken swart ebben hout.

Op dit panorama, ook weer uit Gordons particuliere atlas in het Rijksmuseum Amsterdam, ligt links de Algoabaai en rechts een deel van de St. Francisbaai (rechts van het midden is Kaap Recife bij het huidige Port Elizabeth aangegeven). Het wrak van het Portugese schip in de baai rechts werd Gordon aangewezen door een inwoner met de naam Potgieter, mogelijk dezelfde die ruim tien jaar later de Engelse opvarenden van de *Pigot* van voedsel zou voorzien (blad 342 boven). De op het strand bij het wrak aangetroffen skeletten werden begraven en het 'kasje van ivoor' dat Gordon aantrof en waarvan het fijne snijwerk hem aan een ciborie of kelk voor hosties deed denken, zal hij zeker hebben meegenomen.

On this panorama, once more from Gordon's personal atlas in the *Rijksmuseum*, Amsterdam, Algoa Bay is on the left and on the right a part of St. Francis Bay (to the right of centre Cape Recife near the present Port Elizabeth is shown). The wreck of a Portuguese ship in the bay on the right was pointed out to Gordon by a local inhabitant by the name of Potgieter, possibly the same one who around ten years later would provide food for the English sailors on the *Pigot* (sheet 342 above). The skeletons found on the beach by the wreck were buried, and Gordon will certainly have taken with him the 'little box of ivory' that he came across, which because of its fine carvings reminded him of a *ciborie* or pyx for Communion bread.

An de mund van Sondags Rivier (N° 1).

An de mund van Sondags Rivier (Nº 2)

blad 346 boven / sheet 346 above:

COLLECTIE SWELLENGREBEL, F I-16.

[Johannes Schumacher, 1776-1777] :

AN DE MUND VAN SONDAGS RIVIER (N:O 1).

AT THE MOUTH OF THE ZONDAGS [SUNDAYS] RIVER (N:O 1).

Aquarel op papier, 25 x 38 cm.
Water-colour on paper, 25 x 38 cm.

Op deze aquarel en die op blad 347 boven, die tezamen een doorlopend panorama vormen, tekende Johannes Schumacher tijdens zijn reis met Hendrik Swellengrebel in 1776 de plaats waar de Zondagsrivier (Sundays River) uitmondt in de Algoabaai.

In this water-colour and that on sheet 347 above, which together form a continuous panorama, Johannes Schumacher during his journey with Hendrik Swellengrebel in 1776 depicted the place where the Sundays River (Zondagsrivier) flows into Algoa Bay.

blad 347 boven / sheet 347 above:

COLLECTIE SWELLENGREBEL, F I-17.

[Johannes Schumacher, 1776-1777] :

AN DE MUND VAN SONDAGS RIVIER (N:O 2).

AT THE MOUTH OF THE ZONDAGS [SUNDAYS] RIVER (N:O 2).

Aquarel op papier, 25,5 x 38,5 cm.
Water-colour on paper, 25.5 x 38.5 cm.

blad 346 onder / sheet 346 below:

NATIONAAL ARCHIEF, 4JSF 46.

[Anoniem, 1799-1803] :
[Anonymous, 1799-1803] :

MILITARY SKETCH OF THE POST / ESTABLISHED AT ALGOA BAY.

MILITAIRE SCHETS VAN DE POST / GEVESTIGD AAN DE ALGOABAAL.

Schaalstok van 300 yards = [ca. 1 : 2.400].
Scale-bar of 300 yards = [approximately 1 : 2,400].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 54 x 67 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 54 x 67 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechts.
Orientation: north is right.

Verklaringen: [rechtsboven] een legenda bij de letters A t/m D :
Explanations: [upper right] a key to the letters A to D :

A. Fort Frederick. C. Watering place.
B. Blockhouse. D. Spring.

Tijdens het Britse tussenbestuur (1795-1803) werd in 1799 aan de Baakens Rivier in het centrum van het huidige Port Elizabeth het Fort Frederick gebouwd, genoemd naar prins Frederick Augustus, Duke of York en destijds opperbevelhebber van de Britse strijdkrachten. Deze Britse situatiekaart toont de ligging van de nieuwe post met de onmiddellijke omgeving. De versterking was in de eerste plaats bedoeld om het uiterst onrustige oostelijke deel van de Kaapkolonie onder controle te krijgen en te houden. In 1795 was hier een rebellie tegen het compagniesgezag zelfs uitgelopen op het uitroepen van de onafhankelijkheid in de drostdij Graaff-Reinet. Hernieuwde onlusten in 1799 tussen de Europese boeren enerzijds en Xhosa en Khoi anderzijds vormden de inleiding tot de Derde Xhosa- of Grensoorlog (1799-1803); zie de bladen 311-312. Op blad 348 is de bijbehorende plattegrond van het fortje zelf gereproduceerd.

In 1799, during the British interregnum (1795-1803), Fort Frederick was built on the Baakens River in the centre of the present Port Elizabeth. This fort was named after Prince Frederick Augustus, Duke of York and at that time supreme commander of the British armed forces. This British situation map shows the location of the new post with its immediate surroundings. The fort was intended in the first place to gain and keep control of the extremely disturbed eastern part of the Cape Colony. In 1795 a rebellion here against the authority of the Company had even led to the proclamation of independence in the Drostdy of Graaff-Reinet. Renewed disturbances in 1799 between the European farmers on the one side and Xhosa and Khoi on the other formed the introduction to the Third Xhosa or Border War (1799-1803); see sheets 311-312. The accompanying ground-plan of the little fort itself has been reproduced on sheet 348.

blad 347 onder / sheet 347 below:

KONINKLIJK INSTITUUT VOOR TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE, H 447 D.

[Willem Bartholomé Eduard Paravicini di Capelli, 1803-1805] :

FORT FREDERIK AAN DE ALGOA BAAY.

FORT FREDERICK ON ALGOA BAY.

Aquarel op papier, 20 x 32 cm.
Water-colour on paper, 20 x 32 cm.

Tijdens de inspectiereis door de Kaapkolonie van gouverneur J.W.Janssens in 1803 maakte Paravicini di Capelli een tekening van Fort Frederick in westelijke richting; vergelijk de kaart op blad 346 onder. Het inmiddels verlaten fort werd bezichtigd en Paravicini schreef in zijn journaal: ‘Gingen wy den berg op ter bezichtiging van het Fort Frederik het welk uit klipsteen opgetrokken en gemetseld is, hebbende in het midden een blokhuys in redelyk goede staat; de palissaden om het Fort zyn meerndeels door de boeren tot het maken van veekralen gestoolen en gebruikt. Het magazijn binnen het Fort is niet zeer groot; in het zelve zoude hoogstens 2,000 pond pulver kunnen geborgen worden, overigens hegt droog en voor het vuur gedekt. Het viviers [vivres] magazyn ziet er tamelyk goed uit en kan eene redelyke hoeveelheid goederen bevatten.’ Aan de monding van de Baakens Rivier staat een houten wachthuis, dat niet voorkomt op de Britse kaart op blad 346 onder. Het eigenlijke fortje is het stenen blokhuis met aarden omwalling en palissade op de hoogte links. Rechts is de westkust van de Algoabaai zichtbaar.

During Governor J.W.Janssens’s tour of inspection through the Cape Colony in 1803 Paravicini di Capelli made a picture of Fort Frederick looking in a westerly direction; compare the map on sheet 346 below. The fort which in the meantime had been abandoned was viewed, and Paravicini wrote in his journal: ‘We went up the mountain to have a look at Fort Frederick, which is built of stone and cemented, with in its centre a blockhouse in a reasonably good condition; the palisades around the Fort have mostly been stolen and used by the farmers for making cattle kraals. The magazine within the Fort is not very large; at most 2,000 pounds of powder could be stored, otherwise solid, dry and protected from fire. The supply store looks quite good and can contain a reasonable quantity of goods.’ At the mouth of the Baakens River stands a wooden lookout post, which does not occur on the British map on sheet 346 below. The actual fort is the stone blockhouse with its earthwork rampart and stockade on the elevation on the left. On the right the western shore of Algoa Bay can be seen.

blad / sheet 348:

NATIONAAL ARCHIEF, 4,JSF 70.

[Anoniem, 1799-1803] :
[Anonymous, 1799-1803] :

PLAN AND SECTIONS OF FORT / FREDERICK, WITH THE INCLOSED / BLOCKHOUSE.

PLATTEGROND EN DOORSNEDEN VAN FORT / FREDERICK, MET HET OMSLOTEN / BLOKHUIS.

[plattegronden en profielen / plans and profiles]

Section upon the line A.B.
Doorsnede op de lijn A.B.

Section upon the line C.D.
Doorsnede bij de lijn C.D.

Lower Floor
Benedenverdieping.

Upper Floor
Bovenverdieping.

Section upon E.F.
Doorsnede op E.F.

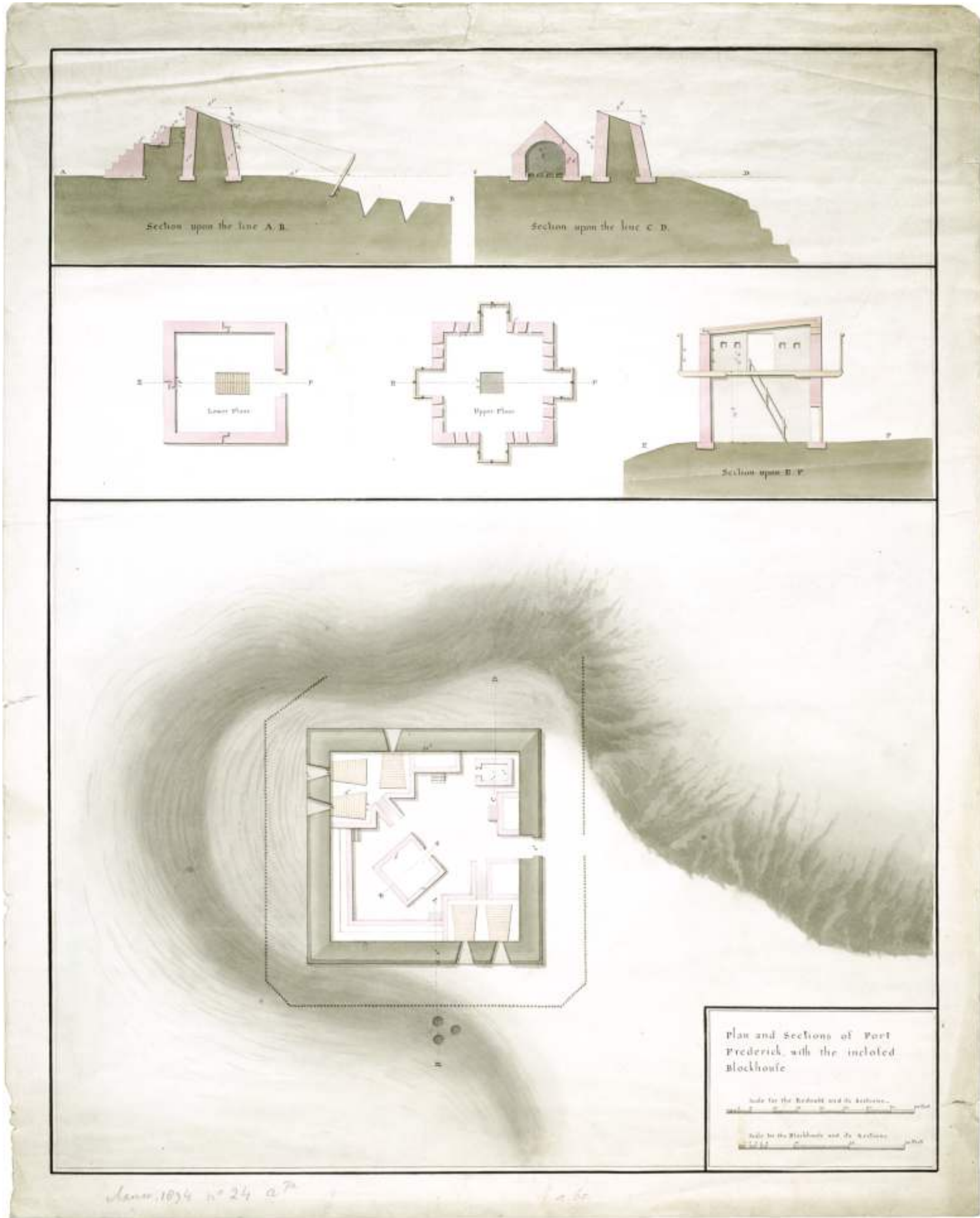
[Fort Frederick]

Schaalstok van *80 Feet* voor de Redoute en haar Doorsneden = [ca. 1 : 235] ; *30 Feet* voor het Blokhuis en zijn Doorsneden = [ca. 1 : 100]
Scale-bar of 80 Feet for the Redoubt and its Sections = [approximately 1 : 235] ; 30 Feet for the Blockhouse and its Sections = [approximately 1: 100].

3 kaarten + 3 profielen : ms op papier, gekleurd, 49 x 62 cm.
3 maps + 3 profiles : ms on paper, coloured, 49 x 62 cm.

Op de plattegrond van het fortje als geheel (onder) herkent men binnen de aarden omwalling met palissade een vrijstaand stenen blokhuis, waarvan daarboven afzonderlijke plattegronden en een doorsnede zijn getekend. Het is niet bekend of deze anonieme tekening een ontwerp betreft of een opneming van het bestaande fort. Het aanzien van Fort Frederick op Paravicinis tekening op blad 347 onder komt in elk geval goed overeen met deze weergave. Als mogelijke maker zou Louis Michel Thibault in aanmerking kunnen komen, van wie bekend is dat hij in 1797 uit geldgebrek in Britse dienst is gegaan. De Engels-talige inschriften zijn dan waarschijnlijk niet van zijn hand.

On the ground-plan of the fort as a whole (below) one can make out within the earthwork rampart with palisade a free-standing stone blockhouse, of which separate ground-plans and a cross-section have been drawn above it. It is not known whether this anonymous drawing is a design or a survey of the existing fort. In any case the view of Fort Frederick by Paravicini on sheet 347 below corresponds well with this image. As maker Louis Michel Thibault might be considered, as it is known that in 1797 he entered the service of the British for lack of income. The English-language captions then probably are not by him.

blad / sheet 349:

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK LEIDEN, COLLECTIE BODEL NIJENHUIS 006-14-025.

[Anoniem, 1730-1750] :
[Anonymous, 1730-1750] :

[KAART VAN KAAP DE GOEDE HOOP TOT DE DELAGOABAAI].

[CHART OF THE CAPE OF GOOD HOPE TO DELAGOA BAY [MAPUTO BAY].

Schaalstok van 30 Duijtsche Mijle 15 voor een Graadt = [ca. 1 : 1.481.500].
Scale-bar of 30 *Duijtsche Mijle 15 voor een Graadt* = [approximately 1 : 1,481,500].

1 kaart in 2 delen : ms op papier, gekleurd, 73 x 103 cm.
1 map in 2 parts : ms on paper, coloured, 73 x 103 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven / rechtsboven.
Orientation: north is up / upper right.

De anonieme tekenaar nam mogelijk de kaart van Gerard van Keulen op blad 315 of een gemeenschappelijk ouder exemplaar als voorbeeld voor zijn overzicht van de kust tussen Kaap de Goede Hoop en de ‘Baaij Lagoa’, de Delagoa- of Maputobaai in het tegenwoordige Mozambique. Ook bij de hier gereproduceerde kaart gaat de decoratieve waarde boven de topografische exactheid. Geografische aanduidingen ontbreken vrijwel geheel of zijn foutief. De plek bijvoorbeeld waar de *Stavenisse* in 1686 schipbreuk leed, heet hier ‘Hoek van Stavoren’, terwijl die op de kaart van Isaak de Graaf (Deel I: *Atlas Isaak de Graaf/Atlas Amsterdam, I-8a*) als ‘Hoek van Stavenis’ is aangegeven, bij de monding van de Umzimkulurivier, 170 kilometer ten zuiden

van Natal. De gangbare naamsverwarring van ‘Baaij Lagoa’ voor zowel de Algoabaai als de Delagoabaai in Mozambique is eenvoudig opgelost door de toevoeging ‘Kleine’ en ‘Groote’. Het eveneens op veel kaarten voorkomende ‘Magose’ (bij Van Keulen ‘Molgosie’) is hier het ‘Landt van Mgosie’ geworden. De naam Magose (Maxosa, Xhosa) is afkomstig van Guillaume Chenut, een Franse jongen die omstreeks 1685 als enige overlevende van een uitgemoord landingsploegje van het Engelse schip *Bode* door de plaatselijke bevolking in hun midden was opgenomen en de gelegenheid te baat nam informatie over het gebied te verzamelen. Hij kon zich later aansluiten bij het groepje schipbreukelingen van de *Stavenisse* en een aantal eveneens in dit gebied gestrande Engelsen, die met hun zelfgebouwde schip in 1687 de Kaap bereikten; zie de inleiding.

De Britse vlag bij de Delagoabaai duidt mogelijk op een vestiging van de in 1722 opgerichte Generale Keizerlijke en Koninklijke Indische Compagnie, die als standplaats Antwerpen had maar vanwege de aanvoer van haar goederen in Oostende ook Oostendse Compagnie werd genoemd. Britse particuliere investeerders hadden een zeer belangrijk aandeel in deze onderneming. Hoewel de Oostendse Compagnie onder druk van de Republiek in 1731 formeel werd opgeheven, liepen diverse activiteiten in het geheim en onder Britse en andere vreemde vlag door tot ten minste 1777 en wellicht zelfs nog later, getuige een in april 1782 aan de Kaap foeragerende Frans schip waarvan de schipper meldde op weg te zijn naar ‘l’établissement Imperial Dellagoa’. Het fortje is ingetekend op de landpunt aan de zuidoostkant van de baai, waar eerder noch door de Portugezen, noch door de Nederlanders was gebouwd.

Possibly the anonymous artist took Gerard van Keulen’s map on sheet 315 or a joint older copy as a model for his survey of the coast between the Cape of Good Hope and the *Baaij Lagoa*, Delagoa or Maputo Bay in the present Mozambique. With the map reproduced here, the decorative value again exceeds its topographical precision. Geographical

indications are almost completely lacking or are wrong. For example, the spot where the *Stavenisse* was wrecked in 1686 is here called *Hoek van Stavoren*, whereas on Isaak de Graaf’s map (Volume I: *Atlas Isaak de Graaf/Atlas Amsterdam, I-8a*) is it correctly shown as *Hoek van Stavenis*, at the mouth of the Umzimkulu River, 170 kilometres to the south of Natal. The usual confusion related to the use of *Baaij Lagoa* for both Algoa Bay and Delagoa Bay in Mozambique is solved simply by adding *Kleine* (Little) and *Groote* (Great). The name *Magose* (with Van Keulen *Molgosie*) that also occurs on many maps has here become the *Landt van Mgosie*. The name Magose (Maxosa, Xhosa) originates from Guillaume Chenut, a French boy who in about 1685, as the only survivor from a murdered landing party from the English ship *Bode*, was adopted by the local population and took advantage of the opportunity to collect information about the area. Later he managed to join the little group of shipwrecked sailors from the *Stavenisse* and a number of English likewise stranded there, who in 1687 reached the Cape in a ship they built themselves; see the Introduction.

The British flag at Delagoa Bay may indicate a settlement of the *Generale Keizerlijke en Koninklijke Indische Compagnie* (General Imperial and Royal East India Company) set up in 1722, which was based in Antwerp, but because its goods were delivered in Ostende was also called the Ostende Company. British investors played a very significant role in this enterprise, which however had to be formally closed under pressure from the Republic in 1731. Various activities continued in secret and under British and other foreign flags until at least 1777 and perhaps even longer, on the evidence of a French ship foraging at the Cape in April 1782, of which the skipper stated that he was on his way to *l’établissement Imperial Dellagoa*. The little fort is drawn on the point of land on the south-east side of the bay, where previously neither the Portuguese nor the Dutch had built.